

”Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl
som hadde flydd inn her”

*En kvalitativ intervjustudie
av menns møte med krisesentre*

Eirin Mo Danielsen

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

1. juli 2013

*”Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl
som hadde flydd inn her”*

*En kvalitativ intervjustudie
av menns møte med krisesentre*

© Eirin Mo Danielsen

2013

”Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl som hadde flydd inn her”

En kvalitativ intervjustudie av menns møte med krisesentre

Eirin Mo Danielsen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Oslo Kopisten, Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om seks menns erfaringer med å være utsatt for vold, og å søke hjelp hos et krisesenter. Fra og med 2010 ble menn inkludert som brukergruppe på norske krisesentre. Denne endringen var omdiskutert, og flere var skeptiske til om et slikt tilbud var nødvendig. Nå, tre år senere, ser vi at antallet menn som oppsøker et krisesenter stadig øker. Denne oppgaven inneholder fortellingene til noen av disse mennene.

Jeg har foretatt en kvalitativ intervjustudie, for å få innsikt i hvordan mennene selv omtaler sine erfaringer. Det er gjort lite forskning om voldsutsatte menn tidligere, og studien har derfor formet seg etter temaer informantene selv har vært opptatt av. Informantenes fortellinger sees i lys av teorier om maskulinitet, og forventninger knyttet til det å være mann i dagens samfunn. Vi ser hvordan det mannlige idealet forbindes med å ”klare seg selv” – og at det å være voldsutsatt, og i tillegg oppsøke hjelp, harmonerer dårlig med dette bildet. Stigmatisering blir et viktig begrep i forståelsen av utfordringene knyttet til å tilhøre en gruppe som er mer eller mindre usynlig i samfunnet – nemlig voldsutsatte menn.

Sentrale temaer i intervjuene har vært den fysiske og psykiske volden mennene har opplevd, og deres strategier for å håndtere det de har vært utsatt for. Vi ser at mennene ikke ser krisesenteret som et naturlig førstevalg, men at de etter hvert som de krysser terskelen og oppsøker krisesenteret, opplever å få god hjelp her. Det å bli trodd vektlegges som svært viktig, og må ses i sammenheng med at alle mennene har erfaring med å *ikke* bli trodd av andre rundt dem. Møtet med det øvrige hjelpeapparatet byr også på utfordringer, som en kontrast til den omfattende støtten mennene har opplevd på krisesenteret.

Erfaringene av å være utsatt for vold sees i lys av tidligere voldsforskning. Mye tyder på at menn og kvinner sitter med relativt like opplevelser av å være utsatt for vold. Å være voldsutsatt er et tabubelagt tema, uavhengig av kjønn. Når det gjelder erfaringer med krisesenteret ser vi at det også her i stor grad er samsvar mellom funnene fra studier av kvinners opplevelse av krisesenteret, og mennenes erfaringer. Tilbudet til menn skiller seg imidlertid noe ut, ved at mennene i liten grad har opplevd fellesskapet med andre beboere som vi tradisjonelt kjenner til fra krisesentrene. De ansatte får derfor en mer fremtredende rolle i mennenes fortellinger fra krisesenteret. Felles for alle mennene er at krisesenteret har spilt en viktig rolle i deres arbeid for å komme seg videre fra en vanskelig periode i livet.

Forord

Å skrive masteroppgave har vært en krevende, men lærerik prosess. Heldigvis har jeg ikke vært helt alene om dette prosjektet.

Takk til mine modige informanter for at dere stilte opp. Denne oppgaven hadde ikke vært mulig uten dere. Jeg håper dere har det bra der dere er nå.

Takk til de ansatte på krisesentrene som ga meg verdifull bakgrunnsinformasjon, og som åpnet feltet opp for meg og gjorde det mulig å gjennomføre undersøkelsen.

Takk til Kari Stefansen og Knut Oftung, mine kunnskapsrike og engasjerte veiledere.
Takk for tålmodigheten, og for at dere alltid har inspirert meg til å skrive videre.

Takk til dere på seminargruppen, og til seminarleder Helene Aarseth, for mange gode innspill underveis i prosessen.

Takk til gode kolleger på Oslo Krisesenter for støtte og oppmuntring. En ekstra takk til dere andre som har skrevet masteroppgave i denne perioden – dere har vært gode å ha!

Takk til mamma, pappa, øvrig familie og venner for at dere alltid har hatt troen på meg.
Det betyr mye! En ekstra takk til mamma for gjennomlesing og innspill til oppgaven.

Kjære Trond, du har vært der for meg i gode og onde skrivedager, og det er jeg takknemlig for. Takk for oppmuntring, avkobling, gjennomlesing av oppgaven og for at du passer på at jeg får litt frisk luft innimellom.

Oslo, juni 2013

Eirin Mo Danielsen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstillinger.....	3
1.2	Et samfunnsaktuelt tema	4
1.3	Inkluderingen av menn i krisesenterloven	5
1.4	Begrepsavklaringer	8
1.4.1	Vold	8
1.4.2	Offer	8
1.4.3	Menn og maskulinitet.....	8
1.5	Oppgavens struktur	9
2	Teoretiske perspektiver	10
2.1	Ulike perspektiver på vold	10
2.2	Maskulinitet.....	12
2.2.1	Hegemonisk maskulinitet.....	12
2.3	Redselen for umannlighet.....	14
2.4	Det mannlige offer	15
2.5	Voldsutsattes mestringsstrategier.....	17
2.5.1	Maskuline mestringsstrategier	18
2.6	Stigma	19
3	Tidligere forskning	21
3.1	Omfanget av vold i nære relasjoner	21
3.2	Virkninger av å være utsatt for vold	22
3.3	Menn utsatt for vold og overgrep	23
3.4	Hjelpesøking og hjelpen på krisesenteret.....	26
3.5	Menn på krisesenter	28
4	Metode.....	31
4.1	Kvalitativt intervju	31
4.2	Forundersøkelse	32
4.3	Utvalgskriterier.....	33
4.4	Rekruttering	33
4.5	Intervjuguide.....	35
4.6	Intervjusituasjonen.....	36
4.7	Etikk	37
4.7.1	Konfidensialitet.....	38
4.8	Analyse og tolkning.....	38
4.9	Arbeidets kvalitet	40
4.9.1	Overførbarhet.....	40
4.9.2	Troverdighet	41
4.9.3	Bekreftbarhet.....	42
5	Volden og voldens konsekvenser.....	43
5.1	Voldens mange ansikter	43
5.2	Psyriske virkninger av vold over tid	46
5.3	Vold mot menn – et tabubelagt tema.....	47
5.4	Mennenes bruk av mestringsstrategier	50
5.5	Normaliserer mennene volden?	53

5.6	Oppsummering.....	54
6	Veier inn til krisesenteret.....	56
6.1	"Å klare seg selv" – hindringer for å søke hjelp	56
6.2	Hva skjer når mennene åpner seg for venner og familie?	57
6.3	Problematiske møter med politiet.....	59
6.4	Utfordringer med å bli hørt i det øvrige hjelpeapparatet.....	60
6.5	Krisesenteret som siste utvei	62
6.6	Oppsummering.....	63
7	Oppholdet på krisesenteret	65
7.1	"Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl som hadde flydd inn her"	65
7.2	Rolige hverdager på senteret	67
7.3	Et midlertidig hjem	70
7.4	Kontakten med ansatte.....	71
7.5	Hva fikk mennene hjelp til?.....	73
7.6	Om å være først ute i et nytt tilbud	77
7.7	Oppsummering.....	79
8	Konklusjon.....	81
8.1	Fra "kvinner hjelper kvinner" –	82
	til "kvinner og menn hjelper kvinner og menn"?.....	82
	Litteraturliste	86
	Vedlegg 1 - Informasjonsskriv	93
	Vedlegg 2 – Intervjuguide	95

1 Innledning

Når kvinner slår

Flere gutter/menn opplever, eller har opplevd å ha voldelige kjærester. Mange tør ikke si ifra om volden som utføres av jenta de stoler mest på.

Jeg levde i et voldelig parforhold i tre år, med slag som var så voldsomme at det ble store blåmerker. Når jeg, av grunner jeg ikke forstår i dag, flyttet til henne, i en fremmed by, ble alt mye verre. Resultatet ble at jeg sa unnskyld og beklaget meg for stort sett alt jeg sa og gjorde til alle rundt meg.

For gutter/menn er det så å si ikke lov å be om hjelp. Skammen over å be om hjelp kan ofte være svært ille.

Historien min er en av mange om menn som har hatt, eller har, voldelige jentekjærester. Det er helt nødvendig at vi får større åpenhet rundt kvinners vold mot menn, og at dette samfunnsproblemet blir anerkjent og satt på dagsordenen.

Anonym mann

(Aftenposten 18.05.13)

Dette leserinnlegget setter, med få ord, fingeren på noen av de sentrale aspektene ved temaet for denne masteroppgaven. Den fysiske og psykiske volden. Hvordan den kan påvirke hverdagen, og forholdet til andre rundt en. Isolasjonen, og å ikke tørre å fortelle. Skammen knyttet til å søke hjelp. I arbeidet med denne oppgaven har jeg intervjuet seks menn som har vært utsatt for vold i nære relasjoner. Fem av disse opplevde vold fra kvinnelig partner.

Vold er et tabubelagt tema, uavhengig av kjønn. Den stadig dårligere selvfølelsen, isolasjonen og skammen kan ramme alle som opplever å bli utsatt for vold av en de stolte på. Vold i en nær relasjon vil si vold utøvd av partner, ekspartner, familie, venner eller andre man har et nært forhold til. Siden 1978 har det i Norge eksistert et spesialisert hjelpetilbud for kvinner utsatt for vold i nære relasjoner. Det første krisesenteret ble startet i Oslo, men krisesenterbevegelsen har siden spredt seg til hele landet. Krisesentrene kan tilby samtaler

over telefonen, eller ansikt til ansikt. Har man behov for beskyttelse, fungerer krisesenteret som et midlertidig botilbud. De ansatte kan fungere som en støtte i møtet med det øvrige hjelpeapparatet. På krisesentrene har kvinner og barn møtt andre i samme situasjon, og fått hjelp til å komme seg på beina i en vanskelig periode.

Et tilsvarende tilbud har ikke eksistert for voldsutsatte menn inntil for tre år siden. Med virkning fra 1. januar 2010, ble det i 2009 lovfestet at alle kommuner skal være tilknyttet et bestemt krisesenter, med et likeverdig tilbud til menn og kvinner. Det medfører at også voldsutsatte menn har rett til å få hjelp av et krisesenter, uavhengig av hvor i landet de befinner seg. Dette kan tyde på en gryende anerkjennelse av at også menn kan være utsatt for vold i nære relasjoner. Lovforslaget var likevel omdiskutert, og ble av flere møtt med skepsis. Man visste lite om hvor mange dette tilbudet kunne være aktuelt for, og flere representanter for krisesentrene mente at endringen til syvende og sist ville ramme de kvinnelige brukerne av krisesenteret (Skogøy, 2009; Ot.prp. 96, 2009). Samtidig er det, i likestillingens navn, vanskelig å se for seg en lovfesting av et hjelpetilbud som kun skulle inkludert ett kjønn. I dag finnes det 48 krisesentre i Norge, og 40 av disse har et tilbud til menn (Sentio 2013: 11). I de få årene som har gått etter at loven trådte i kraft, har vi sett at en god del menn benytter seg av krisesentertilbudet, og at tallene øker for hvert år. Antallet har økt fra 37 menn i 2010, 79 menn i 2011 og til 117 menn i 2012 (Sentio 2013: 44).

Senere i innledningen kommer jeg tilbake til inkluderingen av menn i krisesenterloven. Prosessen rundt denne kan gi oss innsikt i hvordan det norske samfunnet forholder seg til en gruppe som lenge har vært ”usynlig”. Å være voldsutsatt er ikke en erfaring som kobles til å være mannlig. Å være mannlig, eller maskulin, forbindes ofte med å være sterk, tåle smerte, og å stå på egne bein. Menn som søker hjelp hos et krisesenter bryter med forventningen om å *klare seg selv*. Vold mot menn er et tema som foreløpig har fått lite oppmerksomhet, noe som kan bidra til at byrden blir ekstra tung å bære for de mennene som opplever å stå alene med denne erfaringen. Studier av menn utsatt for lignende erfaringer – seksuelle overgrep – viser at språket ofte ikke strekker til i møtet med disse erfaringene (Andersen 2012; Svendby 2011). Offerrollen samsvarer ikke med mannsrollen, og mange menn forteller at de lenge har trodd at de var alene om å ha vært utsatt for overgrep.

1.1 Problemstillinger

Hovedproblemstillingen min i denne oppgaven har vært følgende:

- *Hvordan opplever voldsutsatte menn å få hjelp av et krisesenter?*

Problemstillingen har bakgrunn i at krisesenteret er en institusjon som tradisjonelt har vært forbeholdt kvinner og barn. Vi kan anta at krisesenteret i liten grad har vært tilpasset det vi forbinder med menns behov. Bevegelsen har hatt rot i en tankegang om at ”kvinner hjelper kvinner” og et sterkt fokus på menns vold mot kvinner som et samfunnsproblem. Siden tilbudet til menn er relativt ferskt, åpner jeg også for å se på om praktiske utfordringer har hatt noe å si for mennenes opplevelse.

Selve opplevelsen av å være utsatt for vold er sentralt i mennenes historier, og deres fortellinger begynner lenge før krisesenteret kommer inn i bildet. Det er i oppgaven viet mye plass til informantenes fortellinger om voldserfaringen, og deres forsøk på håndtering av situasjonen. To av underproblemstillingene lyder som følger:

- *Hva slags vold har mennene opplevd, og hvordan snakker de om denne?*
- *Hvilke strategier benytter mennene seg av for å håndtere opplevelsen av å være voldsutsatt?*

Å fokusere spesifikt på menns erfaringer er interessant – ikke bare fordi menn som gruppe nylig er inkludert i en større del av hjelpeapparatet, men fordi det i bakgrunnen eksisterer en del forventninger til hvordan menn skal være – i de fleste tilfeller også hos mennene selv. Jeg ønsket å undersøke følgende:

- *Hvordan kommer maskulinitet/mannlighet til uttrykk i mennenes fortellinger om vold, om hvordan de håndterer volden og om krisesenteret?*

Det er samtidig naturlig å sammenligne det som kommer frem i de mannlige informantenes fortellinger, med det vi vet fra tidligere forskning om voldsutsatte kvinner, og kvinners erfaring med krisesenteret som hjelpeinstitusjon. Den siste problemstillingen lyder derfor slik:

- *Hvilke forskjeller og likheter finner vi i mennenes erfaringer med å være voldsutsatt og få hjelp av et krisesenter, sammenlignet med det vi vet om kvinners erfaringer?*

1.2 Et samfunnsaktuelt tema

Fokuset på vold som et samfunnsproblem oppsto for alvor med kampen for kvinnefrigjøring fra slutten av 1960-tallet (Råkil 2002: 18). Før denne tid var det lite oppmerksomhet rundt volden som foregikk i hjemmets private sfære. Det ble nå argumentert for at menns vold mot kvinner var en del av kvinneundertrykkelsen, og at dette var et tema som angikk offentligheten – det personlige ble politisk. Volden ble sett i sammenheng med en patriarkalsk forståelse av mannligheten, og man mente at samfunnsstrukturene la til rette for menns utøvelse av vold mot kvinner. Bekjempelse av volden måtte skje blant annet ved hjelp av holdningsendring.

I vår tid er vold i nære relasjoner fortsatt et tabubelagt tema, men ikke på langt nær like skjult som før kampen for kvinners rettigheter for alvor oppsto. Etter 1970-tallet er det foretatt en del vitenskapelig forskning om vold (Leira 2002), og vi vet nå mye mer om omfang og ulike former for vold enn det vi gjorde tidligere. I en nylig fremlagt stortingsmelding (St.meld. nr. 15, 2013) anslås det at det i Norge hvert år er mellom 75 000 og 150 000 mennesker som utsettes for vold i en nær relasjon. I løpet av et år er det mellom 6000 og 8000 mennesker som oppsøker et krisesenter eller anmelder en voldssak til politiet. Stortingsmeldingen slår fast at vold er et alvorlig folkehelseproblem. Både kvinner, menn og barn rammes av vold, og konsekvensene er store både for det enkelte individ og for samfunnet. Sentio (2013: 45) oppgir at blant de 117 mennene som søkte tilflukt hos et krisesenter i løpet av 2012, er psykisk vold den hyppigst forekommende voldsformen:

Ved første opphold oppga 85 prosent at psykisk vold var årsaken til at de henvendte seg til krisesentertilbudet. 77 prosent hadde blitt truet, 66 prosent hadde blitt utsatt for fysisk vold, og 34 prosent hadde blitt utsatt for materiell vold. Videre var det åtte prosent som svarte at barnemishandling var årsak, fire prosent svarte voldtekt, og fire prosent svarte annen seksuell vold. Syv prosent svarte andre årsaker, herunder nevnes blant annet drapstrusler, frihetsberøvelse, samlivsproblemer og økonomisk vold. Sammenlignet med beboere generelt, hadde en større andel menn blitt utsatt for trusler og materiell vold.

Menn som voldsofre har lenge vært et lite utforsket tema i den kvalitative forskningen om vold. Det finnes noe, som vi skal se eksempler på i kapittelet om tidligere forskning. I noen av de kvantitative undersøkelsene fra andre land som omhandler vold, har man funnet at menn og kvinner er utsatt for vold i omtrent like stor grad. Disse studiene vakte oppsikt da de ble publisert (Molin og Hartmann 1999). Også i Norge er det gjort liknende funn om hyppigheten

av vold (Pape og Stefansen 2004; Haaland, Clausen og Schei 2005). Selv om man kan finne tall som tyder på at frekvensen for voldsutsatthet er tilnærmet lik for menn og kvinner, betyr ikke dette at det dreier seg om like fenomener med like konsekvenser. Dette påpeker også forfatterne av disse studiene, og leser man nærmere ser man at omfanget fordeler seg annerledes dersom det er snakk om grov vold. I kapittelet om tidligere forskning gjengir jeg en oversikt over omfanget av vold for menn og kvinner i Norge.

Mannlighet og mannsroller har fått større plass i sosiologi og kjønnsforskning de senere årene. Temaene har også fått økt oppmerksomhet i den norske samfunnsdebatten. Likestillingsdebatten dreier seg ikke lenger bare om kvinners rettigheter. I stortingsmeldingen om menn, mannsroller og likestilling (St.meld nr. 8, 2009) rettes det fokus mot utfordringer i dagens mannsrolle, i forbindelse med skole, arbeidsliv og familie. Blant annet problematiseres det at menn i mindre grad er åpne om egen helse enn det kvinner er. Det slås fast at menn utsatt for vold og overgrep i liten grad er et tema i den offentlige debatten. Det anerkjennes også at forskningen på dette området er mangelfull. Selv om det internasjonalt finnes noe mer forskning på voldsutsatte menn, forholder jeg meg i denne oppgaven hovedsakelig til norsk eller skandinavisk tidligere forskning. Jeg er interessert i hvilke utfordringer voldsutsatte menn møter i norsk kultur – og når det gjelder forskning på krisesenteret og det øvrige hjelpeapparatet, har jeg funnet at det i min undersøkelse er mest fruktbart å se på litteratur om hvordan kvinner i Norge har opplevd krisesenteret som hjelpeinstans. Krisesentrene er organisert forskjellig i ulike land, og det er ikke rom i denne oppgaven for å gå gjennom ulike krisesentertilbud i ulike land. Her er det mange faktorer som kan spille inn, og feltet må begrenses for å kunne belyse temaet på en god måte.

1.3 Inkluderingen av menn i krisesenterloven

18. juni 2009 ble krisesenterloven vedtatt. Odelstingsproposisjonen (Ot.prp. 96, 2009) gir oss bakgrunnen for lovforslaget. Jeg vil her se litt nærmere på hvordan det i lovforslaget begrunnes at menn nevnes eksplisitt som en egen brukergruppe.

Krisesenterloven har som mål å sikre alle personer som er utsatt for vold i nære relasjoner, et likeverdig og godt tilbud (Ot.prp. 96, 2009). Loven innebærer at hver kommune har et ansvar for å være tilknyttet et krisesenter, og tilbudet skal legges til rette for hver enkelt bruker så

langt det lar seg gjøre. Loven spesifiserer at både kvinner, menn og barn har rett på et tilpasset tilbud. Loven stiller også en del krav til hva tilbudet skal inneholde, som for eksempel døgnåpen telefontjeneste, et gratis dagtilbud med mulighet for samtaler, et trygt midlertidig botilbud og oppfølging i reetableringsfasen.

Innledningsvis forklares det at lovforslaget i stor grad bygger på det tilbudet som allerede ble gitt av landets krisesentre, fordi dette har vist seg å være et godt tilbud for kvinner utsatt for vold i nære relasjoner (Ot.prp. 96, 2009: 5). Loven inneholder krav som skal sikre kvaliteten på tilbudet. Dette kan for eksempel dreie seg om taushetsplikt, opplysningsplikt overfor barnevernet, og krav om politiattest for ansatte ved krisesentrene. Det er kommunene som nå har ansvaret for å tilby innbyggerne et krisesentertilbud, og det kan ha hatt påvirkning på den økonomiske situasjonen for enkelte krisesentre. Jeg skal ikke gå nærmere inn på disse detaljene, men vi kan merke oss at lovforslaget innebar mer eller mindre omfattende endringer for alle krisesentre i landet.

En av de største endringene for mange sentre var at også menn nå ble inkludert som en brukergruppe. Menn utsatt for vold i nære relasjoner skal ivaretas på lik linje med kvinner utsatt for det samme. I odelstingsproposisjonen (2009: 13) er det en kort oversikt over hvem som benytter seg av krisesentrene de to årene før den ble skrevet, i 2006 og 2007. Her kan vi lese at alle beboere i 2006 var kvinner. I 2007 ble det registrert fire menn som beboere, på fire ulike krisesentre. I samme periode bodde det 1797 kvinner ved norske krisesentre. Menn som beboere var dermed ikke et helt nytt fenomen for alle sentre, men forekom altså svært sjelden.

Voldsdefinisjonen i krisesenterloven omfatter ”alle former for vold, medregnet fysisk, psykisk og seksualisert vold og vold i form av økonomisk og sosial kontroll” (Ot.prp 96, 2009: 38). Det presiseres at nære relasjoner ikke bare gjelder parforhold, men også andre mennesker man har et nært, langvarig forhold til, slik som familie. Under overskriften ”Et likeverdig tilbud til begge kjønn” (Ot.prp. 96, 2009: 40), sies det at ”vold i nære relasjoner rammer kvinner og barn i mye større utstrekning enn menn”. Den groveste og mest fysisk skadelige volden rammer flest kvinner, men kan være like alvorlig når den rammer menn. Det er også grunn til å anta at det her kan være store mørketall.

Odelstingsproposisjonen legger altså til grunn at kvinner og barn er mest utsatt for vold, og at krisesentrene oppsto på bakgrunn av dette – for å gi kvinner og barn et ”kvinnerom” der de er

skjermet fra menn (Ot.prp. 69, 2009: 40). Vi får videre en utdyping av hva som ligger til grunn for de to krisesenterorganisasjonenes arbeid, og skillet mellom disse. Krisesentrene var fra begynnelsen av opptatt av bevisstgjøring og inkludering også av brukerne av krisesenteret. Driften baserte seg på ikke-hierarkiske prinsipper, og man ønsket å unngå en ”ovenfra-og-ned”-holdning som mange hadde opplevd i det øvrige hjelpeapparatet (Jonassen og Stefansen 2003: 25). I 1982 vedtok krisesenterbevegelsen en plattform som skulle ligge til grunn for arbeidet. Et utdrag av plattformen lyder som følger:

Vold mot og mishandling av kvinner er en del av kvinneundertrykkinga. Kvinneundertrykking er samfunnsbestemt. Vi ønsker derfor å angripe et hvert forhold som legitimerer, underbygger og opprettholder vold mot kvinner. (...) Kvinner enes i kampen mot undertrykking av kvinner, privat så vel som samfunnsmessig (...)
(Jonassen og Stefansen 2003: 26)

Ikke alle krisesentrene ønsket å slutte seg til plattformen, og den påfølgende uroen i krisesenterbevegelsen førte til at sentrene som sto utenfor plattformen i 1990 dannet en egen organisasjon – Norsk Krisesenterforbund (Jonassen og Stefansen 2003: 27). Krisesentrene tilknyttet plattformen dannet Krisesentersekretariatet i 1994. I forkant av krisesenterloven var Krisesentersekretariatet negativt innstilt til menn som brukergruppe, med bakgrunn i den feministiske plattformen og synet på vold som en del av kvinneundertrykkingen. De var også bekymret for at mange av henvendelsene ville være fra overgripere på jakt etter sitt offer (Ot.prp. 96, 2009: 41). Norsk Krisesenterforbund var derimot positivt innstilt, men la vekt på at krisesenterets lokalteter må tilpasses for å sikre den enkelte brukers integritet.

I odelstingsproposisjonen presiseres det at det er det offentliges ansvar å verne alle mennesker mot vold. På dette grunnlaget hadde det vært vanskelig å lovfeste et krisesentertilbud til kvinner, ”der menn med et eventuelt tilsvarende behov blir ekskluderte” (Ot.prp. 96, 2009: 41). Når det gjelder vold i nære relasjoner, går det tydelig fram av lovforslaget at kjønnsnøytrale tiltak ikke er godt nok (Ot.prp. 96, 2009: 6). De to gruppene omtales derfor eksplisitt som kvinner og menn, og ikke personer. Det er også et tydelig krav i loven om at de to tilbudene skal være fysisk adskilt.

Innsikten i begrunnelsen for krisesenterloven (Krisesenterlova 2010) kan hjelpe oss et stykke på vei til å forstå hvordan voldsutsatte menn har opplevd å få hjelp av et krisesenter. Rammene rundt krisesentrene i Norge er nå definert av norsk lov, som stiller en rekke krav til

krisesenteret. Hensikten med denne oppgaven er å bidra til økt innsikt i hvordan dette oppleves i praksis av en ny brukergruppe.

1.4 Begrepsavklaringer

1.4.1 Vold

I oppgaven har jeg valgt å ta i bruk Isdal (2000: 36) sin definisjon av vold: ”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller å slutte å gjøre noe den vil”. Denne definisjonen rommer fysisk vold, psykisk vold og andre måter vold kan komme til uttrykk på. Fokuset er på handlingen og handlingens konsekvenser, snarere enn intensjonen med handlingen. Jeg bruker tidvis også begrepet mishandling om det mennene har vært utsatt for. Med mishandling menes fysisk eller psykisk vold som ikke er en engangshendelse, men som foregår i en relasjon over lengre tid (Jonassen og Eidheim 2001: 26). I teorikapittelet vil jeg redegjøre nærmere for ulike forståelser av vold.

1.4.2 Offer

Offerbegrepet kan være utfordrende, og dette er noe jeg vil komme tilbake til i teorikapittelet. Her forklarer jeg hvordan offerrollen kan forstås på ulike måter – som passiviserende, eller med frigjørende potensiale. I oppgaven vil jeg ved enkelte tilfeller bruke *offer* som i betydning av å være utsatt for vold, uten at jeg i denne sammenhengen kobler dette til verken passive eller frigjørende forståelser av offerrollen. Begrepet voldsutsatt brukes i samme betydning.

1.4.3 Menn og maskulinitet

Jeg kommer i teorikapittelet nærmere inn på hva som kan ligge i begrepene maskulinitet og mannlighet, men først en avklaring av forståelsen av kjønn. Jeg har valgt å intervju menn til denne oppgaven, og det er fordi det knytter seg bestemte forventninger til mannsrollen – som kan by på utfordringer i møte med voldserfaringer, og i møte med krisesenteret. I denne sammenhengen ses kjønn som noe vi gjør, ikke noe som er determinert og uforanderlig. Dette

innebærer at forventninger til maskulinitet og mannlighet ikke kobles til biologisk gitte egenskaper ved alle menn, men som noe som konstrueres i et sosialt fellesskap. Som Lorentzen (2006: 128) påpeker, er det viktig å ”anvende maskuliniteter som et begrep om institusjonelle praksiser og kulturelle former, og ikke som enkeltmenns spesifikke identitet eller psykologiske disposisjon”. Ved å være bevisst på dette er det større sjanse for å unngå å reproducere kjønnsstereotyper.

1.5 Oppgavens struktur

I teorikapittelet ser jeg nærmere på ulike teorier om maskulinitet, og hvilke forventninger som knytter seg til å være mann. Jeg ser på hvordan forventninger til mannlighet kan komme til kroppslige uttrykk, og påvirke menns livsverden. I tillegg gjør jeg rede for ulike perspektiver om vold og mestringsstrategier. Jeg introduserer også Goffmans begrep om *stigma*, som en mulig tilnærming til å forstå voldsutsattes utfordringer i møte med andre mennesker.

Kapittelet om tidligere forskning redegjør for forskning om omfanget av vold i Norge, og trekker frem kvalitative undersøkelser om både voldsutsatte kvinners og voldsutsatte menns erfaringer. I tillegg ser jeg nærmere på tidligere forskning på krisesenteret som hjelpeinstitusjon. Metodekapittelet redegjør for valget av kvalitativt intervju som forskningsmetode, i tillegg til å beskrive hvordan undersøkelsen er lagt opp, gjennomført og analysert.

Som vi senere skal se, har mennene i denne intervjustudien opplevd vold av alvorlig karakter. Det første analysekapittelet handler om volden og voldens konsekvenser for mennene. Vi får innblikk i mennenes mestringsstrategier og deres forsøk på å håndtere situasjonen de er kommet opp i. I det andre analysekapittelet ser vi hvordan krisesenteret etter hvert peker seg ut som en aktuell hjelpeinstans for hver enkelt av mennene. Det tredje og siste kapittelet i analysedelen tar for seg oppholdet på krisesenteret. Jeg ser blant annet nærmere på hvilke forventninger mennene hadde, hva de har fått hjelp til, og hvordan de har opplevd tiden på krisesenteret.

2 Teoretiske perspektiver

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for noen teoretiske perspektiver som kan øke forståelsen av mennenes fortellinger. Forskjellige perspektiver på hva vold er, og hvilke former for vold som finnes, kan danne et grunnlag for å forstå hva mennene har opplevd. Jeg går deretter gjennom noen aktuelle teorier om maskulinitet og mannlighet, og ser nærmere på den mannlige offerrollen. Det er også nyttig å se på mestringsstrategier for mennesker utsatt for vold, og om det finnes noen mestringsstrategier spesielt knyttet til maskulinitet. Til slutt i kapittelet diskuterer jeg om noen elementer fra Goffmans teori om stigma kan være fruktbar i analysen av menns opplevelse av å være voldsutsatt.

2.1 Ulike perspektiver på vold

I innledningen presenterte jeg Isdal (2000) sin definisjon av vold. Både fysisk og psykisk vold havner inn under denne definisjonen, og den er dermed nyttig å bruke i denne oppgaven, da menn som oppsøker krisesentre sannsynligvis vil være utsatt for en eller begge av disse typene. I tillegg kommer kategorier som seksuell, materiell og latent vold. Latent vold er vold som finner sted i kraft av sin mulighet (Isdal 2000: 67), og vil ofte oppleves som den dominerende voldsformen i et forhold der det tidligere har forekommet vold. Muligheten for at vold kan skje igjen, vil påvirke den voldsutsattes handlinger. Atferden blir preget av mer eller mindre bevisste strategier for å unngå ny vold.

For å forstå mer av hva psykisk vold kan innebære, kan vi gå til Follingstad m.fl. (1990, i Sogn og Hjemdal 2010: 30):

- A) verbale angrep (latterliggjøring og mobbing),*
- B) isolasjon (sosial eller økonomisk),*
- C) sjalusi/eierskapsfølelse (også når det gjelder familie, venner og kjæledyr),*
- D) verbale trusler om å skade, mishandle eller torturere,*
- E) trusler om skilsmisse, om å forlate, eller å innlede et forhold på si,*
- F) skade mot eller ødeleggelse av personlig eiendom.*

I tillegg til å skille mellom hvordan volden kommer til uttrykk, er det gjort forsøk på å kategorisere volden etter hvilken sammenheng den inngår i. Johnson (1995) deler de ulike voldshandlingene inn i fem kategorier: patriarkalsk/intim terrorisme, episodisk partnervold,

voldelig motstand, gjensidig voldelig kontroll og separasjonstilskyndet vold. I følge Johnson (1995; Johnson og Leone 2003) vil den intime terrorismen og den voldelige motstanden være knyttet til kjønnsmakt, mens episodisk partnervold og gjensidig voldelig kontroll ikke har dette perspektivet ved seg. Skillet mellom episodisk partnervold og intim terrorisme blir sentralt – i modellen til Johnson er intim terrorisme noe som nesten utelukkende utøves av menn mot kvinner, mens episodisk partnervold utøves av begge parter. Den intime terrorismen kjennetegnes av et kontrollaspekt hos voldsutøver. Det brukes ofte flere voldsformer, og volden eskalerer over tid.

Sogn og Hjemdal (2009: 24) tar også i bruk Johnsons kategorier, og mener at menn er mest utsatt for episodisk partnervold, voldelig motstand og gjensidig voldelig kontroll. Dette betyr ikke at de ikke kan utsettes for intim terrorisme. Mennene som har tatt kontakt med krisesenteret har sannsynligvis vært utsatt for vold av relativt alvorlig karakter, siden krisesenteret har vurdert dem til å være i sin målgruppe, og dermed ha et behov for beskyttelse. Å ha behov for beskyttelse trenger imidlertid ikke være knyttet til å være utsatt for fysisk vold. Også psykisk vold, eller andre former for vold, kan være så omfattende og alvorlig at krisesenteret er et aktuelt sted å søke hjelp. Odelstingsproposisjonen (2009: 38) presiserer også at krisesentrene forholder seg til en videre definisjon av vold enn det vi finner i straffeloven. En kan altså ha rett til hjelp på et krisesenter selv om voldshandlingen ikke er straffbar etter norsk lov.

Lundgren, Heimer, Westerstrand og Kallioski (2001: 16) mener i deres undersøkelse om menns vold mot kvinner i Sverige, at det er lite fruktbart å sette et tydelig skille mellom ulike kategorier av vold – dersom man har som mål å *forstå* volden. De mener at voldsformene glir over i hverandre, og at flere typer vold kan være virksomme på samme tid. For eksempel vil det være et sterkt innslag av fysisk vold i utøving av seksuell vold. Lundgren m.fl. (2001) bruker begrepet voldens *kontinuum*, og argumenterer for at vold av tilsynelatende ulike alvorlighetsgrader glir over i hverandre og utgjør et helhetlig voldsbilde uten klare grenser. Dermed er det grunn til å se alle voldsformer som alvorlige. Fellesnevneren for voldshandlingene er at de oppleves negativt for kvinnen som blir utsatt for vold.

I studiet av menn på krisesentre har jeg som nevnt valgt å forholde meg til Isdals definisjon av vold, og jeg finner at hans inndeling i voldsformer fungerer godt med tanke på mennenes egne beskrivelser av det de har opplevd. Jeg vil videre ta med meg perspektivene fra både Johnson

(1995) og Lundgren m.fl. (2001), og vurdere hva de ulike måtene å se vold på kan tilføre forståelsen av mine informanternes fortellinger.

2.2 Maskulinitet

Ved siden å ha erfaring med et krisesenter, er det naturlig å tenke at deltakerne i denne studien først og fremst har til felles det faktum at de er menn. Teorier om maskulinitet og mannlighet kan si oss noe om hvilke forventninger som er knyttet til det å være mann i dagens samfunn. Lorentzen (2004:10) skriver følgende om disse forventningene: ”Menns livsverden har vært preget av strenge ideer om hvordan en mann skal være, og av tanken om at ethvert lite brudd med denne ideen er en risikoatferd som kan føre mannen inn i umannlighetens sumpete tilværelse”.

Maskulinitet kan forstås som ”det som er typisk for menn”. Siden 1980-tallet har det imidlertid vært økt oppmerksomhet rundt at maskulinitet ikke er én type væremåte som gjelder alle menn, men snarere at maskulinitet varierer individuelt og kulturelt (Lorentzen 2006). Det har blitt mer vanlig å snakke om *ulike maskuliniteter*. Innen mannsforskningen har man de senere årene forsøkt å unngå en fastlåst forståelse av hvordan menn er, og å fokusere mer på ulike forventninger og muligheter knyttet til mannsrollen. Selv om mannsrollen kan inneholde forskjellige erfaringer, er likevel et mye anvendt perspektiv i kjønns sosiologien at det finnes ett dominerende maskulinitetsideal – en hegemonisk maskulinitet.

2.2.1 Hegemonisk maskulinitet

Connell har skrevet en av de mest innflytelsesrike bøkene innenfor maskulinitetsforskning, *Masculinities* (1995). Hun¹ argumenterer for at det finnes flere typer maskulinitet. Hun har dannet fire ulike kategorier, som hun mener kan beskrive hovedtrekkene i ulike måter å være mann på. Disse står i et dynamisk forhold til hverandre, og innholdet i de ulike kategoriene kan endres over tid. Makt er et sentralt aspekt ved disse fire typene av maskulinitet – både i forhold til hverandre, og i forhold til kvinner. Teorien tar utgangspunkt i at menn har mer makt i samfunnet enn det kvinner har.

---

¹ Siden 1995 har Connell skiftet kjønn fra mann til kvinne, og omtales derfor som *hun*.

Hegemonisk maskulinitet er den formen for maskulinitet som er dominerende, og som regnes som den ideelle maskuliniteten i en viss kultur og en viss kontekst. Det er ikke nødvendigvis personer som har den største *reelle* makten som er bærere av den hegemoniske maskuliniteten – men personer som representerer idealet, for eksempel filmstjerner (Connell 1995: 77). Selv om dette er idealet, er det langt fra de fleste menn som når opp til dette. Connell (1995) mener likevel at mange menn vil tjene på denne dominansen over kvinner. Den andre formen for maskulinitet kaller hun dermed medvirkende eller medskyldig maskulinitet. En tredje form for maskulinitet er den underordnede. Denne formen for maskulinitet er underordnet i forhold til andre maskuliniteter, ikke i forhold til kvinner. Homofile menn blir gjerne brukt som et eksempel på denne typen maskulinitet. Den siste kategorien hos Connell er marginalisert maskulinitet, som knyttes til en type menn som ofte har falt utenfor samfunnet, og blir definert som avvikere. Dette perspektivet kan være interessant å ta med seg i studiet av voldsutsatte menn. Kan mennene på krisesenteret kjenne seg igjen i en form for marginalisert maskulinitet, der de har ”falt utenfor”?

Connells teori om hegemonisk maskulinitet og andre typer maskulinitet har mottatt kritikk blant annet fra norske mannsforskere, for å gi inntrykk av at dette er gitte og statiske forhold (Lorentzen 2006; Oftung 2009). Kvinnens underordning under mannen er ikke determinert. I tillegg gir Connell lite rom for en alternativ maskulinitet. Hun overser også en del av ulempene ved å være mann, og tilhøre det overordnede kjønn (Seidler 1997 i Oftung 2009: 29). Som kjønnsforsker kan man risikere å bidra til å bekrefte fordommer, eller til og med skape nye. At det er mulig å påpeke karakteristiske trekk ved mannsrollen, er likevel ikke det samme som at man mener at menn *er* på en bestemt måte. Connell (2005) har senere revidert begrepet og presisert at det ikke skal forstås som et uttrykk for essensialisme. I Connell (1995: 81) presiseres det også at innholdet i kategoriene er foranderlige, og kommer til uttrykk på ulike måter i ulike sammenhenger. Likevel holdes det fast på at de fire kategoriene i de fleste tilfeller er godt egnet til å beskrive maskulinitetens sosiale organisering.

Kimmel (1995: 43) poengterer at selv om menn *som gruppe* har makt i samfunnet, er ikke dette nødvendigvis noe den enkelte mann vil kjenne seg igjen i:

Selv om det er et faktum at menn, som gruppe, er de mektige – bare se på ansamlingene av direktører i ethvert firma, av lovgivere så godt som i alle land, av

ledere ved ethvert universitet – føler likevel mange menn, kanskje de fleste, seg maktesløse.

Kimmel (1995: 43) hevder at alle mennesker vil nyte godt av at den ”sosiale, institusjonelle mannsmakten” blir oppløst. Han mener det derfor er viktig at også menn kjemper mot sexisme, rasisme og homofobi – som bidrar til å forverre livskvaliteten ikke bare for dem som rammes direkte, men for alle mennesker.

2.3 Redselen for umannlighet

De senere årene er begrepet *mannlighet* tatt mer i bruk blant kjønnsforskere (Lorentzen 2006: 128). Mannlighet ses ikke nødvendigvis i kontrast til det som er kvinnelig/feminint, men snarere en mangel på mannlighet – det å være umannlig (Ekenstam 1998; Liliequist 1999; Ekenstam 2006). Både maskulinitet og mannlighet dreier seg altså om idealer som det er forventet at menn skal leve opp til i dagens samfunn. I utformingen av et mulig teoretisk rammeverk som kan være nyttig i studiet av menn på krisesentre, opplever jeg at maskulinitet og mannlighet er to begreper som ligger nært hverandre i betydning. Slottemo (2000: 5-6) påpeker at det er motstridende tolkninger av innholdet i de to begrepene blant mannsforskere, og at det mest fruktbare derfor kan være å bruke dem synonymt, om ”idealene og forventningene knyttet til å være mann i et bestemt samfunn eller kultur”.

Frykten for å ikke være mann nok er noe som kan påvirke menns handlingsrom.

Ekenstam (1998) mener mannlighet i stor grad henger sammen å ha med kontroll over sin egen kropp. Han skriver om redselen for å falle:

Fallet symboliserar motsatsen til behärskning. Att falla innebär att man släpper taget och låter spontana känslor överflygla viljan, vare sig det handlar om förälskelse, sorg eller vrede. (...) Att falla likställs dessutom ofta med att misslyckas, något som uppfattas som skrämmande av många i vår prestationsinriktade kultur. (Ekenstam 1998: 27-28)

Ekenstam illustrerer hvordan det kroppslige henger sammen med psyken, og hvor viktig det er for mennesker å ha en følelse av kontroll. Han mener at det særlig for menn kan være en kløft mellom kroppen og viljen. Å utsettes for vold, og ikke minst være åpen om det, kan oppleves som om man er svak – og harmonerer ikke med tradisjonelle idealer om maskulinitet eller mannlighet (Liliequist 1999: 90). Ved å søke hjelp fra for eksempel et krisesenter, kan

menn risikere å bli oppfattet som umannlig. Dette kan påvirke forholdet til krisesenteret – for eksempel på hvilket tidspunkt han velger å søke hjelp, hvordan det oppleves, og hvordan han stiller seg til krisesentrenes ulike hjelpetiltak.

Seidler har skrevet flere bøker om maskulinitet, og forventningene til menn i dagens samfunn. I boken *Man Enough* (Seidler 1997) ønsker han å gi en stemme til en rekke ulike maskuliniteter (1997: 13). Han setter fokus på blant annet hvordan menn blir opplært til å skjule sine følelser fra tidlig alder:

In so many different ways we learn to affirm our masculinities by showing that we can carry our wounds and that we have been able to harden ourselves against them. We learn to tell ourselves 'it didn't hurt' and 'it was nothing really' as we harden our hearts and prove that we could 'take it' (Seidler 1997: 60).

Seidler utfordrer tanken om at menns overordnede stilling i samfunnet er noe som nødvendigvis kommer menn til gode. Han beskriver hvordan menn har måttet streve for å bevise at de er *mann nok*. Å være sterk og selvhjulpen er knyttet til den maskuline identiteten, og menn skal holde sine problemer for seg selv for å ikke miste ansikt.

2.4 Det mannlige offer

Mennene som intervjues i denne studien er alle utsatt for vold, og betegnes i utgangspunktet som voldsofre av instanser som politiet og krisesenteret. Det er imidlertid ikke gitt at mennene ønsker å bruke betegnelsen ”offer” om seg selv. Det å være et offer oppfattes som en rolle som ikke harmonerer med mannlighet, slik vi var inne på i forrige avsnitt. Det er heller ikke sikkert at samfunnet vil betegne mennene som ofre, på grunn av visse forventninger knyttet til offerrollen.

Christie (1986) har identifisert en rekke punkter som må være på plass for å kunne fremstå som det ideelle offer. Det ideelle offeret er et ”verdig” og legitimt offer, som fortjener andres sympati. For å oppnå status som det ideelle offer, må følgende krav oppfylles (Christie 1986: 19):

- A) Offeret er sårbart og svakt
- B) Offeret tar del i en respektabel handling
- C) Offeret befinner seg på et sted det ikke kan klandres for å befinne seg på

- D) Overgriperen er ”stor og sterk” i forhold til offeret
- E) Overgriperen er tidligere ukjent for offeret

Når det gjelder menn utsatt for vold og/eller overgrep i en nær relasjon, kan vi tenke oss at flere av disse kriteriene ikke gjelder for dem. Menn anses normalt ikke for å være svake og sårbare. I tilfellene hvor overgriperen er kvinnelig, vil mannen vanligvis være den ”store og sterke” i forholdet. Overgriperen er heller ikke ukjent for offeret i disse tilfellene. Perspektivet på hva som oppfattes som et legitimt offer i samfunnet kan være nyttig å ha med seg, når vi senere skal se på hvordan mennene omtaler sine egne voldserfaringer.

Å ikke bli anerkjent som et offer, kan ha betydning for videre oppfølging fra hjelpeapparatet. I stortingsmeldingen om menn, mannsroller og likestilling (St.meld. 8, 2009) kan vi lese at forkjemperne for kvinnefrigjøring på 1970-tallet også kjempet for retten til å bli sett på som et offer – og dermed som fritatt for skyld. Volden blir sett på som et samfunnsproblem, og det offentlige har dermed et ansvar for å tilby hjelp til voldsutsatte mennesker. Samtidig er offerbegrepet problematisk, i og med at det ofte assosieres med å være svak og stakkarslig (Eggebo 2007: 6). Høigård (1993) poengterer at offerrollen kan tolkes enten som relasjonell eller individualistisk. Det er et frigjørende potensiale i offerbegrepet – en relasjonell forståelse av begrepet retter fokus utover, mot undertrykkende relasjoner. Komplikasjoner oppstår i det vi betrakter offerstatusen som en individuell egenskap ved offeret. En individualistisk offerforståelse tillegger offeret selv en del av ansvaret for handlingene. Stefansen og Smette (2006) påpeker at man kan anerkjenne at man har vært utsatt for en krenkelse, uten å selv ta i bruk det problematiske offerbegrepet. I stortingsmeldingen (2009: kap. 8.4.1) heter det at

Det er problematisk for menn å bli utsette for overgrep frå andre menn. Og dersom mannen er offer for overgrep frå ei kvinne, blir ikkje situasjonen betre. Ein mann som blir slått og trakassert av ei kvinne kan lett bli oppfatta som ein latterleg figur, og det blir problematisk for han å stå fram som offer i ein slik situasjon. Å vere offer blir ein altfor sterk kontrast til forventninga om å verke mannleg. Å vere offer er å bli krenkt og miste verdigheit. For menn inneber ein slik situasjon også tap av manndom.

I kapittelet om tidligere forskning kommer jeg litt nærmere inn på den mannlige offerrollen, og vi får eksempler på hvordan noen menn forholder seg til det utfordrende offerbegrepet i praksis.

2.5 Voldsutsattes mestringsstrategier

For å forstå mennenes reaksjoner og håndtering av volden, har jeg sett nærmere på ulike teorier om mestring. Mestring dreier seg om hvordan vi reagerer på påkjenninger. Flere har påpekt et skille mellom passive og aktive mestringsstrategier (Holmberg og Enander 2004; Bjerke 2006).

En vanlig måte å reagere på vold er å isolere seg fra andre. I tillegg til isolasjon, er benekting og bagatellisering vanlige reaksjoner (Askeland, Strand og Sætre 2002: 69; Cullberg 2007). Dette er former for mestringsstrategier som kan gjøre det tilsynelatende enklere å leve med vold – men på lang sikt vil det være vanskelig å bryte ut av forholdet (Askeland, Strand og Sætre 2002). I tillegg til at man undervurderer hvor alvorlig volden er, kan ensomheten og isolasjonen fra venner og nettverk bidra til at det uansett føles mest forutsigbart å forbli i relasjonen.

Isdal (2000: 234) mener volden i et forhold etter hvert fremstår som normalt for de to partene. Han påpeker derfor at hjelpeapparatet har en viktig oppgave i å hjelpe folk til å forstå at de har vært utsatt for mishandling. En som også retter fokus mot voldens normaliseringsprosess, er Lundgren (1984; 2012). Hun mener at det skjer en gradvis grenseforskyvning i et voldelig forhold, og at årsaken til volden etter hvert forklares med forhold utenfor voldsutøveren, som partneren eller omstendighetene rundt. Hun finner at voldsutsatte kvinner gradvis internaliserer voldsutøverens syn på forholdet, og relaterer årsakene for volden til seg selv og hvordan hun oppfører seg (Lundgren 2012: 37). Strategiene kvinnen tar i bruk for å håndtere volden, endrer seg fra proteststrategier til mer skjulte tilpasningsstrategier. Kvinnen ”innser” at hun må endre sin oppførsel for at mannen skal slutte å slå – og hun begynner å bagatellisere og minimalisere volden. Kvinnen forsøker å tilpasse seg, men volden opphører ikke. I løpet av forholdet brytes kvinnens selvilde ned, og Lundgren mener – i likhet med Isdal (2000) – at det er en viktig oppgave for hjelpeapparatet å ”kile inn en annen virkelighetsforståelse” (Lundgren 2012: 45).

Lundgrens teori om voldens normaliseringsprosess er sterkt knyttet til kjønnsmakt, og i denne modellen er voldsutøveren en mann og offeret en kvinne. Det kan likevel være interessant å se om det finnes eksempler på internalisering og normalisering av volden blant mennene jeg intervjuer. Kanskje vil de samme tendensene gjøre seg gjeldende i alle forhold der vold finner

sted, ikke bare der menn slår kvinner. Lundgrens (1984) teori har blitt kritisert for å fremstille kvinnen som et passivt offer (Hydén 1994; Holmberg og Enander 2004). I likhet med Skjørten (1988) finner Hydén at kvinnene benytter seg av aktive strategier som fysisk og verbal motstand. Å søke hjelp sees også som en aktiv mestringsstrategi, i kontrast til å holde volden skjult. Motmakt kan være et nyttig begrep for å forstå handlingene til kvinner som er utsatt for vold i parforholdet (Bjerke 2006). Makt er et sentralt aspekt ved voldsutøvelse, og maktbalansen i et forhold kan være kompleks og skiftende. Hydén (1994) hevder det ikke er realistisk at en kvinne i dagens samfunn vil se på vold som noe normalt. Lundgren (2012: 28) mener kritikken av teorien om voldens normaliseringsprosess skyldes en misforståelse. Hun mener ikke å fremstille kvinnen som et passivt offer, og ser snarere tilpasningen som en aktiv mestringsstrategi. Hun understreker også at tilpasning er ment som et analytisk begrep, og at tilpasningen i hvert enkelt tilfelle skjer i form av en rekke ulike aktive strategier. Videre mener hun tilpasning kanskje er den eneste mulige strategien for å overleve dersom kvinnen blir i forholdet.

2.5.1 Maskuline mestringsstrategier

Oftung (2009) har i sin studie av skilte fedre identifisert ulike former for maskuline mestringsstrategier. Oftung påpeker at mennenes mestringspraksis foregår i en kjønnskulturell kontekst (2009: 79). Vi kan anta at rammene for måter menn forventes å reagere på inneholder mer eller mindre tydelige begrensninger. En forutsetning for opplevelse av mening i tilværelsen er å ha kontroll, og vite at man kan påvirke situasjonen. Fokuset på kontroll kan imidlertid også bli en utfordring, og fallhøyden blir stor om man mister kontrollen. Oftung trekker frem Kimmel (1996) og hans fokus på kamp og posisjonering mellom gutter: ”Maskuliniteter er derfor ikke nødvendigvis skapt gjennom menns behov for å dominere. Maskuliniteter må også forstås som frykten for at andre skal dominere og ha makt og kontroll over en” (Oftung 2009: 85).

Å endre sin egen oppfatning av virkeligheten kan være en strategi for å hankses med gapet mellom forventninger og hvordan en situasjon faktisk er (Oftung 2009: 86). Man kan justere forventningene, eller kanskje man bestemmer seg for at tingenes tilstand ikke *egentlig* er så ille. Andre mestringsstrategier som kan knyttes til maskulinitet i følge Oftung (2009: 81), er avledning – for eksempel å holde på med noe annet, reise, trene eller jobbe mye overtid.

Oftung mener denne mestringsstrategien er spesielt utbredt blant menn. Å søke sosial støtte er en annen sentral mestringspraksis.

Selv om man antageligvis vil kjenne igjen mestringsstrategier fra forskning på voldsutsatte kvinner hos de voldsutsatte mennene i mitt materiale, vil jeg også se om jeg kan finne noe som tyder på at mennene benytter seg spesielt av mestringsstrategiene som kan knyttes til maskulinitet. Ulike mestringspraksiser kan ha ulike formål. Noen søker å aktivt få en slutt på volden, mens andre kan gjøre livet med volden enklere å leve, ved å tolke tilværelsen på en alternativ måte. De fleste mestringsstrategiene inneholder elementer av flere årsaker og virkninger. Avledning kan for eksempel føre til at en opplever mestring på andre områder, og virke positivt inn på selvbildet. Samtidig kan avledning for en liten stund forhindre at vold finner sted. Imidlertid vil de færreste mestringsstrategier forhindre partneren fra å utøve vold på lang sikt.

2.6 Stigma

Goffman lanserte sin teori om stigma og stigmatisering i 1963. Han skiller her mellom *de normale* og *de stigmatiserte* i et samfunn. Han tar utgangspunkt i at det finnes visse normer i samfunnet, som et menneske må følge for å bli ansett som normal. Stigmaet er en skramme som et individ får påført sin sosiale identitet fordi han er annerledes. Annerledesheten kan være en skade eller svekkelse på kroppen, eller det kan dreie seg om avvikende atferd, som for eksempel å være kriminell. Goffman knytter en type stigma til ”karaktermessige feil”, for eksempel viljesvakhet eller det å ha en psykisk lidelse (Goffman 1975: 17).

Voldsutsatte menn har ikke nødvendigvis selv avvikende atferd, men de blir utsatt for noe som det ikke er forventet skal skje dem. I følge Goffman er det for at stigmatisering kan finne sted sentralt at det finnes en felles forståelse for normene i samfunnet, både hos den som er annerledes og de som er normale. I tillegg er et viktig element at noen aktører påpeker eller sanksjonerer det som er annerledes. Det er en vanlig oppfatning at menn ikke skal eller kan utsettes for partnervold, både blant mennene selv og de rundt dem. Menn utsatt for vold, kanskje spesielt fra kvinnelige partnere, kan sitte med en følelse av å bli stigmatisert, og falle utenfor rammene for hva som regnes som normalt i samfunnet.

Det er imidlertid ikke alle former for potensielt stigma som er synlig for andre. Frykten for stigmatisering gjør at individer vil skjule sin annerledeshet så godt det lar seg gjøre.

Goffman (1975: 60) beskriver disse som *de potensielt miskrediterede*. De har særpreg som ikke er umiddelbart iøynefallende for andre, og kan bruke en del energi på å skjule sitt stigma for andre. Goffman (1975: 61) introduserer her begrepet passing – som handler om hvordan man sikrer at eventuelt miskrediterende informasjon ikke røpes. I situasjoner hvor en blir behandlet som ”normal” av andre, aksepterer man denne behandlingen uten å påpeke at ting ikke er helt som de skal. Den potensielt miskrediterede kan late som om ingenting er galt overfor andre, mens de vet med seg selv at de egentlig bærer på en erfaring som vil kunne stemple dem som annerledes.

Stigmatisering er et begrep fra sosiologien som blir brukt i dagligtalen, om enn ikke nøyaktig slik Goffman definerte begrepet. Selv om enkelte deler av Goffmans teori bærer preg av å være 50 år gammel, og Goffman selv kan beskyldes for å medvirke til et tydelig skille mellom ”oss” og ”dem”, er det mange elementer vi kan kjenne igjen som relevante for hvordan vi stempler noen som *annerledes*. Å delta i et sosialt spill for å opprettholde sin sosiale identitet er like aktuelt i dag, selv om hva som er akseptert av et menneske gjerne har endret seg noe siden 1960-tallet. I tilfellet med voldsutsatte menn vil jeg undersøke om dette er noe mennene bevisst eller ubevisst har kjennskap til.

3 Tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg innledningsvis gi et overblikk over forekomsten av vold mot menn i nære relasjoner. Jeg vil videre se på litteratur om opplevelsen av å være voldsutsatt – her vil jeg trekke frem forskning både på kvinner og på menn. Det er forsket relativt lite på temaet voldsutsatte menn, men litteratur om voldsutsatte kvinner vil antageligvis gi oss viktig innsikt i hvordan det er å være utsatt for vold som menneske. Den siste delen av kapitlet handler om kvinners erfaring med krisesenteret, og hva man visste om menn som brukere av krisesentre før lovendringen.

3.1 Omfanget av vold i nære relasjoner

Det kan være greit å få en oversikt over omfanget av vold i nære relasjoner og partnervold mot menn. I følge Sogn og Hjemdal (2009: 23) har forskningsdesign mye å si for hvilke resultater man får – store befolkningsundersøkelser viser i flere tilfeller tilnærmet lik voldsbruk mot partner fra kvinner og menn. Undersøkelser med kliniske utvalg viser imidlertid at forekomsten av vold i nære relasjoner er skjevt fordelt mellom kjønnene og at kvinner klart er mest utsatt. Slike forskjeller vil man også finne mellom ulike perspektiver: familiekonfliktperspektivet finner en jevnere fordeling av voldshandlinger mellom kvinner og menn enn det feministisk orienterte perspektiv eller kriminalitetsstudier gjør (Sogn og Hjemdal 2009: 20). Her blir det viktig å skille mellom ulike typer vold. Intim terrorisme rammer for eksempel i mye større grad kvinner enn menn, men det betyr ikke at ikke også menn kan rammes av denne typen vold.

Pape og Stefansen (2004) har studert utsatthet for vold blant et representativt utvalg av Oslos befolkning. De finner at 3 prosent av menn (2004: 54-56) oppga at de noen gang var blitt utsatt for grov fysisk vold i et parforhold. For kvinnene var tallet 12 prosent. På spørsmål som dreide seg om respondentenes egen vurdering av hva fysisk vold innebærer, svarte 8 prosent av mennene at de hadde vært utsatt for vold fra en partner. Av kvinnene svarte 14 prosent at de hadde opplevd dette (Pape og Stefansen 2004: 54-56). Tidsperspektivet gjør utslag på rapportene om forekomst av partnervold. Pape og Stefansen gjorde funn som tyder på at menn underrapporterer vold som fant sted for en tid tilbake (2004: 59). De mener dette kan henge sammen med at menn er utsatt for mindre grov partnervold enn kvinner, og at de lettere

glemmer denne voldsopplevelsen med tiden. Ser vi på utsatthet for vold eller voldstrusler i andre nære relasjoner enn parforhold, finner vi i Pape og Stefansen (2004: 41) at dette gjaldt 3 prosent av mennene. Gjerningsutøveren var i disse tilfellene venner eller slektninger/familiemedlemmer.

NIBR² ga i 2005 ut en rapport om vold i parforhold, fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge (Haaland, Clausen og Schei 2005). Tidsperspektivet er sentralt også her – ser vi på hendelser siste året, har nesten like mange (5,6 prosent menn og 5,7 prosent kvinner) vært utsatt for en eller annen form for maktbruk fra partner. Når det gjelder hvorvidt respondentene noen gang (etter fylte 15 år) har vært utsatt for vold fra partner, er det 21,8 prosent av mennene som har opplevd dette. For kvinner er tallet 27,1 prosent. Også her ser vi et viktig skille mellom ulike former for vold. Når det gjelder voldsformer med stort skadepotensiale, som å bruke våpen eller ta kvelertak på partneren, ser vi at 8,4 prosent av kvinner og 2,2 prosent av menn noen gang har opplevd denne voldsformen. Vi ser altså at menn i hovedsak er utsatt for ”milde” former for vold. Likevel er det rundt 2-3 prosent av norske menn som har blitt utsatt for grov fysisk vold fra partner. Det er disse, i tillegg til menn utsatt for psykisk vold, som kan befinne seg i krisesenterets målgruppe. Få menn vil sannsynligvis oppsøke et krisesenter som følge av episodisk partnervold. Selv om også dette kan oppleves krenkende, har man ikke behov for beskyttelse på samme måte som ved grovere fysisk eller psykisk vold.

3.2 Virkninger av å være utsatt for vold

Å være utsatt for fysisk, psykisk eller andre former for vold er noe som i stor grad påvirker livet til den som blir rammet. Skjørten (1994) påpeker at fysisk og psykisk vold ikke lar seg enkelt skille ut som to separate fenomener. Trusselen om fysisk vold er til stede i den psykiske volden. Isolering, utstrakt kontrollering, trusler og andre krenkelser kan ha stor påvirkning på offerets selvbylde og følelse av sikkerhet. Kanskje gjelder frykten for den fysiske volden generelt i større grad for kvinner enn for menn, fordi menn som oftest er sterkere enn kvinner, men det er lite som tyder på at ikke også menn kan være redde og bekymrede for uventede voldshendelser. Blant mine informanter finnes det opplevelser av

---

² Norsk institutt for by- og regionsforskning

vold som har gitt dem fysiske skader, og som har gitt dem psykiske ettervirkninger. Som jeg var inne på i teorikapitlet, kan normalisering også være en virkning av langvarig vold, selv om dette er et omdiskutert begrep.

Psykosomatiske lidelser som migrene og søvnproblemer beskrives av Skjørtén (1994) som mulige virkninger av å leve i et mishandlingsforhold. Andre mulige virkninger av vold inkluderer i følge Askeland, Strand og Sætre (2002: 66) angst, depresjoner og selvmordstanker. Mange voldsutsatte sliter også med anspenthet, høyt stressnivå og manglende konsentrasjon og oppmerksomhet. De fysiske og psykiske virkningene av volden glir med andre ord over i hverandre, slik som også ulike voldsformer kan gjøre. Vi kan gå til Møller (2000: 78-79) for en personlig beskrivelse av voldens psykiske virkninger:

Jeg var redd – avmektig redd. Det var stunder da jeg mistet troen på mulighetene i livet. Dette gjaldt ikke minst de periodene da tapene på flere arenaer var følbare samtidig. Uroen og utryggheten du skapte, preget. Jeg var fortvilet, følte meg sosialt utbrent og mange ganger i en eksistensiell isolasjon. Jeg så på livet i et overforenklet perspektiv. (...) Verden krympet. Jeg satt i livets venterom. Der var det trangt, uutholdelig trangt.

Videre forteller Møller om avmakt, og manglende mening i tilværelsen. Møllers beskrivelse av sin erfaring med vold, kan kanskje gi en innsikt som kan være nyttig å ha med seg i min undersøkelse.

3.3 Menn utsatt for vold og overgrep

I Norge er det forsket lite på menn utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner, men noe vet vi. På oppdrag fra Regjeringen undersøkte NKVTS³ i 2009 hvilken kunnskap som finnes om voldsutsatte menn blant hjelpeapparatet, i forkant av forslaget om krisesenterloven (Sogn og Hjemdal 2009). Her gjennomgås erfaringer fra ulike hjelpeinstanser som politiet, Oslo legevakt, familievernkontorer og enkelte krisesentre. Materiale fra ulike deler av hjelpeapparatet viser at det er registrert store variasjoner av voldstyper som har ført til at mennene søker hjelp – mild og grov, fysisk og psykisk, og med både redusert psykisk helse og fysiske skader som konsekvenser (Sogn og Hjemdal 2009: 86). En bemerkning vi finner

---

³ Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Opprettet i et samarbeid mellom flere departementer, for å utvikle og spre kunnskap om konsekvenser samt forebygging av vold og traumatisk stress (NKVTS 2013).

hos flere av hjelpeinstansene, er at mennene ikke omtaler eller oppfatter selv grove voldshandlinger som *vold*. Et interessant funn er at det å ”tåle litt vold” kan ses som en del av den mannlige identiteten, mens andre typer vold regnes som umandige og svært vanskelige å snakke om (Sogn og Hjemdal 2009: 85). En gjennomgående observasjon fra hjelpeapparatene er at mennene opplever skam over volden, og skam over å søke hjelp (Sogn og Hjemdal 2009: 88). Inntrykket fra hjelpeapparatet er at mennene selv føler at deres identitet som menn tilsier at de skal kunne håndtere problemene på egen hånd.

Reform⁴ var en av organisasjonene som bidro med materiale til rapporten fra NKVTS. I 2009 ga de også ut en egen rapport om deres erfaringer med menn utsatt for vold i nære relasjoner (Nordfjell 2009). Henvendelsene til Reform og deres telefontjeneste Mannstelefonen dreier seg i hovedsak om tilfeller av intim terrorisme (Nordfjell 2009: 27). Ofte er det pårørende som tar kontakt – noe som anses som et uttrykk for at volden er tabubelagt. Videre tilsier erfaringer fra Reform at menn som er utsatt for vold i stor grad reagerer likt på volden som det kvinner gjør. Mange av mennene var på leting etter et sted de kunne få hjelp, samtidig som frykt for å ikke bli trodd gjorde at terskelen var høy for å ta kontakt. Reform understreker behovet for en samfunnsmessig erkjennelse av at også menn kan være utsatt for vold i nære relasjoner (Nordfjell 2009: 28).

Det er også foretatt noen kvalitative intervjuundersøkelser av voldsutsatte menn i Norge. Bøhm (2003) intervjuet fem menn utsatt for vold fra kvinnelig partner, til sin hovedoppgave i kriminologi. Mennene hun intervjuet opplevde skam og mangel på selvfølelse, og de hadde et begrenset sosialt nettverk. De få som åpnet seg for andre møtte liten forståelse. Bøhm fant at det som plaget mennene i størst grad, var at deres maskuline selvilde ble brutt ned, og at de ikke hadde noen andre å prate med. Mennene var frustrerte over manglende hjelpetilbud – ”vi er utelukket fra mange hjelpeapparater bare fordi vi har feil kjønn”, uttalte en av mennene (Bøhm 2003: 125). Også Bjerkeseth (2010) har i sin masteroppgave intervjuet menn som er utsatt for vold fra sin kvinnelige partner, og undersøkt ”den mannlige offerrollen”. Mennene Bjerkeseth har intervjuet, nedtonet alvorligheten av fysisk vold. De fem mennene har i hovedsak vært utsatt for psykisk vold, men også noe fysisk, som de i stor grad bagatelliserer. Mennene avviser at de har vært redde, men gir likevel direkte eller indirekte uttrykk for redsel

---

⁴ Ressurssenter for menn, politisk uavhengig stiftelse som arbeider for inkludering av menn i likestillingsarbeidet. I hovedsak finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (Reform 2013).

senere i intervjuet (Bjerkeseth 2010: 51). I utgangspunktet definerte ikke mennene i studien det de hadde vært utsatt for som vold, men ”problemer”. I dag har mennene derimot gått over til å bruke betegnelsen vold. Den psykiske og fysiske volden har på lang sikt store negative konsekvenser for deres selvfølelse (Bjerkeseth 2010: 48). Hun finner også at den mannlige idealrollen ikke er kompatibel med rollen som voldsoffer. Mennene har ulike måter å takle dette på – noen ser ikke på seg selv som et offer i det hele tatt, mens andre inntar en relasjonell offerrolle – de er bare ofre i relasjon til sin (eks)partner, og offerrollen blir således kun én del av mennenes identitet (Bjerkeseth 2010: 81). Flere av de fem mennene i Bjerkeseths studie nevner krisesenteret som en mulighet. Én har opplevd å få god hjelp av krisesenteret i sin kommune, men tror ikke menn er så flinke til å benytte seg av tilbudet, og at det fortsatt er ”litt tabu og flaut” for mange menn (Bjerkeseth 2010: 69). En av mennene sier at kvinner kan gå på krisesentre, mens menn ikke kan det. En annen er også negativ, og uttaler: ”Nei, å sitte der med ei dame fra Mongolia som er banka opp... nei, det gidder jeg ikke. Det er ikke på det nivået der altså, det er ikke det. Jeg klarte vel å stå mer rakrygget enn det” (Bjerkeseth 2010: 68).

Seksuelle overgrep er også en form for vold, og i nyere tid er det gjort noe forskning på menn utsatt for seksuelle overgrep – eller seksuell vold. Disse erfaringene har mange likhetstrekk med tanke på offeropplevelser, og å være utsatt for noe som er vanskelig å snakke om. Studier om menn utsatt for seksuelle overgrep kan gi nyttige innspill til forståelsen av informantene i min oppgave. Språkets rolle har en fremtredende plass i Andersens (2012) studie av menn utsatt for seksuelle overgrep. Mennene han intervjuet har opplevd at det er svært vanskelig å sette ord på det de har vært utsatt for. Både å finne ord og formidle budskapet til andre kan by på store utfordringer. Tausheten bidrar til at overgrepene i mange tilfeller kan fortsette. Andersen (2012: 76) skriver også at offerrollen neppe er kompatibel med noen aksepterte versjoner av mannlighet.

Også i masteroppgaven ”Fra de stummes leir” (Svendby 2011) er menn utsatt for seksuelle overgrep intervjuet. Her argumenteres det for at ideen om menn som ofre, og kvinner som voldsutøvere, står i kontrast til vårt kulturelle begrepsapparat – men dette er i endring, og Svendby (2011) viser blant annet til krisesenterloven som et eksempel på denne endringen (Svendby 2011: 94). Hun viser hvordan mennene i studien hennes fant det nødvendig å ”gå aktivt til verks for å legitimere overfor seg selv og omverdenen at de som menn kunne besitte umannlige livserfaringer” (Svendby 2011: 94). I likhet med informantene i Bjerkeseths studie,

benyttet mennene seg av ulike strategier for å være *mann nok*, som for eksempel å trene mye, og å ha en kropp og en væremåte de opplevde som mannlig (Svendby 2011: 63). Fraværet av mannlige ofre i overgrepssdiskursen bidrar til at vold og overgrep oppfattes som *kvinnelige* erfaringer, og en av informantene forteller at han følte seg ”mindre mann” i etterkant. Svendby argumenterer imidlertid for at det å være utsatt for noe krenkende, og reagere på dette, er snakk om en menneskelig erfaring – ikke bare en kvinnelig erfaring (Svendby 2011: 65). Vi får eksempler på hvordan kvinnelige overgripere kan bruke kulturelle forventninger til maskulinitet som et virkemiddel for å legitimere sine handlinger, og at symbolsk vold (Bourdieu 2000) spiller inn (Svendby 2011: 77). Overgriperen har et tilsynelatende ”magisk” maktovertak som kan misbrukes uten bruk av fysisk vold eller tvang (Svendby 2011: 95). Denne formen for usynlig kontroll har sannsynligvis mange likhetstrekk med konsekvensene av langvarig psykisk vold.

3.4 Hjelpesøking og hjelpen på krisesenteret

Å ta steget over til å aktivt søke hjelp og ta kontakt med et krisesenter kan oppleves dramatisk, uansett hvor dramatiske forhold man allerede kom fra. Jonassen og Skogøy (2010) finner imidlertid at det også er mye skyldfølelse knyttet til det å *bli* i en voldelig relasjon. Tidligere var skammen mer knyttet til det å bryte ut, og skille seg. I dag er denne skammen mer individuell og taus. Krisesenteransatte som er intervjuet av Jonassen og Skogøy (2010: 81) trekker frem at etnisk norske kvinner er mer opptatt av personlig skyld, i forhold til kvinner med minoritetsbakgrunn. Følelsen av skam over å ikke bryte ut, kan føre til at kvinnene til slutt ser på seg selv som medskyldige i at overgrepene kunne finne sted, noe som oppleves belastende.

Jonassen og Skogøy (2010: 81) gjør også et annet funn de mener kan knyttes spesifikt til etnisk norske brukere – viktigheten av å *klare seg sjøl*: ”etnisk norske brukere forteller imidlertid om store barrierer mot å søke bistand og knytter det til idealet om selvstendighet: ”Du skal klare deg sjøl. Det er noe med stolthet inne i bildet, å klare deg sjøl, ikke ta imot hjelp. (...) Du skal klare å ordne opp i ting sjøl”. Selv om Jonassen og Skogøy (2010) har gjort funn som tyder på at det kan være forskjell på etnisk norske brukere og brukere med innvandrerbakgrunn, er dette et tema jeg av hensyn til omfanget ikke har hatt mulighet til å behandle i særlig grad i denne oppgaven.

Brukerne som er intervjuet av Jonassen og Skogøy (2010) hadde på forhånd en del forventninger om hvilke kvinner som søker hjelp på krisesentre. Flere regnet med at krisesenteret først og fremst var til for ressursssvake kvinner (2010: 87). Et viktig moment å merke seg, er at også mange kvinner har en forventning om at de må være utsatt for alvorlig fysisk vold dersom krisesenteret skal være et aktuelt tilbud for dem, og at situasjonen må være akutt, uten andre utveier (Jonassen og Skogøy 2010: 84). I tillegg til at den psykiske volden blir bagatellisert på grunn av sin usynlighet, ser vi at også den fysiske volden blir karakterisert som *ikke så ille*. Vi ser eksempler på at kvinnene til en viss grad bagatelliserer volden og ikke anser den som alvorlig nok:

Jeg har jo aldri tenkt på det, selv om han har vært... at jeg skulle dra på krisesenter? Jeg har aldri tenkt den tanken. Mannen min, han sa at det er for dem som er halvt slått i hjel. Det tenkte jo jeg også, at det er for de som er veldig sånn skada, sånne som blir mishandla, sånne som blir underkua (Jonassen og Skogøy 2010: 83).

Det er foretatt en del forskning på hva krisesentre kan tilby kvinner, og hvordan kvinnene har opplevd hjelpen de har fått. Jonassen og Eidheim (2001) har skrevet rapporten ”Den gode vilje”, om mishandlede kvinners erfaringer med hjelpeapparatet. Her undersøker de hva slags behov voldsutsatte kvinner som kommer til krisesenteret har, og hvordan hjelpeapparatet fungerer med tanke på å møte disse behovene. Det kan være nyttig å ta disse erfaringene med i betraktning når vi senere skal se på menns behov, og menns opplevelse av (i utgangspunktet) det samme hjelpeapparatet.

Kvinnene fremhever at krisesenteret oppleves som et trygt sted å være. Både for de som er alvorlig truet, og de som ikke er så alvorlig truet (Jonassen og Eidheim 2001: 91). Noen av informantene ser på krisesenteret som et ”andre hjem”, og har kontakt med de ansatte på krisesenteret i lang tid i etterkant av oppholdet. Behovet for å snakke med en nøytral part blir også fremhevet (Jonassen og Eidheim 2001: 92).

I rapporten påpekes det at mange av kvinnene ikke hadde nok kunnskap om hvilke rettigheter og muligheter de har, etter å ha blitt utsatt for vold:

Det er ikke bare de utenlandske kvinnene som sier at de ikke hadde nok kunnskap om hvor de kunne henvende seg for å få beskyttelse eller hvilke rettigheter de hadde dersom de valgte å gå ut av forholdet. Selv de norske kvinnene som ble utsatt for vold

og trusler, hevdet at de lenge ikke oppfattet sin egen situasjon som så alvorlig at de kunne oppsøke krisesenteret for mishandlede kvinner (Jonassen og Eidheim 2001: 93).

Sigfridstad (2009) har gjort feltarbeid på et krisesenter for kvinner i forbindelse med sin masteroppgave i sosialantropologi. Hun beskriver hvordan krisesenteret er en offentlig arena, men med elementer fra den private sfæren. Samhandlingen mellom kvinnene på senteret bærer preg av en spesiell form for intimt fellesskap, knyttet til konteksten kvinnene befinner seg i (Sigfridstad 2009: 62-67). Hun siterer Goffman (1967, i Sigfridstad 2009: 66), som beskriver hvordan klientene i en institusjon ofte søker sammen i grupper på to eller tre. Mellom seg fokuserer de på normaliteten i relasjonen framfor den unormale konteksten de befinner seg i. Kvinnene har i utgangspunktet ikke mye til felles annet enn kjønn og en voldserfaring, og de kjenner hverandre ikke fra før, men betror seg likevel til hverandre. Sigfridstad finner at enkelte beboere danner nære relasjoner med hverandre, gjerne to og to:

Disse kvinnene hadde flere ting til felles, noen ganger kom de fra samme geografiske område, andre ganger var de like hverandre i alder eller personlighet eller de hadde barn i samme alder. Kvinnene lagde middag sammen, gikk i butikken sammen, hjalp hverandre med barnepass og lignende. Noen av dem opprettholdt også kontakten etter at de flyttet fra krisesenteret (Sigfridstad 2009: 66).

Sigfridstad forteller at kvinnene opplever skamfølelse over å bo på krisesenteret (2009: 72-75). Hun finner imidlertid ikke noe mønster i hvem som føler skam, og mener kvinnene føler skam av ulike årsaker. Kvinnene er bekymret for å bli assosiert med krisesenteret, og er redd for at dette skal skape problemer for dem karrieremessig eller på andre områder. De som bekymrer seg mest, er de kvinnene som allerede har et sosialt nettverk, eller er i ferd med å etablere et (Sigfridstad 2009: 74). Sigfridstad foreslår også at ”det å ikke mestre sin situasjon kan være årsaken til skamfølelsen, i hvert fall for de norske kvinnene. Ved å flytte på krisesenteret viste kvinnene at de ikke mestret sin situasjon, noe som bryter med en vestlig verdi” (2009: 75).

3.5 Menn på krisesenter

Skogøy (2009) har undersøkt hvordan ansatte og kvinnelige brukere av krisesenteret forholdt seg til menn som eventuelle brukere før loven ble vedtatt. Hennes funn kan si oss noe om hva som har vært forventet fra krisesentrenes og kanskje samfunnets side. Hun finner blant annet at flere ansatte tvilte på hvorvidt menn virkelig kan være utsatt for vold, og at det i så tilfelle

må dreie seg om psykisk og økonomisk vold (Skogøy 2009: 25-26). Noen ansatte mener at et telefontilbud er tilstrekkelig, mens andre er skeptiske til å inkludere menn i det hele tatt, fordi det ”ville gjøre det vanskelig for krisesenteret å tro på kvinnen og stå på hennes side” (Skogøy 2009: 26). En leder ved et av landets krisesentre uttalte at psykisk vold kan menn ”ta hånd om selv” (Skogøy 2009: 26). En slik tankegang finner vi naturligvis ikke hos alle, og det er også viktig å huske på at denne undersøkelsen ble utført før krisesentertilbudet til menn ble lovfestet, og at det kan ha skjedd en holdningsendring i etterkant. Likevel sier Skogøys (2009) funn sannsynligvis noe om hvilket klima mennene som oppsøker krisesentre kan risikere å møte. Kanskje var dette mer sannsynlig for mennene som var først ute med å søke hjelp.

I NKVTS sin rapport om vold mot menn i nære relasjoner (Sogn og Hjemdal 2009), har forskerne også vært i kontakt med ulike krisesentre for å få innblikk i deres erfaringer med menn på krisesenter. På dette tidspunktet var ikke krisesentertilbudet lovfestet, men noen få krisesentre hadde likevel et tilbud til menn. Sogn og Hjemdals (2009) funn er noe annerledes enn hos Skogøy (2009) – her blir det blant annet sagt at menn som blir utsatt for psykisk vold og trakassering over tid, ikke er annerledes enn kvinner som blir utsatt for vold (Sogn og Hjemdal 2009: 61). Mennene trengte trygghet, bekreftelse på at det faktisk var vold de hadde blitt utsatt for, og et midlertidig sted å bo. Noen av krisesentrene har vært i kontakt med menn som de ikke har hatt mulighet til å gi et botilbud, men har da for eksempel hjulpet til med å få ordnet bolig gjennom sosialkontoret. Samtaletilbud og særlig tilbud om samtaler over telefon så ut til å være viktig. Krisesentrene ønsket å gi praktisk hjelp og støtte på lik linje som til voldsutsatte kvinner.

I rapporten fortelles det videre at ”krisesentrenes opplevelse av mennene er at de skammer seg over den historien de har å fortelle. De føler seg ydmyket, og at det ikke er verdig en mann å søke hjelp” (Sogn og Hjemdal 2009: 60). Det fortelles også at man ofte må jobbe en del med mennene for å få dem til å åpne seg. Krisesentrene mener i følge denne rapporten at også menn kan ha behov for psykososial hjelp over lengre tid, og at det er et vanlig problem at voldsutsatte menn kan føle seg sterkt stigmatisert. Et senter påpeker at kunnskap om menn i krise bedre må inkluderes i høgskoleutdanningen. Det ser ut til at flere mener synet på voldsutsatte menn vil endre seg, men at det kanskje må et generasjonsskifte til: ”over tid vil man gjennom kunnskap få til meningsendringer, og fordommer knyttet til hvem som er ”verdige ofre” vil forandre seg” (Sogn og Hjemdal 2009: 63). Disse to undersøkelsene gir oss

et innblikk i det lille vi allerede vet om menn på krisesentre, og kan være nyttig å ha med seg videre.

4 Metode

I metodekapittelet vil jeg gjøre rede for valget av kvalitativt intervju som metode. Jeg beskriver prosessen fra utforming av forskningsdesign, rekruttering og utførelse av intervjuene. Jeg gjør også rede for analyseprosessen, så følger noen etiske betraktninger og til slutt en vurdering av arbeidets kvalitet.

4.1 Kvalitativt intervju

Siden jeg i denne undersøkelsen er ute etter å finne ut av hvordan menn selv har opplevd å få hjelp av et krisesenter, pekte kvalitativt intervju seg tidlig ut som den mest aktuelle tilnærmingen. Om man vil finne ut hva noen tenker og føler rundt et tema, er det ofte best å spørre dem. Kvalitativt dybdeintervju gir gode muligheter for informanten til å forklare og utdype det han vil fortelle, og det kan være en spesielt hensiktsmessig metode å benytte seg av når man skal undersøke temaer som det ikke er forsket mye på fra før (Kvale og Brinkmann 2010). For dette prosjektet er en eksplorerende intervjuundersøkelse en god tilnærming, fordi ingen tidligere har spurt målgruppen om disse spørsmålene. Den viktigste årsaken til å velge å forske på menns opplevelse av krisesenteret ved hjelp av kvalitativt intervju, er at det å spørre de involverte er en god måte å komme inn under overflaten av temaet man forsker på (Kvale og Brinkmann 2010: 19). Fokusgruppeintervju av brukerne på krisesenteret kunne vært en annen interessant tilnærming, men spørsmålene og temaene åpnet tidvis opp for ganske personlige svar, og jeg antok at det var lettere for mennene å åpne seg og svare ærlig i et en-til-en-intervju.

Ved hjelp av intervjuene kunne jeg få innsikt i informantenes egen forståelse av den hjelpen de har fått. Denne intervjuformen gir muligheter til å følge opp temaer som var viktige for informanten etter hvert som de kom frem. Når jeg startet forskningen på menns møte med krisesentre hadde jeg en tanke om hvilken retning jeg skulle i, men temaets natur tilsa at det måtte være mulig å endre kursen litt underveis i prosjektet. Ved å studere de første intervjuene kunne jeg se nærmere på hva slags informasjon jeg fikk ved hjelp av spørsmålene jeg stilte, og om det var noe som burde endres eller legges til. Jeg oppdaget for eksempel raskt at spørsmål som direkte omhandlet maskulinitet og mannlighet fungerte dårlig, og at det var mer fruktbart å nærme seg temaet på en indirekte måte. I de fleste intervjuene ble dette et tema på

informantenes eget initiativ, og kom naturlig frem i deres fortellinger. Det var dermed ikke nødvendig å spørre eksplisitte spørsmål om temaet.

4.2 Forundersøkelse

Underveis i prosessen – mens jeg arbeidet med å rekruttere voldsutsatte menn – intervjuet jeg i tillegg seks ansatte ved ulike krisesentre. Disse intervjuene ga meg mye god bakgrunnsinformasjon om tilbudet til menn ved ulike krisesentre. Spørsmålene dreide seg rundt organiseringen av tilbudet til menn ved deres krisesenter. Jeg ønsket også å høre om deres opplevelse av å hjelpe voldsutsatte menn, og hva (om noe) som kjennetegner de mennene som søker hjelp hos dem. Jeg har i analysen valgt å kun inkludere resultater fra intervjuene fra voldsutsatte menn, fordi jeg har vurdert at det å ta for seg begge perspektiver ble for omfattende for rammen av denne oppgaven. Likevel var intervjuene nyttige, for å få innspill fra ansatte om hvordan de opplevde denne endringen. Flere av intervjuene ga meg perspektiver jeg kunne dra nytte av i utarbeidelsen av intervjuguidene til intervjuene med voldsutsatte menn. For eksempel fortalte en ansatt hvordan flere av mennene hun hadde vært i kontakt med var svært urolige da de kom til krisesenteret. Etter at de fikk støtte på at det de hadde opplevd faktisk var psykisk vold, og de fikk ulike begreper de kunne ramme erfaringene inn i, kunne de senke skuldrene. Dette inspirerte meg til å ha erkjennelsen av handlingene som *vold* som et mulig tema. I tillegg fikk jeg mer innsikt i hvilke praktiske utfordringer krisesentrene selv opplevde som problematiske. Ved ett krisesenter medførte et lokale som var begrenset, og i bruk til flere formål, at de ansatte ikke fant en struktur på tidspunktene for møtene med menn. Et annet krisesenter mener de lagde hindringer for seg selv ved å ha en for rigid tankegang om hvilket kjønn de ansatte måtte tilhøre, og de opplevde at logistikken fungerte bedre etter at de endret på denne regelen. Flere av de ansatte kunne også fortelle meg at mennene de hadde hatt boende på krisesenteret ofte var alene på avdelingen for menn. Dette gjorde meg oppmerksom på at det kunne være interessant å spørre om mennenes opplevelse av de samme utfordringene. De ansatte har kanskje visse forventninger til den hjelpen de skal kunne tilby, og som de har erfaring med å tilby til kvinner. Mennene visste derimot lite om hva de kunne forvente av krisesenteret før de kom dit, og kunne dermed kanskje se annerledes på situasjonen.

4.3 Utvalgskriterier

I utvalgskriteriene for brukerne av krisesenteret, har det mest grunnleggende vært at vedkommende er en mann utsatt for vold. Her kan det dreie seg om ulike typer av vold i nære relasjoner. Informantene skulle ha bodd eller ha vært dagbrukere på et krisesenter. Det ble vurdert som mest hensiktsmessig om mannen ikke var helt i startfasen av bearbeidingen, og at han enten hadde oppholdt seg på eller fått oppfølging fra krisesenteret en stund, eller allerede hadde flyttet ut. I utgangspunktet var det opp til krisesentrene å foreta denne vurderingen. Det er grunn til å anta at krisesenteret velger å kontakte hovedsakelig menn som de fortsatt har god kontakt med, og menn som de har lyktes med å hjelpe på en god måte. Sannsynligvis har ikke krisesenteret mye kontakt med menn som ikke er fornøyd med tilbudet, da det å ta kontakt i stor grad er opp til brukeren selv. Menn som føler de har fått god hjelp har kanskje også større sjanse for å takke ja til deltakelse i undersøkelsen, for å gi noe tilbake til senteret, men det er også mulig å tenke seg at misfornøyde menn gjerne vil ønske å si sin mening om krisesenteret. Uansett er det viktig å huske på at denne studien ikke tar sikte på å kartlegge hvor fornøyde mennene er, men en helhetlig opplevelse av å få hjelp av et krisesenter. Blant mennene i utvalget finner vi både positive og negative erfaringer, selv om det er de positive som er mest fremtredende.

4.4 Rekruttering

Rekrutteringen av voldsutsatte menn foregikk utelukkende gjennom ansatte ved de respektive krisesentrene. Dette ble vurdert til å være mest etisk forsvarlig, og i samsvar med retningslinjene jeg fikk fra NSD da de godkjente prosjektet. Jeg utformet et informasjonsskriv⁵ til aktuelle informanter, som krisesentrene skulle formidle videre. Her var jeg avhengig av å vinne de ansattes tillit, og ikke minst – få dem engasjert i prosjektet. Det gjorde prosessen enklere om jeg lyktes med å gi dem en forståelse av at de bidrar med viktig informasjon, og at jeg var avhengig av nettopp dem for å få tilgang til informasjonen. Jeg arbeider selv på et krisesenter, og kunne til en viss grad bruke dette som en inngangsportale når jeg presenterte meg for de ulike krisesentrene. Samtidig har jeg forsøkt å være bevisst på å ikke blande rollene som forsker og krisesenteransatt. I arbeidet med prosjektet er jeg først og fremst student. Jeg prøvde å sette et skille ved å for eksempel henvende meg skriftlig de

---

⁵ Vedlegg 1

gangene jeg hadde behov for å komme i kontakt med ansatte på ”mitt” krisesenter. Jeg valgte også å kun intervju ansatte som jeg ikke kjente fra før, blant annet fordi jeg ikke ønsket å risikere at ansatte følte seg presset til å delta.

Jeg opplevde en del utfordringer med tanke på å få rekruttert nok informanter til prosjektet. Til sammen var jeg i kontakt med 12 krisesentre, som lå i en avstand det kunne være aktuelt å reise til. I tillegg var jeg i kontakt med Reform, som ga meg et konkret tips om én som kunne tenke seg å delta i studien. Noen av krisesentrene jeg kontaktet ga uttrykk for å støtte forskning om temaet, men hadde ikke selv mulighet til å bidra med informanter. Noen mente det var for tidlig i omstillingsprosessen til å kunne forske noe særlig på temaet. Andre hadde rett og slett ikke hatt noen mannlige brukere som kunne være aktuelle for intervju. Hos andre krisesentre ble de ansatte raskt engasjert, og forsøkte å ta kontakt med tidligere beboere som kunne være aktuelle informanter.

Rekrutteringen av informanter varte over en lang tidsperiode, og et par av de planlagte intervjuene ble avlyst like før de skulle finne sted. Det er vanskelig å si nøyaktig hvorfor det var vanskelig å rekruttere til dette masterprosjektet. Det er nærliggende å anta at én av årsakene er at vold er et sensitivt tema. Mennene i målgruppen har allerede pratet med noen om det de har vært utsatt for, men for noen handlet det kanskje mer om nødvendighet enn om lyst til å prate. Kanskje var noen av de potensielle informantene redde for å bli gjenkjent hvis de ”sto fram” med sin historie. I tillegg vil det for de fleste være tungt å åpne seg og fortelle sin historie på nytt, for et fremmed menneske. Å være utsatt for vold er tabubelagt, og kostnadene ved å fortelle sin historie kan oppleves som mye større enn nytteverdien. Jeg vil tro at det faktum at jeg ikke pratet direkte med mennene i rekrutteringsprosessen, kan ha medvirket til at det var vanskelig for dem å bygge tillit til meg som forsker. I tillegg var det vanskelig for meg å vite hvilken forståelse av prosjektet mennene som ble kontaktet fikk. Jeg hadde ikke mulighet til å svare direkte på spørsmål eller oppklare misforståelser, før mannen eventuelt takket ja til å bli intervjuet. Likevel satt jeg til slutt igjen med seks intervjuer av seks ulike menn. Intervjumaterialet tydet på at jeg satt med nok informasjon til å kunne si noe om mønstre i hvordan denne gruppen menn hadde opplevd krisesenteret. Mennene hadde ulike historier og opplevelser, samtidig som det var mulig å se en del likheter ved måten de omtalte sine erfaringer på.

De seks mennene i det endelige utvalget har vært tilknyttet fem ulike krisesentre. Fem av mennene har vært utsatt for partnervold, utøvd av kvinnelig partner. Den siste har vært utsatt for vold fra det han beskriver som tidligere venner. Tre av informantene har barn, og to av dem hadde barna med til krisesenteret. At den siste av mennene med barn ikke hadde barna med til krisesenteret, skyldes at vedkommende var dagbruker og ikke beboer på krisesenteret. De øvrige fem har alle bodd på krisesenteret i kortere eller lengre perioder. Krisesentrene i utvalget varierer i størrelse, og det er krisesentre tilknyttet både Norsk Krisesenterforbund og Krisesentersekretariatet i undersøkelsen. På alle krisesentrene har tilbudet til menn vært drevet i regi av det allerede eksisterende tilbudet til kvinner, så på alle krisesentrene fantes det tidligere erfaring fra krisesenterdrift.

4.5 Intervjuguide

For å kunne gi informantene rom til å ta opp temaer de er personlig opptatt av, ønsket jeg å benytte meg av en semi-strukturert intervjuguide (Kvale og Brinkmann 2010: 47). Formålet med denne er å ha mulighet til å trekke inn nye temaer underveis i intervjuet, samtidig som jeg som forsker sikrer at vi er innom de viktigste temaene som jeg på forhånd har kommet fram til at jeg vil vite noe om. Intervjuguiden⁶ hentet inspirasjon fra teori og tidligere forskning om temaet, samtidig som den var godt forankret i problemstillingene mine.

I intervjuene med mennene ønsket jeg å få en detaljert beskrivelse av deres møte med krisesenteret. Vi kom naturlig inn på andre temaer rundt dette, som voldshistorien som førte dem dit – dette hadde jeg lagt inn åpning for i intervjuguiden, men jeg prøvde å la fortellingen om dette skje på mannens eget initiativ. Flere spørsmål dreide seg om forventninger til krisesenteret, og hvordan disse stemte overens med virkeligheten.

Jeg oppdaget at det kan være utfordrende å stille de riktige spørsmålene. Både å finne fram til dem, og til å faktisk stille dem i intervjusituasjonen, på en måte som passer inn i informantens fortelling. Jeg møtte menn med sterke, alvorlige og følelsesladde historier. Til tider måtte jeg la intervjuguide være intervjuguide, og fokusere på det informantene ønsket å fortelle om. En semi-strukturert intervjuguide gir rom for å gjøre dette.

---

⁶ Vedlegg 2

4.6 Intervjusituasjonen

For å kunne fokusere på det informantene sa, istedenfor å ta notater og streve med å huske viktige detaljer, benyttet jeg meg av en lydopptaker. Man oppnår et vesentlig rikere datamateriale ved transkripsjon av en lydfil, enn ved bruk av kun penn og papir underveis (Kvale og Brinkmann 2010: 188). Noen vil imidlertid mene at bruken av lydopptaker kan hemme informanten, og at vedkommende kan vegre seg for å snakke fritt, eller bli nervøs for å si noe som høres dumt ut (Aas 2009: 23). Derfor er det en utfordring å få informantene til å stole på at forskeren ivaretar konfidensialiteten, og at man ikke fremstiller informantene på en måte som føles ubehagelig.

Jeg presenterte lydopptakeren og begrunnelsen for bruken av denne for informantene, og det ble godkjent av samtlige unntatt én mann. Begrunnelsen for dette var at vedkommende var redd for at lydklippet kunne bli brukt mot ham senere, i møte med for eksempel politiet. Jeg forklarte, som til de andre informantene, at ingen andre ville ha tilgang til lydfilen og at den ville bli slettet etter prosjektets avslutning. Likevel var mannen skeptisk, og jeg lot temaet ligge for å ikke risikere å miste muligheten til å intervju ham. Noen uker senere fikk jeg en e-post der han skrev at han håpet jeg fikk bruk for det han hadde sagt i oppgaven. Senere fokuserte jeg enda mer på å forklare hvorfor båndopptakeren var med – for å huske bedre, og å fokusere på samtalen og ikke notering. Flere av de andre informantene sa at de så på den som en betryggelse på at de ikke ville bli feilsitert, fritt etter min egen hukommelse. Mitt inntrykk er at informantene raskt glemte at båndopptakeren var der, og at de ikke holdt tilbake på grunn av den.

Intervjuene ble gjennomført på krisesentrene, med unntak av to, som ble gjort på Blindern. Intervjuene med brukere av krisesenteret varte i rundt en time hver, noen litt lengre. Selv om vi snakket om til dels svært alvorlige temaer, prøvde jeg å legge vekt på at intervjuet skulle være en hyggelig opplevelse. Vi drakk kaffe eller te, og hadde i de fleste tilfellene noe å spise på. Intervjuguiden min inneholdt ”milde” og uproblematisk spørsmål i innledningen og avslutningen av intervjuene, for en myk start og en god avslutning, som anbefalt i Thagaard (2003: 94).

Intervjusituasjonene med brukerne av krisesenteret var preget av en del latter og humor, men også noen tårer. Da en informant tydelig ble trist i forbindelse med et sår tema, forsøkte jeg å

dreie samtalen over på et annet tema, samtidig som jeg ga uttrykk for at det er helt i orden å være lei seg når man har vært igjennom tøffe opplevelser. Å gjenfortelle krenkende hendelser er krevende, og det er noe av grunnen til at jeg ønsket at dette eventuelt skulle være et tema på informantens eget initiativ. Her ble det en utfordring å tydelig skille intervjuet fra en terapeutisk situasjon. Rammene rundt intervjuet kan til forveksling minne om en samtale på krisesenteret, og at de for det meste også foregikk på krisesenteret bidro kanskje til at skillet ble mer uklart. Dette stilte krav til at jeg for eksempel ikke lot samtalen flyte helt fritt fra starten av, men passet på at vi innledningsvis snakket om temaer hentet fra intervjuguiden, som var bestemt på forhånd. Fog (1994: 61-62) peker på betydningen av at intervjuet ikke forveksles med en dagligdags samtale med en venn, og at andre regler gjelder for en intervjusituasjon. Man har for eksempel gått utenfor rammene for intervjuet dersom informanten forventer gjensidighet i samtalen.

Alle de ansatte jeg intervjuet underveis i prosjektet, var på forhånd informert om at jeg selv jobber på et krisesenter. Dette gjorde til en viss grad den første kontakten enklere, da jeg opplevde at de så på meg som ”en av dem”. Her ble det en utfordring å få de ansatte til å reflektere over det som de gjerne tar for gitt, og som de kanskje også regnet med at jeg visste noe om fra før. Hvis jeg opplevde at informantene sa ting som ”ja, du kjenner vel til det” prøvde jeg å være bevisst på å likevel be om en utdyping. Slik kunne jeg få jeg innsikt i forholdene ved det bestemte krisesenteret, som jeg kunne ta med meg videre i undersøkelsen.

4.7 Etikk

Å ha fått hjelp av et krisesenter vil for de fleste være et sensitivt tema. Alle mennene i utvalget har vært utsatt for psykisk og/eller fysisk vold, og selv om ikke selve voldshistorien var utgangspunktet for undersøkelsen, fremsto den som en viktig brikke i puslespillet. Sensitive temaer krever også sensitivitet fra forskerens side. Det er viktig å respektere informantens grenser, og hensynet til informanten veier tyngre enn behovet for å finne fram til ny forskning, uansett hvor viktig temaet er. Informanten skal sitte igjen med en god følelse etter intervjuet. Jeg presiserte både i informasjonsskrivet og i begynnelsen av intervjuet at informantene hadde anledning til å trekke seg fra prosjektet når som helst før oppgavens ferdigstillelse, uten at dette ville få konsekvenser.

Selv om dette i utgangspunktet var en studie av menns forhold til krisesenteret, kom vi i intervjuene ofte inn på temaer som handlet mer om mennenes voldshistorie, og forholdet til voldsutøveren. Volden mennene opplevde ble etter hvert et viktig tema i undersøkelsen. Gjennom intervjuene får vi utelukkende presentert den ene siden av saken, og den andre parten har ikke noen mulighet til å forsvare seg. Det er liten tvil om at de andre partene i forholdene ville fortalt en annerledes versjon. Jeg velger likevel å ha som utgangspunkt at jeg tror på det mennene forteller til meg, og at jeg ikke stiller konfronterende spørsmål. Den andre parten i disse historiene blir ikke identifisert, og tar det er dermed svært liten sannsynlighet for at de kan ta skade av fortellingene som er presentert her.

4.7.1 Konfidensialitet

Informantene er vant til at krisesenteransatte har taushetsplikt om alt de sier. I et forskningsprosjekt ønsker man derimot å publisere det informantene sier. Taushetsplikten for en forsker dreier seg blant annet om å skjule hvem de er – å ikke koble person opp mot sitater. Alle informantene, deres barn og de ansatte på krisesentrene er tildelt fiktive navn. Selv om jeg som forsker endrer på detaljer og anonymiserer informantene så godt jeg kan, er historiene og utsagnene til den enkelte informant gjenkjennbare for dem selv. Derfor har jeg forklart informantene at de selv og kanskje deres nærmeste (hvis de har fortalt det samme til dem) vil kunne kjenne seg igjen. Dette tok jeg opp før intervjuet startet, da mennene ble informert om sine rettigheter som deltakere i intervjuundersøkelsen.

4.8 Analyse og tolkning

Intervjuene ble transkribert fortløpende etter at de ble utført. Det var nyttig å komme raskt i gang med transkriberingen, fordi jeg da opplevde at jeg husket mye av stemningen i intervjusituasjonen. I tillegg til å skrive av det som ble sagt ord for ord, kunne jeg ved siden av skrive egne notater om de elementene ved intervjuet som ikke kunne fanges opp på lydbånd. Jeg opplevde at analysen for alvor begynte ved transkriberingen, og mens jeg skrev fikk jeg etter hvert en oversikt over hvilke temaer som var viktige for de enkelte informantene. Når man undersøker et tema, vil man ha med seg en forforståelse av fenomenet som kan påvirke prosessen. Jeg har kanskje en forståelse av temaet som er formet av at jeg selv jobber på et krisesenter – riktignok på en avdeling for kvinner. Dette forsøkte jeg å være

bevisst på i hele prosessen, og jeg måtte tenke gjennom intervjuguiden mer enn én gang. Også i analyseprosessen ble det viktig å gi slipp på forventningene jeg hadde til materialet.

Etter å ha skrevet ut alle intervjuene, leste jeg gjennom dem flere ganger for å få god kjennskap til hva informantene hadde sagt, og for å se om jeg kunne finne noen mønstre i materialet. Jeg har benyttet meg av en temasentrert analyse (Thagaard, 2003), der fokuset er på ulike temaer og ikke de enkelte informantene. Målet var å gå i dybden på de ulike temaene, og se på likheter og ulikheter blant fortellingene. Med inspirasjon fra Krueger og Casey (2000) brukte jeg plakater som representerte ulike spørsmål eller temaer, for å systematisere materialet. Intervjuene ble skrevet ut i ulike farger, én farge for hver informant. Jeg klippet ut sitater fra de enkelte intervjuene, og samlet dem etter tema. Thagaard (2003: 155) påpeker at det er viktig å ikke glemme helheten i intervjuene. Sitater kan fremstå med en annen betydning enn det intervjuobjektet mente, om de ikke sees i sammenheng med konteksten de ble sagt i. For å forhindre dette hjalp det å ha god kjennskap til de enkelte intervjuene hver for seg. I de tilfellene jeg følte det var ekstra viktig å få med helheten rundt sitatet, skrev jeg noen notater om konteksten på arket.

Senere i analyseprosessen ønsket jeg å fortette meningsinnholdet i intervjumaterialet. Jeg gikk gjennom de ulike temaene på nytt, og skrev korte sammendrag eller stikkord som etter min vurdering inneholdt essensen i sitatene. Denne prosessen innebærer en dekontekstualisering, idet en ”koker ned” informantens beskrivelser og forenkler eller konsentrerer dem (Kvale og Brinkmann 2009: 214). Her var det viktig å være bevisst på å holde fast på informantens synsvinkel. Senere går man over i en ny fase av fortolkning, ved at en prøver å sette informantens uttalelser inn i en større sammenheng. Det teoretiske rammeverket la grunnlaget for intervjuundersøkelsens utforming, og formålet med analysen er å oppnå en bredere teoretisk forståelse av fenomenet som studeres. Det betyr ikke at forståelsesrammene er fastlåste, og i dette prosjektet har analysen hatt en forholdsvis empirinær form. Jeg har identifisert analysetemaer etter hvert som de har dukket opp som sentrale for informantens fortellinger. Widerberg (2001: 127) mener at en fordel ved denne metoden er at man ikke tvinger informantens uttalelser inn i forhåndsdefinerte kategorier.

Jeg hadde altså på forhånd definert hvilke temaer jeg skulle undersøke, og utarbeidet problemstillinger og intervjuguide med bakgrunn i disse temaene. Underveis i intervjuene dukket det opp andre viktige temaer. I utgangspunktet inneholdt intervjuguiden få spørsmål

om selve volden mennene hadde opplevd, fordi fokuset lå på mennenes erfaringer med selve krisesenteret. Det var likevel naturlig å la mennene fortelle om volden dersom de ønsket det. I analysen av materialet oppdaget jeg raskt at dette var et viktig tema, og at mennenes erfaringer med krisesenteret må sees i sammenheng med hva de har vært utsatt for. Det var interessant å se hvordan de selv omtalte volden, og hvordan de hadde håndtert den. Veien inn til krisesenteret er også en viktig del av helheten ved å søke hjelp hos et krisesenter, og har derfor blitt et sentralt tema i oppgaven.

4.9 Arbeidets kvalitet

Jeg benytter meg av begrepsapparatet til Thagaard (2003) for å vurdere kvaliteten på arbeidet.

4.9.1 Overførbarhet

I kvalitativ forskning opererer vi stort sett med få informanter. I denne studien har jeg intervjuet seks voldsutsatte menn. Dette er et relativt lite utvalg, men størrelsen på utvalget gjør det mulig å gå i dybden av informantenes forståelser, som er noe av fordelen ved kvalitativt dybdeintervju. I kvalitativ forskning er det ikke et mål å oppnå representative utvalg, og det er vanskelig å vite hvilken grad av overførbarhet det er mulig å oppnå. Likevel kan det være mulig å trekke noen konklusjoner som antageligvis vil gjelde for andre i samme situasjon som informantene i denne undersøkelsen. Informantene mine presenterer sitt verdensbilde slik det oppleves for dem, og mønstre av både likheter og ulikheter kan fortelle oss noe interessant om det å være en voldsutsatt mann på et krisesenter. Målet er å oppnå bredere forståelse av temaet.

Dalen (2004: 51) mener det kan være interessant å prøve å konstruere utvalg som kan fange opp ulike nyanser. Samtidig er det kanskje enklere å trekke konklusjoner ut ifra studier av et mer homogent utvalg. Jeg har opplevd at ulike nyanser har kommet fram selv om ikke utvalget er konstruert spesielt med tanke på verken likhet eller ulikhet blant informantene. Det som kjennetegner utvalget er at mennene har vært utsatt for vold, og har fått hjelp av et krisesenter. De andre faktorene er tilfeldige.

4.9.2 Troverdighet

Troverdighet dreier seg om hvorvidt undersøkelsen er gjennomført på en tillitsvekkende måte (Thagaard 2003: 178). I alle typer undersøkelser risikerer vi at informantene svarer i samsvar med hvordan de selv ønsker å framstå, eller holder tilbake sentral informasjon. Det er viktig å huske på det i mellommenneskelige relasjoner ikke finnes én objektiv sannhet, og man får ikke belyst alle sider av en sak. Likevel kan vi få et innblikk i informantens verdensbilde som kan belyse sosiale mekanismer, og være interessant også for andre utover informanten selv. I en kvalitativ intervjustudie som denne er det rimelig å anta at interaksjonen mellom forsker og informant påvirker intervjusituasjonen. Fog (1994: 92) påpeker at det er umulig å unngå at forsker og informant møter hverandre uten å fremkalle visse følelser og reaksjoner hos hverandre. Det at jeg er kvinne og informantene er menn, kan kanskje ha påvirket bildet informantene skaper av seg selv gjennom intervjuene. Det er vanskelig å vurdere hvorvidt dette er tilfelle i denne undersøkelsen, men informantene har i hvert fall ikke lagt lokk over vanskelige følelser.

I noen tilfeller risikerer vi at den som blir intervjuet sier det den tror at forskeren vil høre (Silverman 2010: 171). Jeg forklarte for mennene som deltok i undersøkelsen at deres spesifikke utsagn under intervjuet ikke vil avsløres for krisesenteret, eller ha noe å si for deres forhold til senteret. Likevel virket det som om spesielt den ene av mennene var redd for å si noe negativt om senteret. Det er mulig at han oppriktig ikke hadde noe å utsette på hjelpen han hadde fått. Men han spurte også mot slutten av intervjuet – ”har noen klaget?” Det er mulig at språkproblemer eller manglende informasjon om hva en masterundersøkelse er spilte en rolle i dette tilfellet. Vi kom i kontakt på et nettverkstreff hvor det kom klart fram at jeg kjente til den ansatte. I intervjusituasjonen prøvde jeg derfor å gjøre det tydelig at jeg var uavhengig av den ansatte. Jeg vil også anta at mennene er bevisste på å ikke sette seg selv i dårlig lys, og fokusere på at det faktisk trengs et tilbud til menn, uavhengig av deres historie. Man kan tenke seg at de kanskje ville overdrive voldshistorien eller legge skjul på eventuelle egne kritikkverdige handlinger, for å fortsette å fremstå som ”verdige” ofre. Jeg finner lite som tyder på at informantene overdriver, og det er kanskje heller tendenser til underdrivelse, i det minste i beskrivelsen av voldshandlingene. Et eksempel på dette er at volden tidvis kun blir omtalt som ”problemer”, og grove detaljer kom i noen tilfeller frem i bisetninger. Når det gjelder informantenes helhetlige fortellinger om voldsforholdet, er ikke dette noe jeg har

utfordret ved å stille kritiske spørsmål. Jeg forholder meg til informantenes verdensbilde slik de presenterer det for meg, og har grunn til å tro at dette er slik de opplever sin virkelighet.

4.9.3 Bekreftbarhet

Bekreftbarhet dreier seg om å kunne sannsynliggjøre at man har tolket datamaterialet på en god måte. Som forsker bør man ha et kritisk blikk på sine egne tolkninger, og prøve å se om det finnes muligheter for alternative tolkninger. En måte å gjøre det på, og som jeg har gjort i denne undersøkelsen, er å sammenligne egne funn med tidligere forskning på området. Funn i én kvalitativ undersøkelse vil aldri være helt like som funnene i en annen kvalitativ undersøkelse, og det er heller ikke noe mål. Imidlertid er det en fordel om man kan gjøre rede for kontekst, og peke på mulige årsaker til eventuelle motstridende funn. Det finnes foreløpig svært lite forskning på norske menns forhold til krisesenteret, fordi det ikke har vært et reelt alternativ for menn inntil for tre år siden. Det finnes imidlertid noe forskning om menn utsatt for vold og overgrep, sett i sammenheng med idealer om maskulinitet. Det finnes også en del forskning om kvinner utsatt for vold, og om kvinners opplevelse av krisesenteret. I analysen trekker jeg veksler på tidligere forskning og aktuell teori om disse temaene, som tilfører ulike perspektiver til tolkningen av materialet.

5 Volden og voldens konsekvenser

I første analysekapittel vil jeg forsøke å gi et innblikk i hva slags vold mennene ble utsatt for, og hvilke konsekvenser volden hadde for dem. Fra litteratur om vold mot kvinner (Lundgren m.fl. 2001; Skjørten 1994; Råkil 2002; Isdal 2000) vet vi at voldsbildet ofte er sammensatt, og har stor påvirkning på ulike aspekter av kvinnenenes liv. Jeg vil også se nærmere på hvilke mestringsstrategier mennene benytter seg av, og til slutt diskutere om det er mulig å si at volden blir normalisert for mennene.

5.1 Voldens mange ansikter

Alle mennene i utvalget har opplevd både fysisk og psykisk vold av ulik karakter. I dette kapittelet har jeg i hovedsak fokus på de fem mennene som opplevde partnervold. Vold i et kjærlighetsforhold utløser andre mekanismer enn vold i andre former for nære relasjoner (Arriaga og Oskamp 1999). Følelser for den andre parten bidrar til å komplisere reaksjonene på volden. Khaled ble utsatt for vold av flere av vennene sine, men vi kom i intervjuet ikke inn på detaljene rundt denne volden i særlig stor grad. Derfor vil denne delen av analysen handle om Hamid, Rune, Børge, Leif Åge og Gunnar.

Den fysiske volden er kanskje den typen vold som er enklest å raskt identifisere. Mennene forteller om slag, spark og kloring. Selv om kvinnene sannsynligvis i de fleste tilfellene var fysisk svakere enn mennene de utøvde vold mot, førte andre forhold ved volden til at den tidvis fikk et svært grovt preg. Én av mennene ble dyttet ned en trapp, og ble alvorlig skadet som følge av dette. Han ble også forsøkt kastet ut av en bil i fart. En annen av mennene fortalte at partneren brukte redskaper i slagene, som for eksempel en hammer. Flere forteller at den fysiske volden gjerne kom brått på. Én av informantene sier at dette medvirket til at volden opplevdes ekstra vanskelig og vond, fordi han ikke var forberedt på den. Hamid mener at vold som oftest har mindre umiddelbare konsekvenser for menn enn for kvinner, som har større sjanse for å bli skadet eller bli drept. Samtidig påpeker han at han selv er en liten mann på 50 kg, og at han ikke nødvendigvis er sterk selv om han er mann. Han ville uansett ikke slå tilbake eller fysisk forsvare seg på andre måter, fordi han da ble voldsutøver selv.

Flere av mennene beskriver den psykiske volden som det mest belastende elementet over tid. Dette kan vi kjenne igjen fra studier av voldsutsatte kvinner (Skjærten 1994). Hamid mener at de psykiske konsekvensene av volden er større for menn enn for kvinner, fordi menn i mindre grad enn kvinner har støtte rundt seg eller støtte i samfunnet. Det er vanskelig å vurdere om denne påstanden stemmer, men det er hans opplevelse av situasjonen. Rune avsluttet forholdet til eks-kjæresten for en del år siden, men har likevel hatt mye kontakt med kvinnen på grunn av deres felles barn. Han forteller at det har vært, og fortsatt er, mye av det han kaller psykisk terror. På spørsmål om han har vært redd for sin egen sikkerhet, svarer han følgende:

Ja, jeg har vært redd for det og. Det har også vært annen type terror da, som er for eksempel punktering av bilen, sabotering av mine eiendeler og sånt noe. Så jeg har jo valgt å ikke ha... ikke eie bil, ikke eie hus. Jeg måtte bare kvitte meg med alt. Hun kunne vært troende til å tenne på huset ditt eller... Sånn som du ikke får bevist, eller du ikke får beskyttet deg mot, da. Så det er forferdelig, det er et fengsel altså...

Her ser vi hvordan ulike voldsformer kombineres. Runes ekskjæreste utsetter ham for psykisk vold, ved bruk av trusler. I tillegg har hun ødelagt materielle ting av verdi for Rune. Samtidig er volden virksom i kraft av muligheten for at den kan finne sted, slik Isdal (2000) påpeker. Et sitat fra Leif Åge kan være et annet eksempel på påkjenningen knyttet til latent vold:

Det var så mye dramatikk og så mye vanvittige ting med ungene oppi alt, så jeg måtte gjøre noe. Så det har vært mye dramatiske situasjoner, som har kommet ut av - egentlig ingenting. Men man... man visste aldri helt når det kunne skje ting og hva, det kunne bli virkelig ille liksom.

For Leif Åge ble det hensynet til barna som fikk ham til å handle. Han forteller at det tok tid før han skjønnte at det han opplevde var psykisk vold, men at det var ting der som ”absolutt ikke skulle skje”. Da han flyttet til krisesenteret tok han med seg det yngste barnet på 2 år, mens de andre barna fikk bo hos andre slektninger.

Ødeleggelse av ulike eiendeler, såkalt materiell vold (Isdal 2000) er noe som går igjen hos flere av informantene. Voldsutøveren kan ødelegge ting av økonomisk verdi, eller ting av personlig verdi, for å såre eller skremme. Både Børge og Leif Åge skrev personlige dagboknotater under samboerforholdene, men begge opplevde at kjæresten helt eller delvis ødela notatene. Børge forteller også at samboeren gikk inn på hans telefon, facebook-konto og e-post-konto for å slette en del av hans personlige tekster og meldinger.

Som vi har sett eksempler på over, gir det mening å bruke Isdal (2000) sine begreper for å identifisere ulike uttrykk for vold. Selv om flere voldsformer kan forekomme på en gang, kan de deles opp i psykisk, fysisk, materiell og latent vold. Vi kan gå tilbake til Johnson (1995) og hans inndeling i fem ulike voldskategorier – patriarkalsk/intim terrorisme, episodisk partnervold, voldelig motstand, gjensidig voldelig kontroll og separasjonstilskyndet vold. I intervjuene med de voldsutsatte mennene i denne undersøkelsen, ser vi at volden er av alvorlig og langvarig karakter. Mennene er ikke utsatt for enkelthendelser, men lever derimot i en tilstand av usikkerhet for hva som kan skje, også kalt latent vold (Isdal 2000). Volden har stor betydning for hvordan mennene lever livene sine, og kan ut ifra Johnsons begrepsapparat best beskrives som en form for intim terrorisme. Volden kan være tidvis brutal, og innebære et ønske om å ha kontroll på den andre parten. Et annet kjennetegn ved intim terrorisme (Johnson 1995) er at voldsutøveren bruker ulike former for vold, og at volden eskalerer over tid. Etter min vurdering beskriver alle mennene som opplevde vold fra partner, tendenser til dette. Rune forteller om hvordan partneren kontrollerte ham ved å skremme og true med å begå selvmord. Han tilpasset seg dermed til kjærestens ønsker, ved å innskrenke sin egen tilværelse. Hamid kan være et annet eksempel – han forteller at volden ofte startet med at han og partneren kranglet eller var uenige om noe. Hun ønsket å få Hamid til å oppføre seg mer i samsvar med hennes verdier. Kvinnen benyttet seg av trusler for å få Hamid til å ”oppføre seg”, blant annet truet hun med å kaste syre på ham. Volden var tidvis svært grov, men også mildere voldsformer ble tatt i bruk. Selv om volden eskalerte ved krangling, kunne voldshandlingene også komme som lyn fra klar himmel. Handlingene ble i tillegg grovere etter hvert som tiden gikk.

Selv om jeg har argumentert for at volden mennene har opplevd kan plasseres i en kategori at voldsuttrykk – intim terrorisme – kan vi ta med oss Lundgren m.fl. (2001) sitt perspektiv på volden som et kontinuum. De viser hvordan ulike voldsepisoder av tilsynelatende varierende alvorlighetsgrad i realiteten kan betraktes som like alvorlige, fordi de inngår i ett helhetlig mishandlingsforhold. I følge Lundgren m.fl. (2001) er det lite fruktbart å dele vold og overgrep inn i klart adskilte kategorier. I mitt materiale ser jeg eksempler på at voldsformene overlapper og flyter over i hverandre, og at hendelser som kan virke bagatellmessige for andre kan oppleves skremmende for den utsatte parten. For å forstå voldsbildet bedre, er det kanskje nyttig å ikke sette for store skiller mellom de ulike voldshandlingene innenfor et forhold. Samtidig er jo nettopp ett av kjennetegnene ved intim terrorisme at flere voldsformer tas i

bruk. Intim terrorisme er i utgangspunktet knyttet til menns kjønnsmakt over kvinner, men vi ser her at den også kan opptre motsatt vei.

I intervjuene vektlegger mennene først og fremst den psykiske volden som en stor påkjenning. Detaljer om til tider svært grov fysisk vold kommer frem etter hvert som vi går dypere inn i historiene deres. Isdal (2000) og Råkil (2002: 107-110) påpeker at å nedtone voldens karakter og konsekvenser, er typisk for både voldsutøvere og voldsutsatte. Bagatellisering er en strategi for å blant annet opprettholde eget selvbilde, og kan foregå på flere nivåer. Både selve voldshandlingen og virkningene av volden kan undervurderes, i tillegg til at skylden kan plasseres hos noen andre enn voldsutøver. Informantene i denne oppgaven forteller om grov vold nærmest i bisetninger, for eksempel forteller Børge at han har blitt slått med hammer av samboeren mens han egentlig prater om et helt annet tema. Likevel er det ikke sikkert at dette er et uttrykk for bagatellisering, men kanskje snarere at det i enkelte tilfeller kan være vanskelig å snakke direkte om volden. Mennene er tydelige på å ikke undervurdere voldens konsekvenser for dem selv. Dette kan være knyttet til at mennene har fått litt avstand til voldshandlingene og til voldsutøver. I tillegg har de fått hjelp av krisesenteret til å sette ord på og bearbeide det de har vært gjennom. Jeg vil komme tilbake til bagatellisering i kapittelet om mestringsstrategier.

5.2 Psykiske virkninger av vold over tid

Alle mennene gir uttrykk for å være preget av det de har vært igjennom, men spesielt mennene som har vært utsatt for partnervold forteller om alvorlige reaksjoner og ettervirkninger av volden. Mennene gir eksempler på både umiddelbare og langsiktige virkninger av volden. Mennene ble i enkelte tilfeller hardt skadet, og opplevde for eksempel blødninger, hjernerystelse og kraftige smerter. Selv legger de i fortellingene mest vekt på de langsiktige psykiske virkningene. Opplevelsen av en traumatisk hendelse kan fortsette lenge etter at situasjonen egentlig er over (Askeland, Strand og Sætre 2002). Spesielt i situasjoner som ligner voldsepisodene, risikerer voldsutsatte å gjenoppleve minnene. Uro i kroppen og konstant alarmberedskap er også vanlige reaksjoner blant voldsutsatte, og hindrer normal fungering i hverdagen. Mennenes reaksjoner på den psykiske og fysiske volden påvirker naturlig nok deres dagligliv. Børge forteller at han sliter mye med angst, og at han isolerer seg

fra venner og familie i dårlige perioder. Rune er opptatt av konsekvensene den pågående konflikten har fått for barnet deres, men også for seg selv:

Og så må man samarbeide fordi man har et barn sammen. (...) Med store utfordringer, med et barn som er blitt hardt skadet gjennom hele livet sitt. Og man har egne skader, da, som... de to siste årene har jeg fått en lidelse med angst og stress og panikkangst, som jeg nå begynner i terapi for å prøve å bli frisk fra. Som også er veldig hemmende. Man får angstanfall, og man legger opp livet sitt etter det da. Fordi man vil ikke utsette seg for faren ved å få disse anfallene, fordi det føles ut som du skal dø. Du er rett og slett så redd, og du får... hyperventilering, jeg får blodtrykksfall og hjerteklapp og ja, altså det kjennes ut som du er på god vei til å dø, da. Så å slite med det daglig er jo veldig, veldig tøft.

Tre av mennene hadde i en periode ikke noe sted å bo. Både Børge og Hamid ble pålagt besøksforbud mot voldsutøver og deres felles bolig, mennene forteller at dette var på bakgrunn av falske beskyldninger fra kvinnene. Børge forteller hvordan livet ble satt på vent på grunn av dette. Han sliter mye traumer etter det som har skjedd, og har hatt problemer med å gjennomføre jobben sin. Et miljø som han tidligere taklet fint, ble nå for tøft for ham, og han valgte etter hvert å slutte. Han hadde heller ikke overskudd til å fortsette videreutdanningen han var i gang med, uten noe sted å bo. Børge forteller at han er fortvilet over stagnasjon på de fleste områdene i livet som oppleves viktige for ham. I påvente av en eventuell rettssak mot voldsutøveren, klarer han ikke å komme seg videre. Vi skal se senere hvordan Børge brukte mye tid og krefter på å finne en midlertidig løsning, men at situasjonen ble så vanskelig at han ikke så noen annen utvei enn å kontakte krisesenteret. Børge forteller videre om en konsekvens av volden som han opplevde som tøff å takle: ”Jeg har fått veldig... Jeg takler ikke at folk er nær meg, eller... jeg har fått sånn angst og... det gikk jo ni og en halv måned før jeg lot noen være nær meg, da”. Børge lot altså ikke andre mennesker være nær ham på nesten ett år etter at han var ute av mishandlingsforholdet. Jeg finner likhetstrekk ved Børges beskrivelser av konsekvensene av volden, og Møllers (2000) beskrivelse av å sitte på livets venterom. Mulighetene forsvinner, og fortvilelsen tar over.

5.3 Vold mot menn – et tabubelagt tema

At vold i nære relasjoner er et tabubelagt tema, går i større eller mindre grad igjen i fortellingene til alle informantene. Dette er også et tema som går igjen i annen forskning på vold. Sogn og Hjemdal (2009) fant at i følge ansatte på krisesentrene, må menn jobbe mer for

å åpne seg, og står i fare for å bli sterkt stigmatisert. Børge var inne på tanken om å kontakte en hjelpeinstans tidlig i forholdet, men det ble med tanken:

Jeg skaffet nummeret i fjor. Til noe som heter Mannstelefonen. Men jeg turte aldri å ringe dit. Det er sånn tabubelagt det der, å tørre. Selv om det er helt ufarlig. Det er jo sånn sett anonymt, det å ringe til en mannstelefon. Men jeg gjorde det ikke.

I Seidler (1997) fikk vi innblikk i hvordan han mener menn blir opplært til å holde ting for seg selv. Problemer skal enten løses, eller takles i det skjulte. Følgende sitat oppsummerer godt hvordan han mener menn ofte forholder seg til følelser:

At some level we feel that to talk about our experience is a form of self-indulgence that compromises our male identity, for it proves that we are not the independent and self-sufficient selves we want to take ourselves to be. We learn to keep quiet (...). At some level we do not feel entitled to our own emotions and feelings, especially if we know that others have suffered more (Seidler 1997: 120).

Flere andre mener at det å være åpen om personlige problemer er koblet til umannlighet (Svare 2001; Liliequist 1999). Én av mennene forteller at han er, og alltid har vært, en åpen person som ikke har problemer med å vise følelser overfor andre. Blant de andre informantene kan vi derimot kjenne igjen deler av poenget til Seidler, men bildet er ikke svart/hvitt. Det kan se ut til at konteksten er avgjørende for når det oppleves som mulig for mennene å åpne seg for andre. Slike mekanismer vil sannsynligvis være de samme hos kvinner utsatt for vold. Likevel skiller disse situasjonene seg blant annet ved at det er knyttet mer humor og latterliggjøring til menn utsatt for vold, enn det er til kvinner utsatt for det samme (Svendby 2011). I media fremstilles menn utsatt for vold som noe det er legitimt å le av. Leif Åge forteller om en kompisgjeng han treffer jevnlig. Jeg spør om de har diskutert vold mot menn tidligere:

Nei, det blir mer spøk, ikke sant, det blir mer sånn... En koddet med det, at det skjer jo ikke. Men jeg tror nok at hadde man snakket ordentlig om det, ja, da ville det kanskje komme frem ting. Og da tror jeg nok de er reflekterte over det, at selvfølgelig kan det skje. Selvfølgelig kan det skje begge veier.

Leif Åge forteller med andre ord at vold mot menn i nære relasjoner i utgangspunktet er et tema som ikke eksisterer i hans vennegjeng, men at det likevel kan være rom for å prate om det i den rette konteksten. Hamid, på sin side, mener at temaet uansett er knyttet til skam. Selv om man kan velge å være åpen om offeropplevelsen, vil man alltid bli sett på som annerledes. Jeg tolker Hamid som at han opplever sin erfaring med vold som et stigma, som han bærer

med seg uansett om han er åpen om det eller ikke. I følge Goffman (1975) er det en forutsetning for mulig stigmatisering at det eksisterer en felles forståelse av normene for hva som er akseptert i samfunnet – både blant de potensielt stigmatiserte, og blant resten – de ”normale”. Hamid mener det er en ufravikelig norm at menn ikke skal utsettes for vold, og dette påvirker hvordan han forholder seg de rundt ham. Han har kun åpnet seg for de aller nærmeste. Kimmel (1994) tar opp hvordan det hegemoniske maskulinitetsidealet kan stikke kjepper i hjulene for menn flest. Selv om menn har mest makt på samfunnsnivå, vil ikke det si at menn som enkeltindivider har makt. For mange menn fører følelsen av at de *burde* hatt makt til at de føler seg ekstra maktesløse i møte med ulike utfordringer i livet. I fortellingene til mine informanter kommer det frem at de ikke opplever samsvar mellom deres egen virkelighet, og forventningene i samfunnet om at de skal være *det sterke kjønn*. Ut ifra dette er det kanskje mulig å si at voldsutsatte menn kan klassifiseres som en type marginalisert maskulinitet – kontrasten til det dominerende maskulinitetsidealet blir stor. Mennene sammenligner seg ikke så mye med kvinner, men med andre menn.

At det finnes lite informasjon om krisesenterets tilbud til menn, kan kanskje bidra til at det blir enda vanskeligere å ta steget for å ta kontakt. Børge hadde lest seg opp på forhånd, men i utgangspunktet visste også han lite om mulighetene for hjelp. Han forteller at krisesenteret hans gradvis har blitt mer synlig bare i løpet av den tiden han har vært i kontakt med dem, og mener det skjer en gradvis overgang til mer synlighet, samtidig som det å være voldsutsatt fortsatt er knyttet til skam:

Det [krisesenteret] har jo blitt enda mer synlig nå, etter at jeg begynte å få kontakt med krisesenteret, fordi det har blitt litt mer åpning rundt det med voldsutsatte menn. Men jeg hadde også lest veldig mye om... mørketall, da. Blant voldsutsatte menn. Det er skambelagt, litt sånn tabu. Og det er jo reelt det.

I tillegg til å oppleve skam over å være voldsutsatt, finner Jonassen og Skogøy (2010: 81) at mange opplever skam over å bli i en voldelig relasjon. Dette kan gjøre det vanskelig å fortelle om volden til andre, og samtidig forsvare at man ikke gjør noe for å endre situasjonen umiddelbart, for eksempel å forlate partneren. Enander (2008) påpeker at det er mange følelsesmessige krefter i sving i forhold der man opplever både tegn til kjærlighet og mishandling. Man slites mellom dårlig samvittighet over å eventuelt skulle forlate partneren, og stigmatisering ved å bli i et voldelig forhold. Hun mener man i voldelige forhold står overfor et veivalg der man er *damned if you do, damned if you don't* (Enander 2008: 73).

Leif Åge er bekymret for at tabuene rundt vold og konflikter i hjemmet kan få store konsekvenser, dersom partene ikke får hjelp til å håndtere problemene sine:

Jeg har tenkt litt på... Det har vært en del tilfeller, en del i media hvor det skjer ting, menn som dreper egen partner. Hva er det da som skjer... Man kan oppleve kriser, desperasjon og så videre... Da tenker jeg at det å klare å fange det opp på et vis, tidligere... (...) Men det er i hvert fall grusomme ting når det kommer opp, og det virker som det er veldig mye mer typisk mannsproblematikk, da. Når den type tragedier skjer, så er det mannen som gjør det, og ikke kvinnen. (...) Kanskje krisesenteret kunne hatt en type dagsamtaler, eller noe sånt, hvor det er ufarlig å luften tanker og frustrasjoner og... at det kan hjelpe oppi den type problemer. For det må være at noen har gått seg veldig inn i en desperasjon, og ikke ser noen andre muligheter. Eller om det har vært krenkelser på en måte... som slår hardt tilbake.

Jeg tolker det Leif Åge sier som et ønske om mer anerkjennelse av at konflikter og vold i familien kan ramme både menn og kvinner hardt, og at det er viktig å få ventilere frustrasjon på en sunn måte. Vold avler vold, og selv om det å selv være voldsutsatt ikke er en legitim unnskyldning for å ”slå tilbake”, mener Leif Åge at voldsepisoder med stort skadepotensiale kan unngås ved å anerkjenne alvorligheten av også mindre grove voldshandlinger. Etter forutsetningene i krisesenterloven, skal krisesentrene kunne tilby uforpliktende dagsamtaler.

5.4 Mennenes bruk av mestringsstrategier

Ingen av mennene som opplevde vold i hjemmet, gikk til politiet, krisesenteret eller annet hjelpeapparat med en gang. Mennene prøvde å håndtere volden på hjemmebane på ulike måter. I kapittel 5.1 kunne vi se eksempler på at noen bagatelliserte betydningen eller alvorlighetsgraden av den fysiske volden. Flere av mennene forteller at de lenge tenkte at ting ville bli bedre, og et par av mennene gir uttrykk for at kvinnen som utsatte dem for vold tross alt hadde mange gode sider, og at de gode delene av forholdet gjorde det lettere å holde ut. Børge tenkte i begynnelsen at situasjonen mellom ham og samboeren ikke var så alvorlig, selv om han innså at ting ikke var helt som de skulle være. Kanskje bagatelliserte han hvor alvorlig problemene deres var. Han hadde lenge en sterk tro på at han kunne forandre, eller hjelpe, samboeren:

Jeg hadde jo troen på at jeg som person, som er så rolig og reflektert, og veldig sannsterkt forankret i verdigrunnlaget... jeg trodde da at den personen som jeg var sammen med, som viste spesielle tendenser allerede fra starten av, ville se at måten

jeg var på... altså, nesten som en rollemodell, hvis du forstår hva jeg mener? Altså, jeg hadde litt for stor tro på meg selv, rett og slett. Det ble jeg straffet for, da, hvis en kan kalle det det. At jeg ikke gikk tidligere.

Noen av mennene prøvde å gå i terapi sammen med voldsutøver, for å bedre situasjonen.

Børge og samboeren gjorde ikke dette. Han forteller at han i tillegg til å være en positiv rollemodell, aktivt forsøkte å snakke samboeren til fornuft. Den verbale motstanden kan ses som en aktiv mestringsstrategi (Skjorten 1994; Hydén 1994), og han forteller at han prøvde å snakke med henne gjentatte ganger. Han ønsket å få samboeren til å slutte å bruke vold istedenfor argumenter, men resultatet ble ikke mindre vold, heller det motsatte:

Jeg spurte om hvorfor hun hadde gjort noe, jeg pratet sånn som vi gjør nå, jeg spurte ganske enkelt et spørsmål, "hvorfor velger du å gjøre det...?" Og så klarer ikke hun å svare på det. Og så legger jeg meg ned og sover, og jeg er akkurat i ferd med å få sove, så plutselig kjenner jeg at jeg får et knallhardt slag mellom skulderbladene. Jeg bare sånn... Det var vondt, da. Så sier jeg... "Du trenger hjelp. Du trenger veldig mye hjelp". Og ingen andre reaksjoner enn det. Og så er jeg i ferd med å sovne inn igjen, vi hadde en stor seng, da, så hun la seg på tvers av senga, og så [smeller med hendene], spente hun meg i bakhodet. Så begynte jeg å skjelve, og jeg fikk da hjernerystelse, og ja, lå hele natten på toalettet og kastet opp. Sånne ting, da skulle jeg dratt til politiet. Det er sånne ting jeg skulle ha gjort. Men jeg gjorde det ikke.

Børge er også opptatt av å være den rolige parten. I følge ham selv forholdt han seg helt rolig, både overfor samboeren, hennes venner og bekjente, og politiet. "Jeg har jo gjennom hele den perioden her vært, altså, hvis jeg hadde hatt litt mer temperament i meg... med tanke på alt jeg har opplevd, så hadde jo, ja det hadde jo flippa for de fleste, men jeg har holdt meg rolig hele veien." Det kan virke som om Børge assosierer det å være rolig med å være uskyldig, og gir uttrykk for at hans rolighet underbygger troverdigheten hans.

Fysisk motstand nevnes ikke som et alternativ for noen av mennene. Flere bemerket at dersom de hadde valgt å være voldelig mot kvinnen, ville de få mye større problemer i retur, og ville da være den "skyldige". Fordi mennene er bevisst på at vold mot menn er lite kjent, virket det som om de var redd for å ikke bli trodd, og at dette var noe de bekymret seg for spesielt før de kom i kontakt med krisesenteret. Både Hamid og Gunnar var svært opptatt av å dokumentere volden. Begge hadde uoppfordret med seg bilder og videoklipp på intervjuet. Dette skyldes kanskje at de fra tidligere har erfaringer med å ikke bli trodd.

I tillegg til mestringsstrategier som tas i bruk overfor partneren, utøver mennene strategier for håndtering av traumene overfor andre personer. Børge opplevde situasjoner der kroppens umiddelbare reaksjon skapte utfordringer for hans forsøk på å skjule hva som skjedde hjemme hos ham. Han forteller om da han dro på jobb og prøvde å fungere normalt etter en alvorlig voldsepisode om natten:

Jeg dro på jobb neste dag, fordi hun skulle ikke begynne før sent. Og jeg orket ikke mer, så da dro jeg på jobb. Men det var sånn at jeg plutselig måtte springe ut på da da, for å spy, og da spurte en kollega av meg, hvorfor... Jeg sa bare at jeg var dårlig. (...) Det var flere som spurte om hvorfor jeg måtte springe ut og spy, av kolleger da, men da sa jeg bare at jeg skulle ta ut av oppvaskmaskinen hjemme, så hadde vi en skapdør som var åpen, så hadde jeg slått huet mitt oppi et hjørne. Så liksom, jeg ropte jo ikke ut – ja, jeg ble spent av samboeren min i natt.

At Børge ikke forteller kollegene hva som har skjedd, kan handle om flere ting. Kanskje kjenner de hverandre ikke så godt at de pleier å fortelle hverandre mye om sitt privatliv. Vi kan likevel anta at Børges ønske om å skjule hendelsen for kollegene stikker litt dypere. Både Børge og kollegene er klar over at vold er tabubelagt. Goffman (1975) beskriver hvordan en som står i fare for å bli stigmatisert vil forsøke å holde tilbake sensitiv sosial informasjon om seg selv, også kalt *passing* (1975: 61). Ved å late som om alt er normalt, holder Børge fasaden og fremstår som et normalt, feilfritt menneske. Vi vet ikke om kollegene trodde på Børges forklaring, eller om de mistenkte at det lå noe mer bak. Kanskje hadde noen av dem en anelse, men valgte å ikke spørre mer. De hjalp dermed Børge med å opprettholde fasaden. Denne måten å se tilbakeholdelse av informasjon på, for å unngå å bli stigmatisert, får støtte hos Enander (2008: 72). Samtidig bidrar tausheten rundt vold i nære relasjoner til at det forblir knyttet til skam. Hun påpeker at følelser og handlinger varierer i ulike sosiale kontekster. Ved å være åpen om sitt stigma kan man bidra til større åpenhet og aksept rundt et fenomen eller karaktertrekk, og hun trekker frem homofili som et eksempel. Homofile har selv spilt en viktig rolle for at homofili ikke lenger skal anses som et stigma. Imidlertid er det sentrale forskjeller ved å være homofil og å være utsatt for vold. Enander (2008: 73) skriver:

However, pride is ambiguous, when it comes to the situation of my informants: being a woman who has been subjected to violence. One could (and should!) easily claim that that is nothing to be ashamed of. But proud? Here again are differences between kinds of stigmatisation: questioning the norm of heterosexuality one can claim that it is a good (though not necessarily better than heterosexual) thing to be lesbian/gay. But to claim that it is a good thing to have been battered is of course quite another matter. The venues for pride are different, or in worst case lacking.

Ofte kan det være nettopp tausheten rundt temaet som bidrar til at den voldsutsatte blir i det voldelige forholdet (Askeland, Strand og Sætre 2002: 69). Benekting og bagatellisering av volden overfor andre kan være en måte å beskytte seg selv på, men kan på lang sikt føre til større grad av isolasjon, og en følelse av å være helt alene med problemene. Goffman (1975) mener at den potensielt miskrediterede vil vurdere i hver enkelt situasjon hva slags taktikk for å styre informasjon man skal bruke overfor hvem. Børge forteller at han etter hvert valgte å åpne seg og fortelle om hva som hadde skjedd til én bestemt kollega. Denne kollegaen hadde tidligere betrodd seg til Børge om problemer som lignet hans erfaringer, og Børge følte at denne personen var enklere å prate med etter dette.

5.5 Normaliserer mennene volden?

Tilpasning (Lundgren 2012) er en virksom mestringsstrategi i mine informanters fortellinger. Mennene tilpasset seg volden på ulike måter. Rune fortalte at han ikke turte å eie egen bolig eller bil, fordi han hadde dårlig erfaring med at kjæresten prøvde å ødelegge eiendelene hans. Leif Åge hadde i en lengre periode to hus, for at han skulle kunne ha samvær med datteren sin, som han har fra et tidligere forhold. Han så at den kaotiske situasjonen hjemme med samboeren ikke var bra for datteren. Han forteller at dette var økonomisk ”helt på trynet”, og prøvde å rydde opp i økonomien, men situasjonen ble bare verre.

Vold bidrar også til å bryte ned offerets selvilde (Askeland, Strand og Sætre 2002; Skjorten 1994). Børge forteller om hvordan han opplevde den psykiske volden:

Du blir trøkt ned da, du blir ekstremt trøkt ned. Altså... Alt du står for, tror på, utseende, verdier, prinsipper, alt blir tråkket på etter hvert som... Om du ikke begynner å tro det selv da, så begynner du å lure. Det er dessverre sånn det er.

At man begynner å tvile på seg selv og overta voldsutøverens verdensbilde, er et av hovedpoengene hos Lundgren (2012) og teorien om voldens normaliseringsprosess. Den som er utsatt for vold vil etter hvert se årsakene til volden som noe som er knyttet til indre forhold ved seg selv, og ikke som knyttet til voldsutøveren. I denne prosessen begynner volden å betraktes som normal av partene i forholdet. Jeg mener at mine informanter er relativt tydelige på at de ikke ser på seg selv som årsaken til volden. Selv om de forteller om svekket selvilde, plasserer de ansvaret for volden på partneren. Mennene holdt fast på tanken om at oppførselen fra partneren ikke var akseptabel. Samtidig har de vært villige til å gå i terapi, og

jobbe med forholdet på andre måter, noe som kanskje åpner for at de ser seg selv som en del av problemet. Jeg vil imidlertid anta at dette først og fremst skyldes at de var glad i partneren sin, og ønsket å finne løsninger som var levelige for begge. Kanskje har Holmberg og Enander (2004) rett i at det foregår en gradvis grenseforskyvning i et mishandlingsforhold, men at volden likevel ikke aksepteres som normal av den som er utsatt for den.

5.6 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett at mennene har opplevd ulike typer vold, og det er mulig å kjenne igjen begreper fra Isdal (2000) – som fysisk, psykisk, materiell og latent vold. Partnervolden mennene har vært utsatt for har mange likhetstrekk med intim terrorisme (Johnson og Leone 2003). Mennene opplevde i økende grad at partneren prøvde å oppnå kontroll dem. Volden kunne komme plutselig, og den eskalerte over tid. At mennene beskriver et voldsbilde som minner om intim terrorisme er interessant, fordi dette er forbundet med å være sterkt kjønnet i motsatt retning, og har lenge blitt kalt patriarkalsk terrorisme. Samtidig er det ikke overraskende at mennene i utvalget har vært utsatt for relativt alvorlig vold, i og med at de er eller har vært brukere av krisesenteret.

Volden har hatt stor innvirkning på mennenes liv, og de beskriver alvorlige psykiske og psykosomatiske lidelser som følge av det de har vært gjennom. Informantene forteller at tausheten rundt menn utsatt for vold i nære relasjoner bidrar til at volden er vanskelig å takle. Voldsutsatte menn er til en viss grad også gjenstand for latterliggjøring, og mennene har følt at de er alene om problemene. At volden er alvorlig og har alvorlige konsekvenser for dem er noe alle mennene er tydelige på. Volden er svært vanskelig å snakke om, selv med kamerater. Her vektlegger mennene at det å være utsatt for vold, og spesielt som menn, er knyttet til skam. Likevel kan det i en viss kontekst oppleves som mulig å åpne seg for andre. At mennene snakker om utfordringer ved å være voldsutsatt mann uten at jeg nødvendigvis spurte direkte om dette, ser jeg som et tegn på at dette er et viktig tema for dem.

Mennene har prøvd å skjule volden for folk rundt dem for å unngå å bli stigmatisert og avsløre sine svakheter. De har også forsøkt å få slutt på volden, ved å prøve å snakke partneren til fornuft. Tilpasning til situasjonen, gjennom for eksempel å ikke eie noe særlig av verdi, har vært nødvendig for noen av informantene. Til en viss grad har kanskje mennene blitt vant til volden etter hvert som tiden har gått, og blitt i forholdet en stund i håp om at

situasjonen kunne bedre seg. Imidlertid har volden eskalert over tid, og etter hvert blitt for mye å takle.

Mennene anser volden som alvorlig, men å faktisk kalle det de har opplevd for *vold* er noe som har tatt tid for flere av informantene. Lundgren m.fl. (2001) finner at det ofte er først etter forholdet er over, at kvinner omtaler volden som vold. Mennene har omtalt volden som problemer, og som at det var ”mye galt”. Etter at de har hatt samtaler med de ansatte på krisesenteret har de kanskje utvidet sin forståelse av hva de har vært utsatt for, og fått flere begreper de kunne anvende for å sette ord på erfaringene.

6 Veier inn til krisesenteret

I det andre analysekapittelet ser vi nærmere på hvordan mennene videre forsøker å takle den vanskelige situasjonen de lever i. Et ønske om å klare seg selv kan være en hindring for å søke hjelp. Vi ser at mennene opplever det som vanskelig å bli trodd av politiet og det øvrige hjelpeapparatet. Mennenes nettverk tilbyr for noen en god støtte, men også her møter noen skepsis. Til slutt peker krisesenteret seg ut som en aktuell hjelpeinstans.

6.1 ”Å klare seg selv” – hindringer for å søke hjelp

Østby (2012) finner at mange faktorer kan hindre overgrepsofsatte i å søke hjelp. Østby har intervjuet personer utsatt for voldtekt, og finner noen sentrale årsaker til at disse velger å ikke oppsøke hjelp. Hindringene kunne knytte seg til forhold ved overgrepet, og at dette ikke samsvarte med forestillingene de utsatte hadde av et overgrep. Forhold ved dem selv kunne også spille inn. Skam og skyldfølelse bidrar til at man vil forsøke å skjule eller komme over overgrepet uten innblanding fra andre. Vi har sett flere eksempler på at mennene jeg intervjuet ikke vurderte volden som alvorlig nok, og prøvde å komme seg gjennom utfordringene på egen hånd. Dette kan henge sammen med manglende kunnskap om hva hjelpeapparatet kan tilby og hvem det er til for, som er en annen hindring Østby fant i sine studier.

Jeg spurte mennene om de følte at terskelen for å søke hjelp var høy for de som menn. Leif Åge mener at mer informasjon kunne gjort det lettere:

Generelt, så tror jeg det, ja. Det tror jeg nok. Fra det jeg har snakket med kompisene og forskjellig... Også tidligere i forhold til ting, så tror jeg nok for veldig mange at det ville sitte veldig langt inne, at man skal gjerne forsøke å finne ut av det og ordne opp i det selv. Man skal jo være mann, og da skal man ordne opp i ting. På den annen side, når man vet litt mer hva det er... så er det nok enklere. Mer informasjon ut, og åpenhet. (...) Men jeg tenker altså da, i forhold til gutter så tror jeg det at med litt åpenhet og ufarliggjøring av hva det er for noe... og å bare vite litt mer om det, så tror jeg nok terskelen kan senkes en god del.

Leif Åge mener altså at bedre informasjon ville bidratt til at det ville blitt enklere for flere å søke hjelp. Selv om man som mann skal ”ordne opp i ting selv”, har Leif Åge selv erfart at

det kan være svært nyttig å få profesjonell hjelp. Rune poengterer at han er en åpen person, som ikke er redd for å dele følelser:

Å søke hjelp, ja? Altså, det tror jeg har en del med personlighet å gjøre. Jeg har vært en åpen person fra før. Så jeg har ikke så vanskelig med å søke hjelp eller snakke om noe som er problematisk. Så for meg så har ikke det vært det. Men jeg kan godt se at det er det for mange andre.

Lorentzen (2004: 10) påpeker at å gå utover forventningene knyttet til mannsrollen kan være risikoatferd, og medføre fare for å falle ned i ”umannlighetens sumpete tilværelse”. I følge Seidler (1997) lærer gutter tidlig at den riktige måten å være mann på er å holde ting for seg selv, og ikke gi uttrykk for vonde følelser. I følge Seidler vil menn ofte reagere på smertefulle opplevelser ved å bagatellisere dem, og helst ordne opp på egen hånd. Dette er noe informantene fremhever i ulik grad. Børge legger ikke skjul på at han har hatt stor nytte av samtaler på krisesenteret, men vil samtidig opprettholde en viss selvstendighet i hjelpeprosessen:

Jeg er veldig selvdreven da, klart – jeg hadde ikke klart å være selvdreven uten å ha fått hjelp fra Stine [ansatt] og krisesenteret, da. Men jeg er veldig sånn, jeg er glad i å klare ting selv. Det var derfor ikke Stine fortalte meg, hun forsto jo veldig tidlig hva eksen min var da, hvis du skulle putte henne i en bås eller kategori, men hun sa det ikke til meg, for hun skjønnte at dette måtte jeg forstå selv. Der er er jeg litt ærgjerrig, om du kan kalle det det. Det er viktig for meg å ikke bli gitt fasitsvaret.

Børge forteller at det å klare ting selv er noe som er viktig for hans personlige selvfølelse, og at det er knyttet til hans personlighet. Samtidig er dette et trekk som går igjen hos flere av mennene, og det å klare seg selv knyttes til maskulinitet – ”Man skal jo være mann, og da skal man ordne opp i ting”.

6.2 Hva skjer når mennene åpner seg for venner og familie?

Å søke sosial støtte kan være en viktig form for mestringsstrategi (Oftung 2009; Bjerke 2006). Dette kan også være avgjørende for veien videre, og eventuelt inn i hjelpeapparatet. Blant mine informanter var noen relativt åpne om volden til venner og familie, mens andre forsøkte å holde volden skjult. For noen var dette en prosess som tok tid. Etter hvert som tiden gikk, kunne det bli vanskeligere å holde volden i hjemmet skjult. Leif Åge valgte etter hvert å

være åpen om det som foregikk. Han forteller at enkelte av vennene hadde sett konturene av det som foregikk hjemme. Da han til slutt fortalte om volden til guttegjengene, følte han at de tok ham på alvor. Han forteller samtidig at vold mot menn egentlig er et tema de kun har snakket om på spøk tidligere – ”en kodd med det, at det skjer jo ikke”. Da Leif Åge valgte å åpne seg, fulgte også flere i gjengen etter og fortalte om ting hjemme som de opplevde som vanskelige.

Rune fikk også god støtte av nære venner og familie. Han sier at han møtte mye forståelse for situasjonen, men at han etter hvert følte at det kunne bli litt mye for noen å ta imot over lengre tid. Rune har stått i en konflikt som har vart over flere år, og erfarte at han trengte å støtte seg til mange forskjellige personer underveis, for å ikke slite ut enkeltpersoner. Etter hvert som krisesenteret kom inn i bildet følte han at byrden ble mindre på vennene og familien, og at det var nyttig å prate med noen profesjonelle som kunne følge ham over lengre tid. I likhet med Rune, opplevde også Børge at han trengte å støtte seg til flere enn de nærmeste vennene. Han forteller at han i starten hadde et stort behov for å ”få det ut”, og at han brukte venner og bekjente nærmest som terapeuter. Han fikk etter hvert tilbakemeldinger på at han fortalte for mye. I tillegg hadde noen av vennene problemer med å forstå alvoret i situasjonen:

Jeg tror at folk som ikke har noen opplevelse av lignende art, de har ingen sjanse, da, til å klare å sette seg inn i det. Det er bare sånn, når jeg har fortalt om det som har skjedd – "Ja, men det går jo bra". Det er den der "Ja ja ja, men det løser seg dette her vet du. Jada, du er jo uskyldig, så det går nok bra!" Ja, jeg har vært uskyldig hele veien, men du ser hvor langt jeg har kommet da.

I følge Østby (2012) kan nettverket til overgrepsofsatte ha stor betydning for hvordan de forholder seg til hjelpeapparatet. Voldtektsotsatte som Østby intervjuet, opplevde at personer rundt dem opptrådte på én av to måter: den ene måten å reagere på var å vise forståelse og oppfordre den utsatte til å søke hjelp, den andre måten var å verken vise forståelse for situasjonen eller støtte den utsatte i å søke hjelp. Blant de overgrepsofsatte Østby intervjuet, var det få som hadde gode samtalepartnere i nettverket å støtte seg til. Det førte til at mange lot være å søke hjelp, da de ikke fikk støtte på at det de hadde vært utsatt for var alvorlig nok til å kontakte en profesjonell hjelpeinstans. Selv om Børge opplevde at enkelte av vennene ikke så alvoret i situasjonen hans ved å si ”det ordner seg”, hadde han tross alt flere forskjellige støttespillere han kunne prate med. Alle mennene jeg intervjuet forteller at venner og familie har vært viktig for dem i bearbeidingen av volden, men at mange ble involvert først etter at mennene hadde opprettet kontakt med krisesenteret. Dette gjelder spesielt Khaled,

som opplevde at hans ”gamle” nettverk vendte seg mot ham. På krisesenteret fikk han imidlertid en del nye venner, som ble desto viktigere støttespillere. Selv om noen av mennene opplevde at personer i nettverket begynte å sette grenser, ble de i hvert fall ikke hindret i å søke hjelp, slik enkelte av de utsatte i Østbys studie ble. Vi kan anta at støtten mennene opplevde gjorde det enklere for dem, eller i det minste ikke gjorde det vanskeligere, å søke hjelp hos krisesenteret.

6.3 Problematiske møter med politiet

Kontakten med ulike samarbeidsinstanser er noe som opptar de fleste mennene, og som de forteller mye om under intervjuene. Spesielt møtet med politiet er noe som har gjort inntrykk på flere. Grøvdal (2012) har undersøkt voldsutsatte kvinners erfaring med politiet og rettsapparatet, og finner at kvinnene ofte opplever møtet med disse som lite fruktbart. Forestillinger om offeret og voldsutøveren hos rettsapparatet kan stå i veien for at saken behandles på en måte som oppleves som verdig for kvinnen. Aas (2009) har undersøkt lignende problemstillinger fra politiets synsvinkel, og funnene er langt på vei i samsvar med Grøvdals (2012) funn. Det *ideelle offer* i familievoldssaker er etter politiets erfaring en sjeldenhet, og politipatruljene møter konflikten med en forventning om å finne et offer de opplever som medskyldig (Aas 2009: 299). Dette kan knyttes til Christies (1986) forklaring på hva som anses som et legitimt offer. Aas (2009) finner at offeret ofte vegrer seg for å fortelle for mye til politiet, og forhold hos begge parter gjør kommunikasjonen vanskelig. I følge Aas (2009) opplever politipatruljer som rykker ut til familiekonflikter ofte at offeret prøver å dekke over hva som har skjedd, og generell motstand mot politiets løsninger.

Børge er svært opptatt av sitt møte med politiet. Han har blitt beskyldt for en rekke handlinger av ekskjæresten, som han mener han enkelt kan motbevise, men at politiet ikke gir ham sjansen. Dette har blant annet ført til et opphold på glattcelle, og en pågående sak mot ham som trekker ut i tid. Samtidig har han selv anmeldt voldsutøveren, men opplever at politiet ikke tar ham på alvor fordi han er mann. Da han anmeldte kvinnen, fikk han spørsmål om hvorfor han ikke hadde anmeldt tidligere – ”Det var jo på grunn av skam, tabu. Det at en mann ikke skal oppleve sånn, gjennom at en da – i samfunnets syn – skal være det sterke kjønn”. Børge mener at det skjer veldig lite i saken hans, og er frustrert på grunn av dette. Han opplever at dette tapper ham for krefter, og hindrer et normalt fungerende liv.

Nei, det har vært en sånn kamp mot overmakta. Det er som jeg sa, ikke bokstavelig talt nei, men følelsen jeg har hatt da – en ting er det som er skjedd, det samboeren min gjorde mot meg, men hun har hatt politiet som sin forlenga hånd. Og det føles ut som jeg blir lagt naken ned på gaten og rett og slett blir stått og, ikke bokstavelig talt altså, pisset på. Jeg har altså, alle mine rettigheter er bare forskjøvet. Det er litt sånn trist, jeg har opplevd det jeg har opplevd, men så får hun hjelp av politiet til å fortsette det da. Ja, greit det at forholdet varte tre år, men det begynner å nærme seg fire nå, på grunn av politiet.

Hamid oppsummerer sitt møte med politiet slik: ”Det er ikke det at de ikke tror på meg, det er det at de ikke vil høre. Hadde de hørt på meg hadde de ikke hatt noe annet valg enn å tro på meg.” Samtlige av mennene mener deres problematiske møte med politiet skyldes det at de er menn. Hamid er i tillegg muslim, og opplever at det utløser bestemte fordommer hos politibetjentene han har vært i kontakt med. Det er vanskelig å si noe om hva som er rett og galt i mennenes møte med politiet, men det at også kvinner opplever forholdet til politiet som utfordrende (Grøvdal 2012), kan være et nyttig perspektiv å ha med seg. At politiet generelt opplever saker som omhandler vold i nære relasjoner som vanskelige (Aas 2009), kan bidra til en forståelse av at kompleksiteten i disse sakene kan gjøre den vanskelig for alle parter, uavhengig av kjønn. Samtidig har politiet klart mest erfaring med saker hvor menn er voldsutøvere og kvinner ofre, og det fører kanskje til at de bærer med seg en innstilling på forhånd om at dette er tilfellet i den enkelte sak som møter dem. Mine informantere fortellinger gir grunn til å tro at det som voldsutsatt *mann* kan være ekstra vanskelig å bli hørt av politiet. Mennene representerer ikke det typiske offerbildet.

6.4 utfordringer med å bli hørt i det øvrige

hjelpeapparatet

I tillegg til å bli møtt med skepsis hos politiet, har alle mennene opplevd ulike uheldige møter med resten av hjelpeapparatet. Dette er av spesielt stor betydning for mennene med barn, som har måttet kjempe for å bli hørt av barnevernet. Rune forteller at han opplevde at ekskjæresten kunne ”fortsette mishandlingen” via hjelpeapparatet, som i begynnelsen trodde mest på kvinnens versjon:

Det er jo på en måte sånne normer som finnes i samfunnet. Og som disse damene da, som gjør dette, selvfølgelig benytter seg fullt ut av. Men det har skjedd mye forandringer bare i løpet av de siste årene som jeg har lagt merke til, da. Innenfor

rettsvesen, innenfor institusjoner, som er stadig mer og mer oppmerksom på det, og at de må møte det på en annen måte.

Han forteller om hvordan ekskjæresten kunne trenere konflikten mellom dem ved å flytte til ulike kommuner og involvere ulike instanser som ikke kommuniserte med hverandre. Han sier: ”jeg tror altså menn som blir utsatt for dette her må ta en betydelig større grad av støyter for å komme seg igjennom, altså. For både med hvordan de kan spille på disse normene, og de kan holde på så lenge da, med alle institusjoner og alt sånt.” Rune opplevde at ekskjæresten brukte deres felles barn som en spillbrikke i forholdet mellom dem. Han sier han har forsøkt å samarbeide så godt som mulig med barnevernet. Nå opplever han at han er blitt hørt – men det tok lang tid. Leif Åge er også opptatt av sine rettigheter i farskapet, og står foran en sak om fordeling av omsorg for barnet han har med ekskjæresten. Han har satt seg litt inn i forskjellige rettsavgjørelser, og sier:

...Så virker det helt håpløst gammeldags og forgubba og... virkelighetsfjernt. Man har liksom en holdning til at nei, sånn er det, og da går man inn, altså med masse fordommer, så går retten inn i saker, og da kan jo resultatet bli noe helt annet enn det det burde ha vært. (...) Hvis man må til retten for å få til ting, da skal du ha ekstremt ille ting, fordi mor er hellig og det er kun mor som kan gjøre ting i forhold til barna. Uansett nesten. Og far er liksom bare en liten sånn hjelpende figur ved siden av, som kan bidra med ablegøyer og litt penger og sånn. (...) Det virker som ikke man ser far som på noen måte i nærheten av en likeverdig omsorgsperson. Det er veldig trist... For alle impliserte, altså både for mor og far og barn. Men her [på krisesenteret] har jeg ikke opplevd noe sånt i det hele tatt. Har blitt tatt veldig på alvor og... blitt hørt, og fått råd når jeg har bedt om det. Fått tilbakemeldinger.

At Leif Åge opplever det som virkelighetsfjernt at mor i mange tilfeller overtar omsorg for barna etter et samlivsbrudd, er forståelig når vi vet at han har vært utsatt for grov vold av den andre parten i den kommende barnefordelingssaken. Han føler seg ikke trygg på at det har noe å si for saken, selv om han selv mener det vil være svært skadelig for barnet om mor overtar omsorgen. Han har, i likhet med samtlige av de andre informantene, opplevd at det kan være vanskelig å bli sett av hjelpeapparatet. Informantene opplever det at de er menn som en stor hindring når det gjelder å bli sett og hørt i sårbare situasjoner, og mener det hadde vært annerledes om rollene hadde blitt byttet om. Kanskje er også her mennenes manglende status som verdige ofre (Christie 1986) avgjørende.

6.5 Krisesenteret som siste utvei

For informantene med barn ser det ut til at det var hovedsakelig bekymring for barnas situasjon som fikk dem til å undersøke hvilke muligheter de hadde til å få hjelp. Leif Åge gir uttrykk for at han egentlig hadde ønsket at ting skulle ordne seg uten ”innblanding” fra noen andre. Han sier:

Jeg skjønnte at det måtte skje et skifte, noe måtte gjøres, selv om jeg egentlig ikke... På en måte så ville jeg jo egentlig bare at alt skulle bli bra. (...) Så kunne en bare ha knipsa og fått noe i stand så hadde det vært greit, fordi jeg elsket henne, og det var ikke dette jeg ville, men jeg så ingen annen mulighet.

Leif Åge diskuterte situasjonen sin med ansatte i sønnens barnehage, og senere med barnevernet. Han fikk beskjed om at de vurderte situasjonen som såpass alvorlig at hvis ikke han selv gjorde noe, så ville barnevernet være så bekymret at de måtte gjennomføre tiltak. Han forklarer hvordan han selv var ambivalent til krisesenteret. Jonassen og Eidheim (2001: 95) fant i sin undersøkelse av kvinners erfaring med hjelpeapparatet, at både norske og utenlandske kvinner hadde lite kunnskap om hvilke rettigheter de hadde i en slik krisesituasjon. Svært mange kvinner vurderte ikke sin egen situasjon som alvorlig nok til å oppsøke et krisesenter – det var jo for folk som var ”banka halvt i hjel”. Leif Åge visste lite om hva han gikk til, men valgte å stole på vurderingene til barnevernet, i tillegg til egen magefølelse om at noe måtte gjøres. Han fikk nummeret til krisesenteret, ringte dit og avtalte å komme inn dagen etter.

Rune ble tipset av en venninne om at det skulle starte opp krisesenter også for menn. På det tidspunktet var det ikke aktuelt for ham å bo på senteret, men han ble tatt inn som dagbruker. For de tre andre informantene var behovet for et sted å bo akutt. Hamid og Børge forteller at de ble kastet ut av leilighetene de delte med sine respektive partnere over natten, uten å få med seg viktige eiendeler. Begge ble av politiet pålagt besøksforbud mot egen eiendom, etter at kvinnene hadde anklaget dem for å selv være voldsutøvere.

Som vi fikk vite tidligere, vurderte Børge å kontakte Mannstelefonen relativt tidlig i forholdet, men han tok aldri skrittet og ringte. Senere ble behovet for hjelp mer akutt, etter en alvorlig voldsepisode. Han ringte da til sitt lokale krisesenter, men fikk beskjed om at de ikke hadde tilgjengelig et tilbud for menn på den tiden. Børge fant midlertidige løsninger i en

annen kant av landet, men måtte av diverse årsaker vende tilbake til der han hadde bodd tidligere:

Jeg hadde egentlig ingen plass å bo. For jeg ble jo fratatt all inntekt og sånne ting, så jeg kunne liksom ikke bare velge og vrake i leiligheter eller noe. Og da, som en sånn siste desperat greie, jeg bodde oppi et hus som holdt på å... Som var sånn renoveringshus... Det var jo bare fullt av støv og, det var ikke vindu, det var ingenting, det var ikke sanitærforhold... Altså, jeg kunne ikke dusje eller gå på do. Og det er sånn, da følte jeg at dette her går ikke, så da ringte jeg igjen da, på kvelden, til krisesenteret.

Senteret Børge kontaktet hadde fortsatt ikke et fysisk botilbud på plass, men ordnet det slik at han fikk bo på et annet krisesenter, mens han fikk oppfølging hos det krisesenteret han kontaktet først. Børge er nok den i mitt utvalg som har opplevd størst utfordringer knyttet til å komme inn på krisesenteret. Det var ikke et enkelt steg å ta for noen av informantene, men til forskjell fra Børge fikk de andre informantene raskt et tilbud da de først tok kontakt med krisesenteret.

6.6 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett at mennene etter hvert finner ut at noe må gjøres med situasjonen de er i. Mannligheten kommer til uttrykk i fortellingene ved at de forventer at de som menn skal klare seg selv, og at terskelen for å søke hjelp oppleves relativt høy. Her er det imidlertid variasjoner i materialet, og for noen av mennene opplevdes det ikke spesielt problematisk å søke hjelp. De trekker likevel fram at det er lite informasjon tilgjengelig om hjelpetilbudet til menn, og at det kan være enklere for mange dersom krisesenteret som hjelpeinstitusjon ufarliggjøres.

Mennene forteller at de møter lite forståelse hos politiet og i det øvrige hjelpeapparatet. De begrunner dette med at de er menn, og at normer i samfunnet legger til rette for kvinner – for eksempel med tanke på rettigheter knyttet til barn. Informantene har i noen grad søkt støtte blant venner og familie. Reaksjoner i nettverket kan avgjøre veien videre inn i hjelpeapparatet, og mennene møtte ulike reaksjoner. Noen opplevde at volden ble bagatellisert, og de ble fortalt at ”dette ordner seg”. Andre har hatt god støtte i venner, men opplevde etter hvert at utfordringene var for omfattende til å legges i hendene på venner og bekjente. Det var nødvendig med nøytral og mer profesjonell hjelp. Mennene ble tipset om

krisesenteret av venner, advokater og barnevernet. For tre av dem var situasjonen akutt, da de ikke hadde noe sted å bo.

7 Oppholdet på krisesenteret

Tredje analysekapittel dreier seg om mennenes opphold på krisesenteret. Det første møtet oppleves litt kaotisk, men etter hvert finner mennene roen i den nye tilværelsen. Jeg ser nærmere på hva slags hjelp de mottar og hvordan de opplever denne. Krisesenteret oppleves som en god støtte, i kontrast til det øvrige hjelpeapparatet.

7.1 ”Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl som hadde flydd inn her”

Ingen av informantene visste helt hva de gikk til da de kontaktet krisesenteret. Dette kan vi kjenne igjen fra andre studier om forventninger til hjelpeapparatet (Østby 2012; Jonassen og Eidheim 2001). Rune forteller at han tenkte på krisesenteret som noe som bare fantes for kvinner. Når jeg spør Leif Åge om han visste om at det fantes et krisesentertilbud til menn før han ble tipset om det konkret, svarer han: ”Nei. Men jeg trodde heller ikke at det var bare for kvinner, jeg har aldri trodd det var bare for kvinner. Tanken har aldri slått meg, at det kunne være så dumt.”

Jonassen og Skogøy (2010: 86-87) fant ut at kvinner som kom til et krisesenter hadde visse forventninger om de andre kvinnene som søkte hjelp. Mange anså krisesenteret som et sted for ressurssvake kvinner, som ikke fungerte godt på egen hånd, og som tilhørte grupper med lav sosial status i samfunnet. Kvinnene forteller at de trodde egentlig ikke at de selv ville passe inn på et slikt sted. Hos informantene mine var det ulike forventninger til hva slags andre personer de ville møte på krisesenteret. Gunnar forteller følgende om forventningene til de andre beboerne:

Jeg følte jeg var en slags merkelig fugl som hadde flydd inn her da. Jeg fikk litt inntrykk av at mange av de som havner der, er sånne som ikke kan ta hånd om seg selv. Når man så på den planen for hvordan man skal gå videre og sånn, det var jo veldig sånn strukturert og fint, da, det var omtrent for sånne som er i sjokktilstand og har veldig lite egne evner, da.

Jonassen og Skogøy (2010) fant at selv om kvinnene hadde en del forestillinger om de andre beboerne på forhånd, fikk de fleste avkreftet at det var slik i virkeligheten. På krisesenteret

traff de folk fra ulike samfunnslag, med ulike problemstillinger, og flere ble overrasket over hvor ”oppegående” andre beboere kunne være. Gunnar fikk ikke avkreftet sin forestilling om andre brukere av krisesenteret. Han delte imidlertid kriseleiligheten med bare én annen beboer, som var en del yngre enn ham, og hadde derfor ikke mulighet til å få avkreftet fordommene i særlig stor grad.

Det første møtet med krisesenteret opplevdes spesielt og litt uvant for flere av mennene. Leif Åge forteller at han var litt ”i tåka” da han ankom krisesenteret:

Det føles veldig trygt og bra. Men utover det så hadde jeg vel ikke tenkt så mye på hva som egentlig kunne være her. Var nok litt, og det er sikkert ganske vanlig, at da er man litt i tåka, og handler kanskje litt mer...På refleks, enn på rasjonalitet. Jeg vil tippe at jeg kanskje ikke er alene om å være ganske i tåka når behovet virkelig er der for at man må bruke det. (...) Og selv om jeg hadde forberedt meg et par dager, snakket litt med advokaten min på forhånd, snakket med barnehagen og barnevernet, så var det ganske brått. Tiden i forkant gikk jo mer til å ordne praktiske ting, på å få ting ut av huset som jeg var redd for at hun skulle ødelegge da. Fotografier og forskjellige ting, rydde bort en del ting.

At Leif Åge opplevde å være ”i tåka” i forbindelse med flyttingen til krisesenteret, er ikke så overraskende. I tillegg til at det var en stor omveltning for ham og sønnen, er det å oppleve konsentrasjonsproblemer en normal reaksjon på vold:

Mange kvinner sliter alvorlig med konsentrasjon, oppmerksomhet og hukommelse. Tankene omkring volden, barna, mulige løsninger o.s.v. kan gå på høygir. Dette krever så mye at det går på bekostning av den mentale tilstedeværelsen her og nå (Askeland, Strand og Sætre 2002: 68).

For alle informantene var omveltningene store fra livet de tidligere hadde levd og til livet på krisesenteret. For Khaled var kontrasten overveldende fra utrykgheten han opplevde da han ikke hadde noe sted å bo. Han sier følgende om hvordan han opplevde å komme på krisesenteret:

Man føler seg trygg. For det første, det er masse folk utenfor, politiet er i nærheten... For det andre, de har mye sikkerhet. Det er veldig vanskelig å komme seg inn. Leiligheten er sånn at man trenger ikke gå ut. (...) Og Ingrid og Julie [ansatte], de er veldig, veldig hyggelige. Jeg følte vi var som en familie.

Selv om Khaled umiddelbart fant seg til rette, og i liten grad var skeptisk til krisesenteret på forhånd, tyder mye på at det å trå over terskelen til krisesenteret ble opplevd som utfordrende mentalt. For mennene med barn var valget noe de hadde tenkt over en liten stund, samtidig

som de også opplevde press fra barnevernet. Likevel opplevdes forandringen brå. Ved å trå inn på krisesenteret måtte de samtidig erkjenne at det de hadde vært utsatt for var såpass alvorlig at de ikke lenger kunne bli i relasjonen – både av hensyn til barna, og av hensyn til seg selv. Sigfridstad (2009: 75-76) hevder ut ifra sin undersøkelse om kvinner på krisesenter at kvinnenes opplevelser kan sees som en slags ”matter out of place”. Sigfridstad henviser til Douglas (1966 i Sigfridstad 2009: 75). Hun forklarer hvordan kulturen i et samfunn avgjør hvorvidt noe hører hjemme eller ikke hører hjemme i en kontekst. Videre sier hun: ”Ved å komme til krisesenteret trekker kvinnene også voldserfaringen ut ifra det private og inn i det offentlige. Jeg vil foreslå at beboernes følelse av skam også kan knyttes til dette” (Sigfridstad 2009: 76). Jeg vil hevde at det for menn på krisesenter kan oppleves enda tydeligere at de er på et sted de ikke hører hjemme. I og med at krisesenteret er en institusjon som tidligere ikke har vært tilgjengelig for dem, har ”matter out of place” ikke bare vært en følelse – men et faktum. Nå er forholdene endret, men følelsen av å være annerledes kan fortsatt være aktuell for både kvinnelige og mannlige nye beboere. Imidlertid har jeg ikke funnet noe som tyder på at mennene i mitt materiale vektlegger krisesentrenes feministiske bakgrunn som et hinder. Hvilken ideologi krisesentrene bygger på har ikke vært fremtredende i deres møte med krisesenteret.

Andre studier av kvinner på krisesentre (Jonassen og Eidheim 2001; Jonassen og Skogøy 2010) viser hvordan kvinnene etter hvert finner seg litt mer til rette på senteret. Den første fasen er gjerne preget av store omveltninger, men etter hvert som kvinnene opplevde å få god hjelp, ble det lettere å komme seg på bena igjen. Det betyr imidlertid ikke at alt gikk på skinner igjen umiddelbart – fortsatt kunne det være mange utfordringer underveis. Dette var også tilfellet for mine informanter, og jeg skal i de påfølgende underkapitlene se nærmere på hva hjelpen på krisesenteret besto av for mennene.

7.2 Rolige hverdager på senteret

For mennesker utsatt for vold vil gjerne bearbeidingen foregå i faser (Berntsen 2005). Det kan være individuelt hva beboerne på et krisesenter trenger hjelp til, og hjelpen skal tilpasses den enkelte. For flere av mine informanter var det å kunne senke skuldrene og slappe av viktig for dem. Ro og fred, i kontrast til en kaotisk hjemmesituasjon, kunne oppleves som

god hjelp i seg selv. Leif Åge fortalte hvordan han var ”i tåka” da han ankom senteret, men at han og sønnen etter hvert fant seg godt til rette:

Det var stille og rolig og veldig greit. (...) Vi hadde jo det rommet der inne og... Det tok jo, klart det var nytt og annerledes for han, så han brukte litt tid på å sovne om kveldene og litt sånn, det var ikke sånn som han hadde vært vant til å ha det. Og så har det jo dessverre vært sånn at det er stort sett bare moren som har lagt ham over veldig lang tid. Det var veldig vanskelig å slippe til, eller det ble mye vanskelige situasjoner og da ble det liksom å holde seg litt på avstand i en del tid. Så det var egentlig... Det var veldig ok både for han og for meg å få bruke så mye tid tett sammen.

For Leif Åge innebar oppholdet på krisesenteret muligheter for kvalitetstid med sønnen, noe han hadde savnet i hjemmet. Samboeren hans hadde i stor grad hatt ansvaret for deres felles barn, og Leif Åge opplevde at han ikke fikk slippe til i omsorgen for sønnen. Om dagliglivet på krisesenteret forteller han følgende:

En typisk dag var jo å våkne en gang mellom 6 og 8, med William [sønnen] hoppende rundt i senga. Så var det bare å komme seg opp da, få laget litt frokost og ordnet seg. Og så var det jo litt forskjellig annet da, men det var gjerne avtaler og litt samtaler, litt i forhold til hvem som var her.

Han forteller videre at uteområdet på krisesenteret var litt stusslig da han kom, men at de ansatte prøvde å gjøre det beste ut av det, og dro for å kjøpe nye leker slik at sønnen hadde noe å holde på med. Utover dette ble det ikke arrangert aktiviteter fra krisesenterets side, men de fant likevel litt å holde på med:

Det har vært lek her inne da. Med de nye lekene som de kjøpte og... Så hadde vi muligheten for å dra bort på lekeplassen. Så vi har tasset rundt i parken og kost oss der, gått litt rundt i byen og... Trillet og gjort litt. Ellers så er det nok fort gjort å få litt brakkesyke her inne tror jeg. Så hvis man har muligheter til å gå ut... Jeg var veldig forsiktig i begynnelsen, men tenkte at man må ta noen sjanser. Men jeg så meg mye over skuldra, fulgte mye med. Men jeg opplevde etter hvert at det gikk jo greit, så vi tok litt mer sjanser og var litt mer ute. Brukte litt tid ute når det var ok vær. Men andre aktiviteter har det vel ikke vært så mye av nei.

Sigfridstad (2009) er opptatt av hvordan kvinnene på krisesenteret søker sammen i små grupper på to eller tre, som støtter hverandre og gjør dagligdagse aktiviteter sammen. Da Leif Åge og sønnen bodde på krisesenteret, bodde det også én annen mann der. Han forteller at vedkommende ikke snakket så mye norsk, men nok til at de fikk kommunisert litt, og sønnen fikk raskt tillit til ham. Likevel var de to mennene såpass ulike at de ikke fikk oppleve å få

et spesielt nært forhold til hverandre. For Khaled var det annerledes. På krisesenteret han bodde på, bodde det to andre unge menn. Han forteller at de stort sett kom veldig godt overens, og tilbragte en del tid sammen:

Noen så på TV, noen chattet på internett, noen lagde mat... Marius [annen beboer] lagde alltid kaffe. Og det gikk mye i kaker og annen god mat. Vi pleide å prate til langt på natt. Jeg våknet kl 11-12, og så trene.. Obi [beboer] gikk på norskkurs, og Marius hadde ikke jobb og jeg hadde ikke jobb. Så fikk jeg noen venner her i byen, og vi traff hverandre hver dag på ettermiddagen. Og så tilbake til Marius og Obi på krisesenteret. Og så kunne jeg gå på diskotek, og alt... Det er veldig bra, at man kan gjøre alt selv om man bor på krisesenteret. Bortsett fra å drikke alkohol da. Og man kan ikke hente folk og vise hvor krisesenteret er (ler).

Selv om Khaled ikke kunne velge hvem han bodde såpass tett med, fant han seg godt til rette i den lille gruppen, og opplevde mye støtte i de andre beboerne. Han forteller også at de ansatte på krisesenteret besøkte dem hver dag, og at han så på dem som venner, ikke bare folk som jobbet der. Videre forteller han at ”Noen ganger det ble sånn drama på krisesenteret, at Marius hadde problemer, og noen ganger gråt han... Men som oftest var det hyggelig.” Khaled hadde hatt mange utfordringer før han ankom krisesenteret, og hadde blant annet opplevd å bli fryst ut av store deler av nettverket i byen han bodde i før han flyttet. Khaled virker veldig takknemlig for alle som behandlet ham bra i den nye byen. Kontakten med både de ansatte og de andre som bodde på krisesenteret ble viktig for ham, og han forteller at han fikk mange nye venner i denne perioden. Kontrasten til tiden før han kom til krisesenteret ble stor.

En som absolutt ikke opplevde at hverdagene var rolige, var Gunnar. Han trivdes godt i jobben sin og ønsket ikke å la situasjonen han var i gå utover arbeidsinnsatsen:

Det gikk ganske greit, da, det som var en utfordring, det var liksom at, ok – barnevernet vil møte meg, politiet vil møte meg, krisesenteret vil møte meg en gang i uka, ikke sant... Men jeg har en jobb å passe også. Så det blir veldig, veldig, veldig vanskelig. De anbefalte faktisk at jeg skulle sykemelde meg, da. Jeg gjorde ikke det. Men det er en utfordring, altså. Tenk på disse sakene, altså... Skal du ha masse møter som er på andre siden av jorden, holdt jeg på å si, og jeg jobber her. Og så skal jeg levere og hente i barnehagen og, ikke sant...

Med en krevende jobb som lå et stykke unna krisesenteret, barn i barnehagen og mange møter ble det utfordrende for Gunnar å få tiden til å strekke til. At Gunnar valgte å fortsette å jobbe mye selv etter at han og barna flyttet på krisesenteret, kan kanskje ses som en form for mestringsstrategi. Selv om Gunnar ikke uttrykte det direkte, tolker jeg Gunnar som om

jobben er viktig for hans identitet. Å fortsette å mestre de daglige gjøremålene samtidig som han befant seg i en vanskelig situasjon, hjalp kanskje på selvfølelsen. Avledning ved å for eksempel jobbe mye kan også sees som en maskulin mestringsstrategi (Oftung 2009: 81). Ved å fokusere på jobben kan man flytte fokuset bort fra de vonde følelsene. Leif Åge hadde en roligere hverdag enn Gunnar, men også han pekte på viktigheten av å finne på noe med sønnen istedenfor å sitte inne på krisesenteret hele dagen. Å opprettholde et visst aktivitetsnivå var viktig for å unngå ”brakkesyke”.

7.3 Et midlertidig hjem

Krisesenterloven stiller krav til at botilbudene til kvinner og menn skal være fysisk adskilt. Å få til dette har vært en utfordring for en del av sentrene, da gode lokaler ikke har vært lett tilgjengelig. Noen krisesentre har leid eller på andre måter skaffet separate leiligheter som menn kan bo i, et stykke unna krisesenteret for kvinner – mens andre har valgt å dele opp eller bygge på eksisterende lokaler. Både ansatte og beboere gir uttrykk for at fasilitetene ikke alltid fungerer tilfredsstillende, men at det likevel går greit i en periode, og at man har forståelse for at ting ikke er helt på plass siden krisesentertilbudet til menn fortsatt er i en startfase. Khaled hadde imidlertid ingenting å utsette på leiligheten han og de to andre mennene bodde i:

Vet du hva, jeg har bodd i Norge lenge nå, og jeg har aldri sett så fin leilighet som på krisesenteret. Sol, og ja... Fine farger, og bilder, og... det lukter veldig godt, fordi det vaskes alltid, det kommer folk og vasker. Det er stor balkong, man kan se ut.

Sigfridstad (2009) observerte viktige markører for å få krisesenteret til å gi en mer ”hjemlig” følelse. De ulike rommene på krisesenteret hun gjorde feltarbeid hos, var utformet for å gi et inntrykk av en ”privat sfære”, og ikke bare en offentlig arbeidsplass. Gardiner, blomster og andre pyntegjenstander gjorde rommene triveligere. Mye tyder på at Khaleds krisesenter gikk aktivt inn for å skape en hyggelig stemning på senteret. Leif Åge opplevde de fysiske fasilitetene på sitt krisesenter litt annerledes:

Man får litt sånn militæret, forsvarer-følelse da i forhold til hvor mange kvadratmeter det er, men også mulighetene til å gå inn og ut og sånn... Altså i hvert fall litt, du kan jo komme og gå akkurat som du vil selyfølgelig, men allikevel så er det litt begrensninger på bevegelsesfriheten alt etter hva slags ting man lever oppi da. Og da kan det nok være viktig med litt aktivitet. (...) Men hvis en ikke hadde hatt mulighet til

det, så var det nok viktig å få gjort litt mer med tanke på å unngå brakkesyke. Jeg tror han andre som har vært her, har vært her lenge, har tenkt på det. Det må være tøft for ham.

Leif Åge har fått mulighet til å gi innspill til forbedringer av lokalene til menn, for å gjøre det triveligere for folk som blir boende en stund – for at de ikke skal ”gå på veggene”, som han sier.

7.4 Kontakten med ansatte

Leif Åge opplevde at krisesenterets utforming også hadde betydning for hvor enkelt det var å komme i kontakt med ansatte. I perioder med lite bemanning i forbindelse med ferie, forteller han at det kunne gå litt tid før man fikk snakke med noen:

Det er jo både hvordan det er for de ansatte her, å gå litt fram og tilbake, jeg har jo skjønt at det har vært litt stress i perioder, men... (...) Det er klart, da blir det litt travelt, når de er få på jobb da. Men det er bare å finne praktiske løsninger, trengte en noe brød eller melk eller noe sånt noe, da var det en som var på vei ut og tok med seg og fikk inn vinduet, ikke sant. Det funker jo helt greit det, det er bare å finne løsninger. Men det har jo vært litt sånn... Gått en god stund før de har hatt muligheten til å komme og så videre, oppi det her feriegreiene. Men på den annen side, vi er jo bare her, og har ikke noe program sånn sett, eller er avhengig av at det er fast klokkeslett. Så det funker likevel, det funker selvfølgelig helt greit.

Sigfridstad (2009) beskriver hvordan krisesenteret står i en spesiell situasjon ved å være både en offentlig og en privat arena. Krisesenteret fremstår som profesjonelt utad, samtidig som det er en privat arena hvor folk bor, og lever livene sine. Innad opplever ansatte kanskje en konflikt mellom å være profesjonell, og det å komme tett på beboerne. Sigfridstad (2009) delte de ansatte opp i *byråkrater* og *omsorgsarbeidere*. Byråkratene brukte mye tid på å ordne praktiske ting, ta telefoner og utføre papirarbeid. Hovedsakelig skyldes forskjellene mellom gruppene at stillingsbeskrivelsene var ulike, og at de oppfylte ulike funksjoner på krisesenteret. Omsorgsarbeiderne var ansatt i stillinger som var rettet innad på krisesenteret, mens byråkratene rettet sitt arbeid utover. De to gruppene fremsto ulikt overfor beboerne på senteret, og det var enklest å knytte tette bånd til de som ble betraktet som omsorgsarbeidere. Khaled er den som tydeligst gir uttrykk for at han opplevde svært nær kontakt med de ansatte på krisesenteret, og at dette har gjort det enklere for ham å gå videre i livet. Han forteller at han opplevde stor gjensidig tillit, og at dette gjorde oppholdet hans på krisesenteret til en bra

tid. Khaled har bodd i Norge relativt kort tid, og har møtt mye motgang både tidligere i livet og den tiden han har vært her. Kanskje bidro dette til at Khaled opplevde hjelpen som nærmest overveldende positiv. Samtlige av mennene beskriver likevel de ansatte på krisesenteret som imøtekommende og omsorgsfulle, og det ser ut til at de ansatte som har hjulpet dem har mange likhetstrekk med kategorien Sigfridstad (2009) beskriver som omsorgsarbeidere. Selv om ordning av praktiske ting var en viktig oppgave også for de ansatte mennene har møtt, sto omsorgen sentralt. Også Jonassen og Eidheim (2001) vektlegger dette aspektet ved hjelpen.

Leif Åge var innledningsvis mest opptatt av å få seg selv i sikkerhet, men etter hvert var det å ha noen å prate med sentralt også for Leif Åge. Han verdsatte at han kunne henvende seg til flere i personalgruppen, og at flere enn kun hovedkontakten hans var åpne for å prate med ham om han ønsket det:

Men når jeg hadde fått pratet litt, ja med Harald [ansatt] først da, og han forteller hvordan det er, Anton som min kontakt, Henriette som William [sønnen] sin kontakt... Jeg kunne snakke med Harald, jeg kunne snakke med Solfrid også, ikke sant, som har jobbet i barnehage, så da var det også veldig ok. Har hatt flere gode samtaler med Solfrid i forhold til William, da. Men det har jo ikke vært før jeg har kommet hit, egentlig, at jeg har sett de mulighetene.

For tre av mennene var det spesielt én kontaktperson på krisesenteret som ble viktig for dem. På flere av avdelingene for menn var det færre ansatte enn på avdelingene for kvinner, men antallet mannlige beboere var også vesentlig mindre. De ansatte som jobbet med menn hadde ofte bare noen få saker av gangen, samtidig som de fylte opp resten av tiden med andre gjøremål. Børge er en av dem som har opplevd å få mye og god oppfølging av én kontaktperson. Han fortalte om alvorlige psykiske ettervirkninger av volden, og jeg spurte ham om han hadde vært i kontakt med psykolog i løpet av denne perioden:

Ja, jeg fikk henvisning allerede for flere måneder siden, fra legen min, men... Så kom jeg jo da inn i krisesenteret sin... Jeg følte at ingen bedre enn eksempelvis Stine [ansatt] da, til å behandle meg. Fordi hun har erfaring med lignende tilfeller, som en psykolog ikke vil ha. Og derfor så har Stine vært en ekstrem hjelp, altså. Uten henne så vet jeg ikke hvor jeg hadde vært. Så sånn sett er jeg veldig takknemlig overfor henne, for at hun kom inn. Og for at hun har brukt tid.

Krisesenteret er i økende grad et profesjonalisert hjelpetilbud (Jonassen og Stefansen 2003). Man har gått bort fra tidligere idealer om likhet og solidaritet mellom helperen og den hjelpesøkende, i tillegg til at beboere ved krisesenteret har et relativt lite antall personer å

forholde seg til, sammenlignet med krisesentrenes oppstart (2003: 218). Krisesenterets grunnidé om at ”kvinner hjelper kvinner”, er på mange sentre ikke like viktig som før. Kanskje har sentrene som har mindre fokus på ideologi vært mer åpne for å ta imot menn fra starten av. I denne undersøkelsen har jeg ikke belegg for å si noe om forskjellen i tilbudet mellom ulike typer krisesentre. Mennene i undersøkelsen har vært i kontakt med både sentre tilhørende Norsk Krisesenterforbund og sentre tilhørende Krisesentersekretariatet, uten å rapportere om å ikke bli tatt på alvor på grunn av kjønn.

Et annet element som noen krisesentre har brukt litt tid på å finne ut av, er hvorvidt man burde ansette menn eller kvinner til å jobbe med menn, eller eventuelt begge kjønn. Krisesentrene i mitt utvalg har valgt å løse dette på ulike måter. Krisesenteret Khaled bor på har kun ansatt kvinner, noe han mener passer bra: ”Jeg tror det er bedre med kvinner. Fordi det er... i barnehage, og på krisesenter, de som jobber der må være damer. Det er bedre. Fordi vi gutter, vi menn, vi har ikke tålmodighet”. Både Rune og Børge har hovedsakelig gått til samtaler hos, og ellers forholdt seg til, sine respektive kontaktpersoner – den ene har gått til en mann, og den andre til en kvinne. Begge mener den ansattes kjønn ikke har noen betydning for kvaliteten på hjelpen de har mottatt. Det er også Leif Åges erfaring. På hans krisesenter jobber det både menn og kvinner om hverandre:

Nei, det tror jeg egentlig er veldig ok å blande litt ja. At man kan få litt forskjellige perspektiver... Jeg tror ikke kjønn er så veldig viktig, det kan kanskje være det for noen, så det tror jeg vil være litt individuelt. Men jeg vil tippe at for de aller fleste så er det helt ok med både kvinner og menn. Kanskje det kunne være i forhold til hovedkontaktpersonen, men jeg er ikke sikker jeg. Kanskje bare helt innledningsvis, jeg tror så fort man er her og det er trygt og greit, man er i gang med samtaler og forskjellig... Og møter åpenhet, blir tatt på alvor, og blir veiledet gjennom ting. Så tror jeg ikke kjønn er så veldig viktig egentlig.

Dette krisesenteret hadde i utgangspunktet ansatt menn til å jobbe med menn, men etter å ha gjort seg noen erfaringer valgte de å gå bort fra dette. De mannlige ansatte jobber nå med kvinnelige beboere i tillegg, mens de kvinnelige ansatte også jobber med menn.

7.5 Hva fikk mennene hjelp til?

Ingen av mennene visste helt hva de gikk til da de tok kontakt med krisesenteret. For flere av dem var det viktigste i begynnelsen å ha et trygt sted å bo, og utover dette var det lite

forventninger til hva hjelpen på krisesenteret kunne innebære. De to informantene med barn var opptatt av at barna skulle være trygge og ha det bra. Leif Åge forteller:

Nei, det viktigste aller først, var jo sikkerhet. Fordi jeg var veldig redd for hva som kunne skje, både i forhold til at hun kunne ta med seg William [sønnen] utenlands, og andre ting som kunne skje. (...) Så sikkerhet var viktig. Men også det å ha noen å prate med. Men det visste jeg ikke så veldig mye om før jeg kom hit. Nesten ingenting, egentlig, om det. Jeg snakket jo bare litt med Harald [ansatt] på telefonen.

Børge hadde lest litt om krisesenteret før han tok kontakt, blant annet i lokalavisen, og visste at det fantes et tilbud, men ikke akkurat hva han kunne få hjelp til. Også for ham var problemene med å finne en bolig det som sto mest i fokus i begynnelsen. Khaled fokuserer under intervjuet mye på hvor viktig det var for ham med et trygt sted å bo, men også den praktiske hjelpen han har fått var viktig:

De hjalp meg med å skrive søknad. De ringte til NAV, Julie og Ingrid [ansatte]. Alt, alt... de sa aldri nei. De hjalp meg med adresse, så jeg kunne få post på kontoret til krisesenteret. De ringte rundt. Det var masse, masse ting - de kan alt, Ingrid og Julie. Man blir ikke stresset, de fikser alt. Ikke bare det, jeg følte de som... En dag ble jeg veldig, veldig trist. (...) Og da er de veldig flink til å snakke med folk. At det er muligheter, man kan finne en jobb, og ikke være trist...

Østby (2012: 8) fant i sin studie om voldtektsutsatte at noen elementer måtte være på plass for at hjelpen skulle oppleves som virksom: de måtte oppsøke den frivillig, og få være med på å bestemme fremdrift og innholdet i samtaler. Å bli behandlet med likeverd og respekt var også viktig. Disse punktene samsvarer i utgangspunktet godt med hjelpen krisesentrene kan tilby. Jonassen og Eidheim (2001) trekker frem omsorg og innlevelse som sentralt for hva som oppfattes som god hjelp, blant de kvinnelige beboerne de har intervjuet. Hamid bodde på krisesenteret i to perioder, med noen måneders mellomrom. Han følte seg godt tatt imot, og følte lettelse over å bli trodd på det han hadde opplevd. Han fikk ro og fred, samtidig som de ansatte var tilgjengelige for ham hvis han trengte det – han forteller at nattevaktene pleide å hilse hver gang de kom på jobb: ”de banket på døren og sa; hei, jeg er nattevakt, bare kom ned når som helst om du trenger å prate”. Det viktigste for ham var å få hjelp til å sortere tankene, og han sier at han hadde vært ”psykisk ødelagt” om det ikke hadde vært for krisesenteret. Rune, som har vært dagbruker, forventet først og fremst hjelp til det han kaller samtaleterapi:

Det er en situasjon som krever sitt å klare å håndtere. Og det å ha noen å snakke med som er utenforstående, hvor du føler deg trygg og møtt, og får på en måte støtte og de

er interessert i, eller har tid til å høre på deg da... Så det er vel det aller viktigste, bare det å ha den muligheten for å holde besinnelsen, eller... For å ikke - at det rakner helt da.

I undersøkelsen til Jonassen og Eidheim (2001) uttrykte mange av kvinnene på krisesenteret et ønske om at det voldelige forholdet kunne blitt vurdert av en nøytral part. Som vi tidligere har sett uttrykte også én av mennene at man etter hvert begynner å lure på seg selv, når man er utsatt for vold over lengre tid. Selv om de ansatte på krisesentrene er der for å ta vare på den voldsutsatte parten, og tro på deres historie, oppleves de som nøytrale for Rune:

Nå har jeg kanskje ordnet veldig mye av de praktiske tingene selv da, så jeg har ikke trengt så mye hjelp til det. Men rådgivning, eller det å kunne drøfte hva man skal gjøre da. Og drøfte hver nye situasjon, eller hver nye handling eller hendelse. Det er jo veldig godt å kunne gjøre det med noen som er på en måte utenforstående og nøytrale, da. Og som har satt seg inn i din sak og situasjon, sånn at de kan følge deg, og gi gode råd da. Og det hjelper jo veldig sånn, for at det kan jo gå mange veier, hvordan man takler det. Det kan jo få tragiske utfall og, ikke sant, hvis man ikke klarer å beherske det.

Å bli trodd fremheves av flere av mennene som det aller viktigste av hjelpen de har mottatt på krisesenteret. Dette må sees i sammenheng med at mennene ved mange tidligere anledninger har opplevd å ikke bli trodd, når de endelig forteller om volden. Børge forteller at fokuset ofte blir dreid over på ham, og hva han har gjort for å havne i denne situasjonen. Rune forteller at ekskjæresten ønsker å fremstå som offeret i forholdet:

Det har jo vært en sånn kamp en må ta mange ganger, da, gå mange runder med. For det er jo stadig nye beskyldninger, eller... Hun strekker det lenger da, for å vinne tilbake sympatien og offerrollen. Så det er jo veldig godt når man først blir trodd. Og sånn som nå, det som har vært mest lettende for meg nå, er jo denne veldig omfattende undersøkelsen barnevernet har gjort. Og at man der kommer ut med at man blir trodd og har troverdighet, og den andre har ingen troverdighet, det er jo på en måte – det var spikeren i kisten for det regimet hennes. Så det var veldig godt.

Børge har slitt en del med å bli tatt på alvor hos politiet, og er opptatt av dette. På krisesenteret ble han imidlertid trodd, og var lettet over dette. Å kunne senke skuldrene er som vi tidligere har sett noe flere av mennene opplevde som en lettelse, og en sentralt element i at de å komme til krisesenteret var en god opplevelse. Børge forteller:

Det verste, det verste som var under hele dette her, det er at jeg sitter jo med sannheten. Men det var ingen som ville høre på meg, av de viktige personene. Det var helt forferdelig. Og så kom jeg da til krisesenteret, og de hørte på meg, og de har jo

sett meg nå så mye. Det å bli trodd på, det å få den følelsen da, da kunne du liksom sleppe ned skuldrene litt.

Isdal (2000) og Lundgren (2012) vektlegger at det er en viktig oppgave for hjelpeapparatet å hjelpe voldsutsatte til å forstå *hva* de har vært utsatt for. Selv om mennene var tydelige på at det de var utsatt for var galt, hadde de ikke alltid rammer de kunne sette erfaringene inn i. På krisesenteret fikk noen av mennene hjelp til å sette ord på erfaringene. Børge forteller videre:

Det jeg forsto nå da, det jeg har vært utsatt for, hvordan det bygger opp mot det uten at jeg selv har tenkt på det. Det er helt spesielt... (...) Steg for steg, hvordan det har gått, altså – hvordan ting eskalerer, hvordan ting blir verre, verre. Og det er som tatt ut av læreboken, da. (...) Så jeg fant det ut, og det har gjort tilværelsen mye enklere. For da skjønner jeg i hvert fall at det ikke har noe med meg å gjøre, det er ikke personavhengig, da.

Jeg tolket det Børge sier som at han i større grad enn tidligere klarer å innta en relasjonell offerrolle (Høigård 1993) – å være et voldsoffer er ikke et trekk ved ham som person, men handler om denne ene relasjonen. Jonassen og Eidheim (2001: 40) påpeker at dette også er en viktig del av hjelpen for voldsutsatte kvinner – kvinnene må hjelpes til å skape nye fortellinger om seg selv. Den psykososiale hjelpen fremheves som viktig for brukerne av krisesentrene – viktigere enn de såkalte instrumentelle behovene, som hjelp til å finne ny bolig, legehjelp og lignende. Det er også sentralt at de voldsutsatte kvinnene blir hjulpet inn i et nytt narrativ som fokuserer på muligheter, og ikke maktesløshet eller lidelse (Jonassen og Eidheim 2001: 13). Børge fikk hjelp til å fjerne tvilen om at han selv kunne være noe av årsaken til samboerens voldshandlinger. Samtidig som mange kan trenge hjelp til anerkjennelse av det de har vært utsatt for, trenger kanskje andre først og fremst å bli hørt. Et par av mennene hadde allerede et klart bilde av opplevelsene sine som *vold*.

For Khaled har hjelpen fortsatt lenge etter at han har flyttet ut av krisesenteret. Han forteller at han bodde på krisesenteret i rundt to måneder. Han opplevde etter hvert at det var litt press fra de ansatte på å finne seg et nytt sted å bo, og mente det hadde vært bedre å få bo der lenger. Han er imidlertid fornøyd med oppfølgingen han har fått i etterkant:

Det er veldig hyggelig, man er ikke ferdig, bare ut av krisesenteret og så ferdig. De fortsatte å spørre, "går det bra med deg", det er veldig hyggelig. Når jeg føler meg alene, eller er veldig trist, så ringer jeg Nina eller Ingrid [ansatte] med en gang. Det er to ting som er veldig bra - man kan bo der, få hjelp, og så til slutt - man kan føle at man har venner, eller familie... Man føler at folk kan hjelpe seg. Jeg ville bytte fastlege (...) Nina og Ingrid og Julie, de kan velge å si til meg at det er veldig lett, at

jeg kan ringe selv, og det er ikke noe problem. Men de sier "bare kom, så tar vi en kaffe og så ringer vi og fikser ting". Hun kan si til meg at det er veldig lett og at jeg kan gjøre det selv, men hun vil ikke si det. Hun tenker kanskje at jeg trenger å snakke med henne, eller... Og Nina, vi skriver søknad, hun hjelper meg med å finne jobb. De kan hjelpe med alt, alt, alt...! De sier aldri nei.

I tillegg til Khaled, har tre av de andre mennene fortsatt å gå til samtaler hos krisesenteret etter at de flyttet ut. De forteller at dette hjelper dem til å holde motet oppe. For mennene med barn har det vært nødvendig med en del kontakt med voldsutøver, også etter at krisesenteret kom inn i bildet. Gunnar forteller at han oppfatter krisesenteret som "normale" og at de i utgangspunktet er på hans side, men at han skulle ønske de kunne være enda mer tydelig på å støtte ham i møtet med barnevernet. Tidligere så vi at Børge opplever politiet som voldsutøverens "forlenga hånd". Gunnar har en liknende opplevelse av barnevernet:

Jeg opplever i hvert fall at når de uttaler seg, så har det vært... fint da, å kunne prate med de på krisesenteret om det – ha noen å prate med, hva er det jeg opplever her da. For det første har jeg jo vært offer for vold her, også blir jeg plutselig... Det føles som om jeg blir mishandlet av barnevernet og, da.

Jonassen og Eidheim (2001: 16) påpeker at krisesenteret er et spesialisert hjelpetilbud, og at få andre hjelpeinstanser har så god kunnskap om og erfaring med hjelp av voldsutsatte. Derfor opplever også kvinnene på krisesenteret store kontraster mellom krisesenteret og de andre hjelpeinstansene som politi, advokater, sosialkontor og lignende. Når det gjelder barnevernet har erfaringene vært varierende både i mitt materiale og i tidligere undersøkelser (Jonassen og Eidheim 2001). Leif Åge har blitt trodd av barnevernet hele tiden, mens Rune har måttet kjempe for det samme. Nå opplever han imidlertid at han blir trodd også der.

7.6 Om å være først ute i et nytt tilbud

Flere av mennene har kommet til et hjelpeapparat som ikke var helt forberedt til å ta imot dem. Noen hadde ikke fått lokalene på plass, mens andre benyttet seg av midlertidige løsninger. Noen av krisesentrene har strevd med å få kabalen med ansatte til å gå opp. I tillegg har krisesentrene vært avhengige av samarbeidspartnere som heller ikke har vært borti denne typen problemstillinger i noe særlig omfang. Gunnar var ikke helt fornøyd med advokaten han ble satt i kontakt med av krisesenteret:

Men jeg tror også det, man møtes med det – ”Du er jo mann. Skal du ha voldsalarm? Hvorfor det?” Ikke sant. Politiet har litt for dårlig kunnskap om det, helt enkelt. Men det merket jeg altså, jeg var i kontakt med noen andre advokater også, sånn på siden da, for jeg syns han var litt sånn... Han var flink, men flink om det hadde vært en kvinne. Da hadde han nok bare drevet saken gjennom hele systemet da. Så jeg var i kontakt med noen andre, via Reform. Da skjønnte jeg at det fantes andre typer advokater, de som er sånn der bulldog eller hva man kaller det, en terrier, som har litt mer peiling på det der, hvordan man skal drive det. Man må trykke på politiet, så de gjør sin sak og tar det på alvor. Min advokat var litt mer sånn... ville vente og se litt.

Gunnar trekker frem Reform som et sted han har fått god støtte, og som har mye kompetanse om menn utsatt for vold. Gunnar mener krisesenteret burde samarbeide med Reform, for å dra nytte av deres erfaringer og kanskje tilby menn samtaler der også.

Mennene jeg har intervjuet har vært tidlig ute blant menn med å ta et valg og benytte seg av et hjelpeapparat som lenge har vært regnet som en selvfølge for kvinner. Det betyr ikke nødvendigvis at det er enkelt for en kvinne å oppsøke hjelpeapparatet, tvert i mot tyder forskning på det motsatte (Sigfridstad 2009; Jonassen og Eidheim 2001; Jonassen og Skogøy 2010). Likevel er det liten tvil om at det er ekstra vanskelig å oppsøke et tilbud man ikke vet eksisterer, eller som er bare delvis på plass. Børge tror det vil bli mer oppmerksomhet rundt krisesentertilbudet til menn framover:

Det er bare å håpe på mer fokus da, på denne problemstillingen her. Og det har jo faktisk blitt det i år, da. Det har vært litt mer åpning rundt dette her med voldsutsatte menn og krisesentre, direkte rettet mot menn. Før har det jo vært en veldig, veldig lukket... Ja, sånn som i starten da, på [krisesenteret], så fikk jeg en sånn bok, sånne hjelp til selvhjelp-øvelser. Der står det hele tiden sånn "hun, hun, hun". Altså det er bare kvinner da, som er utsatt. Og det er faktisk, for meg som har opplevd det jeg har opplevd, jeg skjønner jo – jeg har ikke noe vondt i mot forfatteren eller noe, men... Det er litt provoserende, da. Bare "hun, hun, hun". Jaja, hva med "han, han, han" da? Så det har jeg reagert litt på.

Blant det informantene mine forteller om oppholdet på krisesenteret, er det spesielt én faktor som skiller seg fra kvinners opplevelser – samhold og fellesskap blant beboerne. Sigfridstad (2009) fremhever betydningen kvinnene på krisesenteret har for hverandre, og opplevde under sitt feltarbeid på senteret at mange kom veldig nære hverandre til tross for at de hadde ulike bakgrunner. Betydningen av samholdet blant kvinnene på krisesenteret er i flere studier noe som regnes som en viktig del av krisesenterets hjelpeprosess (Jonassen og Eidheim 2001, Jonassen og Skogøy 2010). Med unntak av Khaled, er ikke dette noe informantene tar opp.

Mennene forteller at noen kom og noen gikk, men de var sjelden flere sammen på krisesenteret. Informantene gir ikke uttrykk for at dette var noe de savnet, men de fleste visste jo også lite om hva de gikk til da de kom til krisesenteret. Dermed handler mennenes fortellinger for det meste kun om dem selv, og forholdet til de ansatte. Manglende ”mannefellesskap” gjorde at mennene som bodde på krisesenteret i større grad var avhengige av ansatte, i tillegg til eget nettverk, for sosial omgang. Samtidig ligger det i det maskuline idealet å klare seg selv (Seidler 1997). Kombinert kan det virke som om dette førte til et ønske blant mennene om å komme seg relativt raskt ut av krisesenteret og videre i livet. Khaled er igjen et unntak her – han skulle gjerne ha bodd lengre på senteret, og vender ofte tilbake for å ordne små og store ting. Dette kan henge sammen med at Khaled i større grad enn de andre ble utstøtt av sitt tidligere nettverk, og at deler av dette var årsaken til at han oppsøkte krisesenteret. Khaleds krisesenter har også et velfungerende nettverkstreff for tidligere beboere, som han pleier å delta på.

Mennene er positivt overrasket over de fleste av erfaringene de har gjort seg på krisesenteret, med noen få unntak. Mer støtte i møte med barnevernet og lengre botid ble etterlyst av noen. Alt i alt er erfaringene likevel gode. Jonassen og Eidheim (2001: 35) påpeker at i en kritisk situasjon kan det være vanskelig å foreta en kritisk vurdering av hjelpetilbudet – å få hjelp oppleves uansett positivt. Ofte vet man også lite om hvilken type hjelp man kan forvente eller kreve. Informantene i mitt materiale setter uansett ord på ulike måter de har fått hjelp på. For flere av mennene har det å bli støttet og trodd på vært det viktigste.

7.7 Oppsummering

I kapittelet om oppholdet på krisesenteret kommer det frem mange likheter med det vi vet fra tidligere forskning om kvinner på krisesentre. Denne delen av mennenes fortellinger er kanskje den som i minst grad inneholder beskrivelser av kjønsspesifikke utfordringer. Selv om mennene er opptatt av å fortsett være selvstendige – ved å for eksempel fortsette å jobbe mye, eller finne ut av enkelte ting selv – gir ikke mennene inntrykk av at de føler seg mindre mannlige selv om de har søkt hjelp av et krisesenter. De har lagt mer vekt på at veien inn til krisesenteret har vært vanskelig – når mennene først har tatt skrittet og søkt hjelp, oppleves tiden etterpå noe enklere. Likevel har vi sett eksempler på at både menn og kvinner til en viss grad kan føle seg litt malplasserte og annerledes på krisesenteret.

I likhet med kvinner (Sigfridstad 2009; Jonassen og Eidheim 2001; Jonassen og Skogøy 2010), forventet mennene at krisesenteret først og fremst skulle være et trygt sted å bo. Både kvinnene og mennene hadde også forventninger om at krisesenteret var et sted for folk med veldig alvorlige problemer, og var i tvil om de ville passe inn der. Noen forventet at de andre beboerne på krisesenteret skulle være ressursvake. Selv om forventningene til krisesenteret kanskje ikke var så høye, opplever både voldsutsatte kvinner og mennene i mitt materiale at de har fått god hjelp her. De opplever at krisesenteret tror på dem og støtter dem, i motsetning til en del andre hjelpeinstanser. Både menn og kvinner (Grøvdal 2012; Aas 2009) har opplevd utfordringer i møte med politiet. Generelt oppleves kanskje ikke personer utsatt for vold i nære relasjoner som *ideelle ofre*. Selv om kvinner også kan oppleve at politiet ikke alltid tar dem på alvor, må vi erkjenne at dette kan være enda mer utbredt for menn, på grunn av forventinger hos politiet som tilsier at voldsbildet som oftest er snudd den andre veien.

Det finnes også noen forskjeller fra tidligere forskning om kvinner på krisesentre, og tendenser i mitt materiale. Mangelen på et fellesskap som holder dem igjen, bidrar kanskje til at mennene ønsker seg raskere videre fra krisesenteret. Noen er opptatt av å få alt det praktiske på plass, og komme seg videre. Andre er imidlertid negative til at de har begrenset tid på krisesenteret før de må finne et nytt sted å bo. Informantene forteller at det tar lang tid å finne et nytt sted. Det er likevel ikke en følelse av fellesskap med de andre mennene som holder dem igjen – de fleste har bodd på krisesenteret alene eller med kun én annen beboer. Av andre forskjeller mellom menn og kvinner på krisesentrene, kan det trekkes frem at tilgangen på ansatte kan være mer ujevn på krisesentrene for menn, avhengig av organisering. De ansatte spilte for mennene en viktig rolle å komme seg videre, men det kunne tidvis gå lang tid mellom møtene på grunn av få ansatte eller lokaler som ikke var lagt til rette. På andre krisesentre opplevde de mannlige beboerne å ha god tilgang på og få mye oppmerksomhet fra ansatte.

8 Konklusjon

Oppgaven har fått sin tittel etter Gunnars beskrivelse av sitt første møte med krisesenteret. Han fortalte at han følte seg som en merkelig fugl, som ikke hørte hjemme her, som var annerledes. Gunnars historie er unik, men har samtidig mange likhetstrekk med historiene til andre menn og kvinner som har opplevd vold i nære relasjoner. Hamid, Khaled, Børge, Leif Åge, Rune og Gunnar har gitt oss et innblikk i deres virkelighet, og deres opplevelse av et hjelpeapparat som nylig har blitt tilgjengelig for dem som menn. I forholdet, bruddfasen og tidvis også på krisesenteret føler mennene seg annerledes. Som menn opplever de forventninger fra omgivelsene om at de skal ta hånd om problemene sine selv. Samtidig vet vi at også kvinner opplever at det å være voldsutsatt er knyttet til stigmatisering. Også mange kvinner som tar kontakt med et krisesenter føler skuffelse og skam over at de har blitt for lenge i et voldelig forhold, og at de ikke har klart å takle situasjonen på egen hånd. I dagens moderne samfunn regnes det ikke som normalt for noen å "finne seg i" å være voldsutsatt. Likevel er det mange mekanismer som kan spille inn og gjøre det vanskeligere enn forventet å bryte ut. For mange er det å komme til krisesenteret ikke resultatet av et gjennomtenkt valg, men kanskje resultatet av en akutt voldsepisode eller press fra for eksempel barnevernet. Informantene mine beskriver normale, allmennmenneskelige reaksjoner på hendelser som oppleves unormale.

Mennene har opplevd ulike typer fysisk og psykisk vold, og beskriver et helhetlig voldsbilde med elementer som vanligvis forbindes med menns vold mot kvinner. Volden kan beskrives som intim terrorisme, med ulike voldsformer, et ønske om kontroll, og gjentatte krenkelser av mennenes selvbylde. Vi har sett eksempler på at voldsepisodene kan være svært alvorlige. Mennene hadde ofte ikke anledning til å forsvare seg mot den fysiske volden, og ønsket heller ikke å gjøre det, fordi de da selv kunne oppfattes som voldsutøvere. Å skulle takle situasjonene på egen hånd, fremsto som et tilnærmet umulig alternativ. Likevel er erfaringene til voldsutsatte menn i stor grad usynlige i samfunnet, og mennene opplever at dette gjør det vanskeligere å bryte ut av forholdet. Å stå alene kan oppleves som en ekstra belastning. Mennenes møter med ulike hjelpeinstanser som politi, barnevern og advokater tyder på at mennene ikke ble betraktet som *ideelle ofre* – de var jo den store og sterke parten, og de ble dermed ikke trodd når de fortalte at de ble utsatt for vold.

Som mennesker definerer vi vår egen identitet i samspill med folk rundt oss. Maskulinitet og mannlighet er en kontrast til det umannlige. Umannlighet forbindes med å miste kontroll over kroppen, å falle, å være svak, og å ikke klare seg på egen hånd. Menn utsatt for vold i nære relasjoner kan føle at de bryter med forventningene om mannlighet. Selv om de ofte kan styre informasjonen om dem selv overfor andre, føler de at muligheten for stigmatisering er sterkt til stede dersom det kommer frem hva de har vært utsatt for. Det hegemoniske maskulinitetsidealet er krevende for de fleste menn, og ekstra krevende i det man faller ut av rammene for hva som regnes som godkjente erfaringer for en mann. Det er interessant at mennene jeg har intervjuet ofte begrunner hindringene de møter med at de er menn – samtidig som vi kan se at voldsutsatte kvinner selv opplever at de har mange av de samme utfordringene (Jonassen og Eidheim 2001; Jonassen og Skogøy 2010). Også kvinner kan for eksempel ha problemer med å bli tatt på alvor av politiet. Kvinner kan også ha en følelse av at volden de har vært utsatt for ikke er alvorlig nok til å kontakte et krisesenter, eller de kan være redde for å ikke bli trodd. Mennene begrunner utfordringene med at de er menn, mens for kvinner vises det til at det generelt er tabubelagt og vanskelig å være utsatt for vold. Imidlertid må vi anerkjenne at noen av disse utfordringene i praksis kan være enda vanskeligere for menn enn for kvinner. De fleste mennene i mitt utvalg har fått bekreftet noe av det de fryktet ville skje, som å ikke bli trodd av ulike hjelpeinstanser. Som vi så innledningsvis, er det ikke mange år siden et krisesentertilbud til menn møtte stor skepsis også hos mange av krisesentrene selv. Mine informanternes fortellinger kan tyde på at det har foregått en holdningsendring etter at krisesenterloven trådte i kraft.

8.1 Fra ”kvinner hjelper kvinner” – til ”kvinner og menn hjelper kvinner og menn”?

Selv om mennene beskriver et maskulinitetsideal som forbindes med å være sterk og selvstendig, er de ulike individer med unike historier. Informantene reagerte på og forholdt seg til volden på ulike måter. Det er vanskelig å finne fasitsvar på god hjelp i møte med voldsutsatte. Odelstingsproposisjonen (2009: 41) presiserer at krisesentertilbudet skal tilpasses den enkelte brukers behov, medregnet kjønsspesifikke behov. Ut ifra mitt intervjumateriale er det vanskelig å trekke konklusjoner om hva som skiller menns behov fra kvinners behov. Mennene har fått bekreftelse på at det de har vært utsatt for er *vold*. De har fått samtaler, praktisk hjelp, og har opplevd å ha krisesenteret som en støtte i møte med andre

instanser. Noen av dem har opplevd utfordringer underveis, for det meste knyttet til lokaler og andre ressurs spørsmål. Oppsummert forteller mennene likevel at de har opplevd å få god hjelp av krisesenteret.

For flere av mennene har de ansatte på krisesentrene spilt en fremtredende rolle i prosessen med å komme seg videre. Mennene har for det meste bodd alene eller med få andre beboere på senteret. Mennene forteller at de føler de blir sett og hørt, og blir tatt vare på. Fra kvinners erfaringer med krisesenteret som hjelpeinstitusjon, vet vi at kvinnefellesskapet ofte har vært en viktig del av hjelpen på krisesenteret. På grunn av få andre beboere på avdelingene for menn, var dette stort sett et fraværende tema i informantenes fortellinger om krisesenteret. Mennene var i større grad prisgitt de ansatte. Tre av mennene utviklet et godt forhold til én bestemt ansatt som de stolte ekstra på, og som har fulgt dem hele veien – også etter oppholdet. De tre andre forteller at det var veldig ok å kunne snakke litt med alle, og at alle i ansattgruppen var hjelpsomme og vennlige. Selv om de fleste krisesentre i Norge i dag kun har ansatt kvinner, er det også mannlige ansatte blant krisesentrene i mitt utvalg. Det er delte meninger blant informantene om hvorvidt det burde jobbe menn eller kvinner på krisesentrene for menn, men felles for alle er at de mener løsningen på sitt eget krisesenter fungerer veldig bra – enten det er bare kvinner, bare menn eller begge deler. Krisesenterbevegelsen i Norge har utspring i en feministisk ideologi, og har hatt kvinner og barn som målgruppe. Innledningsvis forklarte jeg at jeg ville undersøke om dette har hatt noe å si for opplevelsen til menn som en ny brukergruppe. Lite tyder på at krisesentrene i denne undersøkelsen ikke har klart å tilpasse seg mennenes behov. Som nevnt har disse behovene uansett vært relativt like som kvinners behov. Selv om veien inn til krisesenteret har vært kronglete for noen av mennene, er de takknemlige for hjelpen de har fått.

Krisesentrene har til en viss grad beveget seg fra en ideologibasert idé basert på frivillighet, til et profesjonalisert hjelpetiltak (Jonassen og Stefansen 2003). Sentrene kan fortsatt ha ulike tilnærminger til hjelpen de tilbyr, og Krisesentersekretariatet og Norsk Krisesenterforbund arbeider fortsatt med bakgrunn i ulike plattformer. Likevel skal det nå i stor grad være loven om kommunale krisesentertilbud som legger føringer og stiller krav til krisesentrenes arbeid. Loven stiller blant annet krav til ansattes utdanning. Dette kan bety at ideologi i mindre grad er fremtredende som den viktigste drivkraften for arbeidet på krisesentrene.

Manglende kunnskap om egne rettigheter er som vi tidligere har sett et problem både hos kvinner og hos menn. At veien inn til krisesenteret har vært kronglete for noen, kan kanskje i fremtiden forbedres noe ved hjelp av mer informasjon om at det finnes et krisesentertilbud også for menn. Flere av informantene mener informasjon om hva et krisesenter egentlig er, kan gjøre terskelen for å søke hjelp lavere for mange menn. Mennene jeg har intervjuet var noen av de første som søkte hjelp hos sine respektive krisesentre. I løpet av de tre årene som har gått etter at krisesenterloven ble vedtatt, har antallet menn på krisesentre blitt tredoblet (Sentio 2013). Flere krisesentre har nå et reelt tilbud til menn, og tilbudet er sannsynligvis mer kjent også blant andre hjelpeinstanser som kan gi menn informasjon om tilbudet.

Mennene jeg har intervjuet har gitt oss innsikt i hvilke mekanismer som var i sving idet de som menn valgte å søke hjelp av et krisesenter. Mennene vektlegger deres spesifikke utfordringer som voldsutsatte *menn*. De forteller at de har møtt normer i samfunnet som tilsier at menn ikke skal være utsatt for vold i nære relasjoner. Samtidig har mennene vist oss at i en kritisk situasjon har de i stor grad hatt relativt like reaksjoner, og like behov, som voldsutsatte kvinner. Krisesenteret har vært et velfungerende hjelpetiltak for informantene i min undersøkelse. Mer synlighet og åpenhet rundt menn utsatt for vold i nære relasjoner er forhåpentligvis underveis. Gunnar er trolig ikke alene om å føle seg som en merkelig fugl.

Litteraturliste

- Aas, Geir (2009). *Politiinngrep i familiekonflikter: en studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo*. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Andersen, Torbjørn Herlof (2012). *Sårbar og sterk: menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Anonym mann (2013). "Når kvinner slår". Leserinnlegg. Aftenposten 18.05.13
- Askeland, Ingunn R., Anita Strand og Iselin Sætre (2002). "Voldsutsatte kvinners erfaringer et bidrag til arbeid med menn som utøver vold" i Råkil, Marius (red.) *Menns vold mot kvinner : behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. ss. 64-80. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berntsen, Kristin (2005). *Hjelperens rolle: i arbeidet med voldsutsatte kvinner og deres barn*. Oslo: Krisesentersekretariatet.
- Bjerke, Eirin (2006). *Kvinner i mishandlingsforhold: mestrings- og motmaktsstrategier*. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bjerkeseeth, Line (2010). *Den mannlige offerrollen : en intervjustudie av menn som opplever vold fra kvinnelig partner*. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bøhm, Hege (2003). *Menn har ikke monopol på vold : intervju med menn som har erfaringer fra forhold der kvinnen har utøvd vold*. Hovedoppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Christie, Nils (1986). "The ideal victim" i Fattah, Ezzat A. (red). *From crime policy to victim policy: reorienting the justice system*. ss. 17-30. London: Macmillan.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R.W. og James W. Messerschmidt (2005) "Hegemonic Masculinity: Rethinking the concept". *Gender and Society* 19(6). ss. 829-859.

- Cullberg, Johan (2007). *Mennesker i krise og utvikling: en psykodynamisk og sosialpsykiatrisk studie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, Monica (2011). *Intervju som forskningsmetode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eggebo, Helga (2007). *Offeromgrepet: til last eller gagn? Undersøking av offeromgrepet med utgangspunkt i institusjonell etnografi*. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ekenstam, Claes (1998). "Kroppen, viljan og skräcken för att falla" i Ekenstam, Claes, Jonas Frykman, Thomas Johansson, Jari Kuosmanen, Jens Ljunggren og Arne Nilsson: *Rädd att falla: studier i manlighet*. ss. 26-49. Stockholm: Gidlund.
- Ekenstam, Claes (2006). "Män, manlighet og omanlighet i historien" i Lorentzen, Jørgen og Claes Ekenstam (red). *Män i Norden. Manlighet og modernitet 1840-1940*. ss. 13-47. Stockholm: Gidlund.
- Enander, Viveka (2008). *Women leaving violent men: crossroads of emotion, cognition and action*. Skriftserien 2008: 3. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Fog, Jette (1994). *Med samtalen som udgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademisk Forlag.
- Goffman, Erving (1975). *Stigma: om afvigerens sociale identitet*. København: Gyldendal.
- Grøvdal, Yngvil (2012). *En vellykket sak? Kvinner utsatt for mishandling møter strafferettsapparatet*. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Haaland, Thomas, Sten Erik Clausen og Berit Schei (2005). *Vold i parforhold - ulike perspektiver: resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. Oslo: NIBR.
- Holmberg, Carin og Viveka Enander (2004). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa Böcker.
- Hydén, Margareta (1994). *Woman battering as marital act: the construction of a violent marriage*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Høigård, Cecilie (1993). "The victim as expert: active and captive". *Nora* 1(1) ss. 51-64.

- Isdal, Per (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Johnson, Michael P. (1995). "Patriarchal terrorism and common couple violence. Two forms of violence against women.". *Journal of Marriage and the Family* 57(2): 283-294
- Johnson, Michael P. og J. M. Leone (2003). "The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence: Findings from the national violence against women survey". *Journal of Family Issues*
- Jonassen, Wenche, og Frøydis Eidheim (2001). *Den gode vilje: mishandlede kvinners erfaringer med hjelpeapparatet*. Oslo: NIBR.
- Jonassen, Wenche, og Elin Skogøy (2010). "Et hjem for oss, et hjem for deg..." *En studie om endring i brukersammensetning og bruk av krisesentrene*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Jonassen, Wenche, og Kari Stefansen (2003). *Ideologi eller profesjonstenkning? En statusrapport om krisesentrene*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Kimmel, Michael S. (1995). "Menns rettigheter, menns myter og menns lyter. Maskulinitetsbestrebelser i dagens Nord-Amerika". *Kvinneforskning* 19 (1): 32-44
- Krisesenterlova (2009-2010). *Lov om kommunale krisesentertilbud*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Krueger, Richard A. og Mary Anne Casey (2000). *Focus groups: a practical guide for applied research*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag.
- Leira, Halldis K. (2002). "To skritt frem, ett tilbake, og to nye skritt fram? – Om motstand mot kunnskap om menns vold mot kvinner" i Råkil, Marius (red.) *Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. ss. 21-52. Oslo: Universitetsforlaget.
- Liliequist, Jonas (1999). "Från niding till sprätt. En studie i det svenska omanlighetsbegreppets historia från vikingtid til sent 1700-tal" i Berggren, Anne

- Marie (red.) *Manligt og omanligt i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden.
- Lorentzen, Jørgen (2004). *Maskulinitet: blikk på mannen gjennom litteratur og film*. Oslo: Spartacus.
- Lorentzen, Jørgen (2006). "Forskning på menn og maskuliniteter" i Mühleisen, Wencke og Jørgen Lorentzen (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. ss. 121-135. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundgren, Eva (1984). *Den herren elsker, tukter han: 3 delrapporter om overgrep mot kvinner*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Lundgren, Eva, Gun Heimer, Jenny Westerstrand og Anne-Marie Kallioski (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Lundgren, Eva (2012). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: ROKS. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.
- Molin, Pål Kristian og Ellen Hartmann (1999). "Menn utsatt for vold av samlivspartner". *Tidsskrift for norsk psykologforening*. (12). ss. 1139-1150.
- Møller, Mogens (2000). *I fars vold*. Oslo: Kommuneforlaget.
- NKVTS (2013). "Om NKVTS". Hentet 23. juni 2013 fra <http://nkvts.no/senteret/Sider/Omsenteret.aspx>
- Nordfjell, Ole B. (2009). *Menn utsatt for vold i nære relasjoner. En vurdering av omfang og hjelpebehov sett i lys av eksisterende forskning og Reformers erfaringer*. Oslo: Reform – Ressurssenter for menn.
- Odelstingsproposisjon nr. 96 (2008-2009). *Om lov om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova)*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Oftung, Knut (2009). *Skilte fedre: omsorg, mestring og livskvalitet*. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.

- Oskamp, Stuart og Ximena B. Arriaga (1999). *Violence in intimate relationships*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Pape, Hilde og Kari Stefansen (2004). "Vold og krenkelser i parforhold" i Pape, Hilde og Kari Stefansen (red.) *Den Skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. ss. 49-79. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Pape, Hilde, og Kari Stefansen (2006). "Kjønn og vold" i Mühleisen, Wencke og Jørgen Lorentzen (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. ss. 207-217. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reform (2013). "Om Reform". Hentet 23. juni 2013 fra http://reform.no/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=9
- Råkil, Marius (2002) "En introduksjon til feltet menns vold mot kvinner" i Råkil, Marius (red.) *Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seidler, Victor J. (1997). *Man enough: embodying masculinities*. London: Sage.
- Sentio Research Norge (2013). *Rapportering fra krisesentertilbudene 2012*. Trondheim: Sentio Research Norge/Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Sigfridstad, Maren Natalie (2009). *Det offentlige i det private og det private i det offentlige : en antropologisk studie av et krisesenter*. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Silverman, David (2010). *Doing qualitative research: a practical handbook*. Los Angeles, California: Sage.
- Skjørten, Kristin (1988). *Når makt blir vold: en analyse av seksualisert vold i parforhold*. KS-serien vol. 4/88. Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett.
- Skjørten, Kristin (1994). *Voldsbilder i hverdagen: om menns forståelse av kvinnemishandling*. Oslo: Pax forlag.
- Skogøy, Elin (2009). *Menn på krisesentrene? En presentasjon av brukernes oppfatninger*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

- Slottemo, Hilde Gunn (2000). *Menn som forskningsfelt: begreper og perspektiver i historisk og samfunnsvitenskapelig forskning om menn og maskulinitet*. Dragvoll: Senter for kvinne- og kjønnsforskning.
- Sogn, Hanne, og Ole K. Hjemdal (2009). *Vold mot menn i nære relasjoner: kunnskapsgjennomgang og rapport fra et pilotprosjekt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Stefansen, Kari og Ingrid Smette (2006). ””Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep...” Kvinnens fortolkning av seksuelle overgrepserfaringer”. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 47(1). ss. 36-56.
- Stortingsmelding nr. 8 (2008-2009). *Om menn, mannsroller og likestilling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 15 (2012-2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Justis- og beredskapsdepartementet.
- Svare, Helge (2001). ””Jeg vil ikke være jente.” Kjønn som myte og konstruksjon” i Endsjø, Dag Øistein og Helge Svare (red.) *Lei av kjønn? Nær-kjønn-opplevelser og andre beretninger fra virkeligheten*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Svendby, Rannveig (2011). *Fra de stummes leir: menns beretninger om seksuelle overgrep fra kvinner og menn*. Masteroppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Thagaard, Tove (2003). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Widerberg, Karin (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østby, Lene (2012). *Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp? Innspill til utformingen av en nettportal for overgrepsutsatte*. Vol. 06/2012. Oslo: Diakonhjemmet høyskole.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord: 35 603

Vedlegg 1 - Informasjonsskriv

Forespørsel om å delta på intervju i forbindelse med studien:

MENNS MØTE MED KRISESENTERE

Mitt navn er Eirin Mo Danielsen og jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Temaet for masteroppgaven min er krisesentertilbudet til menn.

Jeg vil undersøke hvordan menn som har vært utsatt for psykisk eller fysisk vold i nære relasjoner, har opplevd å få hjelp av et krisesenter. For å finne ut av dette vil jeg gjennomføre en intervju-undersøkelse.

Bakgrunn

Etter at krisesentertilbudet ble lovfestet for både kvinner, menn og barn i 2010, har vi sett en økning i antall menn som oppsøker krisesentre. Dette tyder på at behovet for et krisesentertilbud også til menn i stor grad er til stede. Likevel er det gjort lite forskning på dette området. Ved å intervju menn som har fått hjelp av et krisesenter vil jeg forsøke å belyse et tema som har fått lite oppmerksomhet tidligere.

Hva innebærer deltagelse i prosjektet?

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Dersom du ønsker å trekke deg fra undersøkelsen, kan du når som helst gjøre dette, uten å oppgi en grunn. Hvis du trekker deg, kan du kreve at informasjonen om deg blir slettet. Under intervjuet vil vi komme inn på ulike temaer rundt din erfaring med krisesenteret, men hvis det er temaer du ikke ønsker å gå inn på, er dette helt ok. Uansett om du velger å delta i forskningsprosjektet eller ikke, vil ikke dette ha noen innvirkning på ditt forhold til krisesenteret.

Hvis du ønsker å delta på et intervju, blir vi sammen enige om tid og sted. Intervjuet vil ta ca. en time. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater underveis i intervjuet, for å sikre at informasjonen blir gjengitt så riktig som mulig.

Om anonymisering og konfidensialitet

Informasjonen fra intervjuene vil bli brukt i min masteroppgave. I oppgaven vil all informasjon bli anonymisert og det vil ikke være mulig å kjenne igjen enkeltpersoner. Informasjonen om deg vil bli behandlet strengt konfidensielt, og jeg som forsker har taushetsplikt på samme måte som de ansatte på krisesenteret har. Intervjumaterialet vil oppbevares på et sikkert sted, og makuleres etter at prosjektet er avsluttet (innen høst 2013).

Veilederne mine er Kari Stefansen og Knut Oftung.

Prosjektet er godkjent av NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste).

Dersom du vil delta i prosjektet skriver du under på samtykkeerklæringen under, og sender den til meg i den vedlagte konvolutt. Jeg kan også kontaktes på eirinmd@student.sv.uio.no, eller på telefon: 938 53 759.

Med vennlig hilsen

Eirin Mo Danielsen
Trøndergata 2
0477 OSLO

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur .....

Tlf.nr. ..... **E-postadresse** .....

Vedlegg 2 – Intervjuguide

PERSONLIG INFO

Alder?
Etnisk bakgrunn?
Botid i Norge?
Utdanning/yrke?
Barn?
Beboer eller dagbruker ved krisesenteret?
Lengde på opphold?

FORVENTNINGER

Kan du fortelle din historie om hvordan du kom i kontakt med krisesenteret?
Hvordan var første møte med krisesenteret?
Hvordan fikk du vite om krisesentertilbudet?
Hva visste du om senteret før du kom hit?
Hvem tenkte du at krisesenteret var til for?
Stemte forventningene overens med det du ble møtt av?
Hvilken hjelp tenkte du at du kom til å få?

FORHOLD TIL UTØVER

Vil du fortelle litt mer om hva du har vært utsatt for?
Hva er ditt forhold til denne personen i dag?
Har du anmeldt forholdet? Hva har evt. skjedd i etterkant?

BISTAND

Hvilken hjelp har du fått?
Praktisk hjelp/støtte/samtaler?
Hva er det viktigste for deg å få hjelp til?
Kan du beskrive en vanlig dag på krisesenteret?
Har du evt. hatt mye kontakt med de andre beboerne?
Hva slags aktiviteter får dere tilbud om?
Hva synes du selv om den hjelpen du har mottatt?
Kan du beskrive en situasjon på krisesenteret der du mener ting fungerte bra?
Kan du beskrive en situasjon der ting fungerte dårlig?

ALTERNATIVER

Har du vært i kontakt med noen andre hjelpeinstanser?
Hvem andre har du eventuelt fått hjelp av?
Har du et nettverk som kan støtte eller hjelpe deg?

OPPFØLGING

(for utflyttede beboere)

Hva slags sted flyttet du til da du flyttet ut?
Hva slags oppfølging får du fra krisesenteret?
Deltar du i noen form for grupper/nettverk, eller går til samtaler?
Føler du at krisesenteret har hjulpet deg med det du trengte hjelp til?

KJØNNSPERSPEKTIVET

Har du gjort deg noen tanker rundt de ansattes kjønn?
Opplever du at det er forskjell på menn og kvinner som blir utsatt for vold?
Hva er i så fall forskjellen?
Vil du si at du som mann hadde høy terskel for å søke hjelp?
I så fall, hvorfor?

TIL SLUTT

Hvordan ville krisesenteret vært hvis du kunne bestemme?
Snakker du med andre personer om ditt opphold på krisesenteret?
I så fall, hvilke reaksjoner får du?
Vil du anbefale krisesenteret til andre i samme situasjon?
Er det noe du vil legge til, som vi ikke har snakket om?